

Przewodnik „Czas w Las”

propozycje leśnych wycieczek
pieszych i rowerowych
w województwie świętokrzyskim

25 wycieczek

atrakcje na trasie

szczegółowe mapy

Przewodnik powstał w wyniku współpracy Województwa Świętokrzyskiego z Regionalną Dyrekcją Lasów Państwowych w Radomiu

Szczególne podziękowania za pomoc w przygotowaniu materiałów do przewodnika dla:

Świętokrzyskiego Parku Narodowego, Urzędu Miasta Kielce, Suchedniowskiego Stowarzyszenia Cyklistów, Stowarzyszenia Ostrower, Stowarzyszenia SPK Bike

Opracowanie tekstów:

Sylwia Skuta (UMWŚ), Paweł Kosin (Nadleśnictwo Daleszyce)

Konsultacje tekstów:

Małgorzata Władyszewska, Jędrzej Borowiecki, Grzegorz Szczęsny, Arkadiusz Adamczyk

Zdjęcia:

Archiwum Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego oraz Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Radomiu, Sylwia Skuta, Paweł Kosin, Patryk Ptak, Krzysztof Pęczalski, Stowarzyszenie SPK Bike, Piotr Korczyński Photography, M.Habrat.Photo, Stowarzyszenie Ostrower

Opracowanie wycieczek:

Sylwia Skuta, Paweł Kosin, Suchedniowskie Stowarzyszenie Cyklistów, Stowarzyszenie Ostrower, Stowarzyszenia SPK Bike

Wydawca publikacji:

Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego
Al. IX Wieków Kielc 3, 25-516 Kielce, tel. 41 395 10 31

Realizacja:

Wydawnictwo Compass
ul. Podchorążych 3, 30-084 Kraków, www.compass.krakow.pl

Opracowanie graficzne, skład:

Diana Kruszelnicka

Opracowanie kartograficzne:

Piotr Banaszekiewicz

Rok wydania 2023

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

Autorzy przewodnika dołożyli wszelkich starań, aby jego treść była jak najbardziej zgodna ze stanem faktycznym. Nie mogą jednak wziąć odpowiedzialności za jakiegokolwiek zmiany powstałe już po realizacji publikacji. Wszelkie ewentualne uwagi są dla nas bardzo cenne i prosimy przesyłać je na adres:

Departament Edukacji, Sportu, Turystyki i Spraw Zagranicznych

Al. IX Wieków Kielc 3, 25-516 Kielce,
tel. 41 395 10 31, sek.est@sejmik.kielce.pl

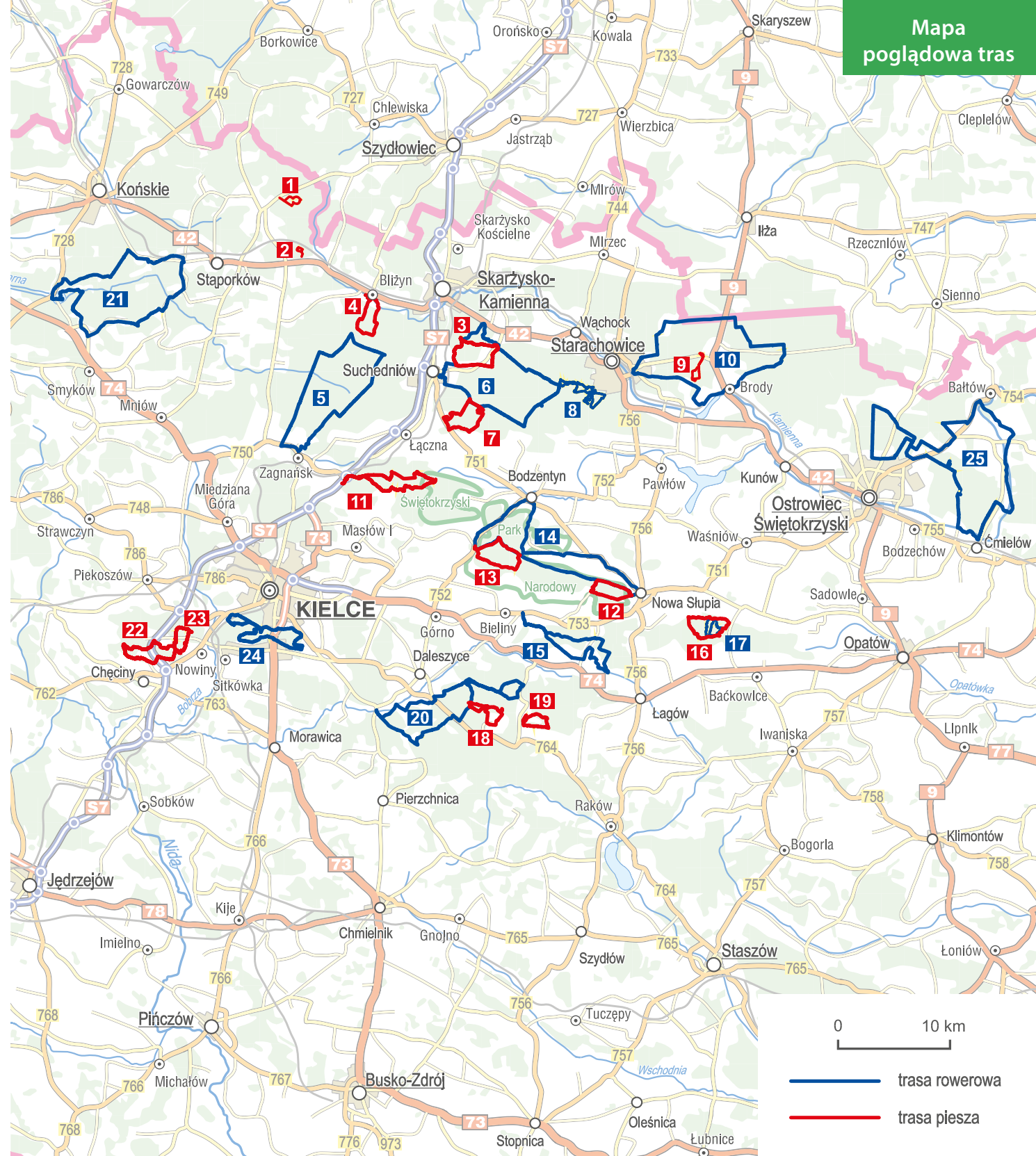
W przewodniku wykorzystano materiały powstałe w ramach inwentaryzacji turystycznych szlaków pieszych i rowerowych województwa świętokrzyskiego, przeprowadzonych w latach 2020-2022 przez Oddział Świętokrzyski PTTK w Kielcach na zlecenie Województwa Świętokrzyskiego

Przewodnik „Czas w Las”

proponuje leśnych wycieczek
pieszych i rowerowych
w województwie świętokrzyskim

Spis treści

Mapa poglądowa tras	3
Wstęp	4
Leśny savoir vivre	5
Zanocuj w lesie	6
Wycieczki piesze i rowerowe w województwie świętokrzyskim:	
trasa 1 (piesza) Jak w Górach Stołowych (Lasy Niekliańskie)	8
trasa 2 (piesza) Do rezerwatu Gagaty Sołtykowskie (Lasy Stąporkowskie)	12
trasa 3 (piesza) Oczy Ziemi (Kompleks leśny Mostki)	16
trasa 4 (piesza) Piekielna pętla (Lasy Suchedniowskie)	20
trasa 5 (rowerowa) Lasami wokół Zagnańska (Lasy Suchedniowsko-Zagnańskie)	24
trasa 6 (rowerowa) Na Wykus (Lasy Sieradowickie)	28
trasa 7 (piesza) Z Michniowa na Kamień Michniowski (Lasy Sieradowickie)	32
trasa 8 (rowerowa) Partyzanckie Ścieżki (Lasy Starachowickie)	36
trasa 9 (piesza) Na skalnym szlaku (Lasy Starachowickie)	40
trasa 10 (rowerowa) Leśne Dukty (Lasy Starachowickie)	44
trasa 11 (piesza) Ku Bukowej (Kompleks leśny Pasma Klonowskie)	48
trasa 12 (piesza) Świętokrzyski Klasyk (Puszcza Jodłowa)	52
trasa 13 (piesza) Na Łysicę (Puszcza Jodłowa)	56
trasa 14 (rowerowa) Rowerem przez Świętokrzyski PN (Puszcza Jodłowa)	60
trasa 15 (rowerowa) Wałem Małacentowskim (Kompleks leśny Wał Małacentowski)	64
trasa 16 (piesza) Przez Gołoborze (Lasy Jeleniowskie)	68
trasa 17 (rowerowa) Jeleniowskie Ścieżki (Lasy Jeleniowskie)	72
trasa 18 (piesza) Śladem Wybranieckich (Lasy Cisowskie)	76
trasa 19 (piesza) Zamczysko (Lasy Cisowskie)	80
trasa 20 (rowerowa) Przez Daleszyckie Lasy (Lasy Cisowskie)	84
trasa 21 (rowerowa) Z Sielpi przez Piekło do Czarnieckiej Góry (Lasy Stąporkowskie)	88
trasa 22 (piesza) Z Raju do Piekła (Kompleks leśny Pasma Zelejewskie)	92
trasa 23 (piesza) Zgórskie Góry (Lasy Zgórskie)	96
trasa 24 (rowerowa) Wokół Pierścienicy i Telegrafu (Lasy Zgórskie)	100
trasa 25 (rowerowa) W krainie krzemienia pasiastego (Lasy Ostrowieckie)	104
Informacje praktyczne	108

Mapa poglądowa tras

0 10 km

— trasa rowerowa
— trasa piesza

Wstęp

Przewodnik „Czas w las” zawiera propozycje 25 wycieczek poprowadzonych przez najciekawsze kompleksy leśne regionu. Trasy dostosowane są do potrzeb różnych grup odbiorców. Wszystkie mają charakter rekreacyjny, choć znajdziemy tu trasy wymagające, pozwalające na aktywności o bardziej sportowym charakterze. Nie brakuje krótkich tras spacerowych, idealnych dla rodzin z dziećmi. Trasy wycieczek zostały zaprojektowane w formie pętli, aby można było pozostawić samochód w jednym miejscu i do niego wrócić po zakończeniu wycieczki. Do części tras można również dotrzeć transportem publicznym.

W większości przypadków trasy zostały wytyczone dobrze oznakowanymi szlakami pieszymi i rowerowymi, jednak by nie powiełać w 100% znanych już szlaków i zachować formułę pętli, część odcinków jest nieoznakowanych i prowadzi przez mniej uczęszczane obszary leśne. W związku z tym, dla wygody i bezpieczeństwa, zachęcamy do pobrania aplikacji „Świętokrzyskie Szlaki Turystyczne”, a następnie uruchomienia planu wycieczki za pomocą kodu QR znajdującego się przy każdej trasie bądź pobranie śladu GPX wycieczki na telefon lub inne urządzenie.

Korzystając z proponowanych w przewodniku wycieczek, możemy dotrzeć do najciekawszych miejsc zlokalizowanych na terenach leśnych województwa świętokrzyskiego. Trasy prowadzą zarówno przez najcenniejsze obszary przyrodnicze regionu, np. Świętokrzyski Park Narodowy, ale zawiadają nas także do zachowanych pamiątek historycznych czy obiektów kulturowych.

Każda z opisanych w przewodniku wycieczek zawiera szereg informacji praktycznych, przydatnych przed oraz w trakcie podróży. Pozwolą one ocenić zarówno trudność trasy, jak i jej atrakcyjność oraz zaplanować komunikację po regionie. W związku z tym warto zapoznać się ze znaczeniem użytych w wydawnictwie piktogramów i skrótów oraz przeczytać krótkie informacje o przebiegu i atrakcjach na trasie. W przewodniku opisano tylko wybrane szlaki

piesze i rowerowe, jakie istnieją w województwie świętokrzyskim. Możliwość zwiedzania regionu jest dużo więcej. Pozostałe szlaki oraz atrakcje turystyczne są dostępne na stronie: www.swietokrzyskie.szlaki.pttk.pl i w aplikacji mobilnej „Świętokrzyskie Szlaki Turystyczne”, gdzie istnieje również możliwość zaplanowania innych niż ujętych w przewodniku wycieczek za pomocą dedykowanego planera tras.

Do wycieczki pieszej czy rowerowej, poprowadzonej przez tereny leśne, w znacznej części wiodących przez lasy gospodarcze, gdzie okresowo mogą być prowadzone prace leśne, należy się dobrze przygotować. Na trasach pieszych bardzo ważne jest odpowiednie obuwie, które zapewni ochronę w wypadku złych warunków pogodowych i zabezpieczy przed ewentualnymi urazami. Szczególnie istotne jest to w miesiącach jesienno-zimowych i wczesną wiosną oraz po większych opadach deszczu, kiedy drogi i dukty leśne często pokrywają błoto oraz kałużę. Oprócz tego należy zaopatrzyć się w wygodną odzież, chroniącą np. przed kleszczami. Uwagi te dotyczą również wycieczek rowerowych, stąd w opisach zawarte są sugestie odnośnie rekomendowanego typu roweru. Występujące na ścieżkach leśnych kamienie, korzenie czy też piach, który po deszczu zamienia się w błoto, lepiej pokonuje się na rowerze o szerokich oponach, wyposażonym w amortyzator. Wiele tras rowerowych prowadzi wygodnymi szutrami, wówczas wystarczy zwykły rower turystyczny.

Znaczenie piktogramów

 25,3 km długość trasy	 363 m przewyższenie	 nawierzchnia dróg	 utrudnienia na trasie
 2-3 h czas przejazdu / przejścia	 oznakowanie trasy	 poziom trudności	 zanocuj w lesie

LEŚNY SAVOIR-VIVRE

#BĄDŹ DOBRY DLA LASU

Zanocuj w lesie

Program Zanocuj w lesie to odpowiedź Lasów Państwowych na oczekiwania dynamicznie rozwijającego się w naszym kraju środowiska miłośników *bushcraftu* i *survivalu*. Pozwala na legalne nocowanie na wydzielonych przez leśników rozległych terenach leśnych.

Każde z nadleśnictw w Polsce wyznaczyło obszar Zanocuj w lesie o powierzchni ok. 1 500 ha – w jednym lub maksymalnie trzech kompleksach leśnych. W całym województwie świętokrzyskim jest to łącznie ok. 25 tys. ha – 26 obszarów, na terenie 16 nadleśnictw.

W ramach programu każdy może nocować w lesie, rozwieszając hamak lub tarpa, stawiając mały namiot lub rozkładając posłanie bezpośrednio na ziemi, bez zgłaszania tego faktu administracji Lasów Państwowych. Zgłoszeniom podlegają jedynie pobyty powyżej 2 nocy i grupy powyżej 9 osób.

Z obszarów wyłączone są rezerваты przyrody, obowiązuje zakaz wejścia na ostoje zwierzyny (np. strefy ochrony wokół gniazd ptaków, tj. bociana czarnego, bielika – oznakowanie tablicami). Podczas korzystania z obszarów należy respektować inne przepisy wynikające z ustawy o ochronie przyrody.

Wjazd do lasu odbywa się na zasadach określonych w przepisach ustawy o lasach. Na mapach i stronach nadleśnictw są informacje o dozwolonych miejscach postoju pojazdów oraz miejscach takich, w których można pozostawić pojazd i dalej dojść do obszaru Zanocuj w lesie pieszo lub dojechać rowerem.

Obszary przeznaczone są do nocowania w lesie „na dziko”, bez specjalnej infrastruktury, bieżącej wody i innych udogodnień – jest to po prostu dziki fragment lasu przeznaczony do spania we własnych hamakach (polecane – najmniejszy wpływ na środowisko), ewentualnie namiotach lub płachtach biwakowych (większy wpływ na środowisko). Jest to zgodne z korzystaniem z lasu w myśl zasad etyki outdoorowej *leave no trace* stosowanych w *survivalu* i *bushcraftcie*. Zasady te pozwalają na niepozostawianie śladów lub choćby minimalizowanie wpływu na środowisko.

Zasady *leave no trace*: 1. Zaplanuj i przygotuj się zanim wyruszysz. 2. Trzymaj się szlaków i biwakuj w odpowiedni sposób. 3. Zadbaj o odpady i śmieci. 4. Zastaną przyrodę pozostaw w stanie nienaruszonym. 5. Minimalizuj skutki używania ognia! 6. Respektuj życie dzikich zwierząt. 7. Szanuj innych użytkowników terenu i szlaku.

Rozpalenie ogniska jest możliwe wyłącznie w miejscach do tego wyznaczonych przez nadleśniczego – informacje o lokalizacji miejsc dostępne są na stronach nadleśnictw. Takie miejsca znajdują się w pobliżu obszarów Zanocuj w lesie w większości nadleśnictw.

Przed wyprawą warto zorientować się na terenie jakiego nadleśnictwa zamierza się biwakować, poznać dokładną lokalizację obszaru, korzystając z Banku Danych o Lasach (mapy), aplikacji mBDL, informacji na stronach nadleśnictw. Ułatwi to orientację w terenie – obszary nie są oznakowane np. tablicami. Podstawą jest przygotowana wcześniej mapa – tradycyjna czy w formie na telefon.

Wszystkie mapy obszarów Zanocuj w lesie można znaleźć na stronie: <https://www.bdl.lasy.gov.pl/portal/mapy> – warstwa Mapa zagospodarowania turystycznego.

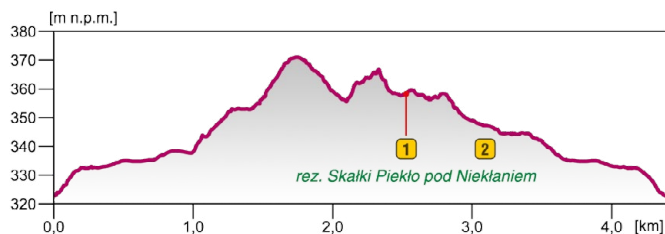
Trasa 1.

Jak w Górach Stołowych – Lasy Nieklańskie

Ślad GPX trasy

Ponad 4-kilometrowa trasa pieszej wycieczki prowadząca przez Lasy Stąporkowskie do jednego z najpiękniejszych rezerwatów przyrody w regionie – Skalki Piekło pod Nieklaniem. Tu natura w pełni pokazuje, jak zdolną potrafi być artystką, tworząc fantastyczne formy skalne, które zdumiewają odwiedzających. To krótka i łatwa trasa, doskonała na rodzinny spacer. Uzupełniają ją tablice edukacyjne Nadleśnictwa Stąporków.

Niekań Wielki, parking przy drodze (0,0 km) – rez. Skalki Piekło pod Nieklaniem (2,5 km) – Niekań Wielki, parking przy drodze (4,4 km)

Dane techniczne

4,4 km

66 m

1,5-2 h

łatwa

bardzo dobre
parking – rez. Skalki Piekło pod Nieklaniem
rez. Skalki Piekło pod Nieklaniem – skrzyżowanie
powrót drogą leśną nieoznakowaną, dalej

na krótkich odcinkach trasa podmokła, zwłaszcza po opadach deszczu

strefa w pobliżu rezerwatu

W rezerwacie Skalki Piekło pod Nieklaniem

W rezerwacie Skalki Piekło pod Nieklaniem

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu leśnym Nadleśnictwa Stąporków za miejscowością Niekań Wielki (po prawej stronie, w kierunku Antoniowa). Jest tu miejsce dla kilkunastu aut osobowych.

🏞️ Atrakcje na trasie:

1 Rezerwat Skalki Piekło pod Nieklaniem – utworzony został w 1959 roku z inicjatywy inż. Tadeusza Zielińskiego (przy rezerwacie znajduje się jego pamiątkowy obelisk) i obejmuje powierzchnię 6,30 ha. Chroni okazałe wychodne skały piaskowcowych zbudowane z utworów ery mezozoicznej (w okresie jury i triasu). Fantazyjne kształty, jakie przybrały tu wychodne piaskowców przywodzą na myśl olbrzymie grzyby, stoły czy ambony. Znajdziemy tu też trzy niewielkie

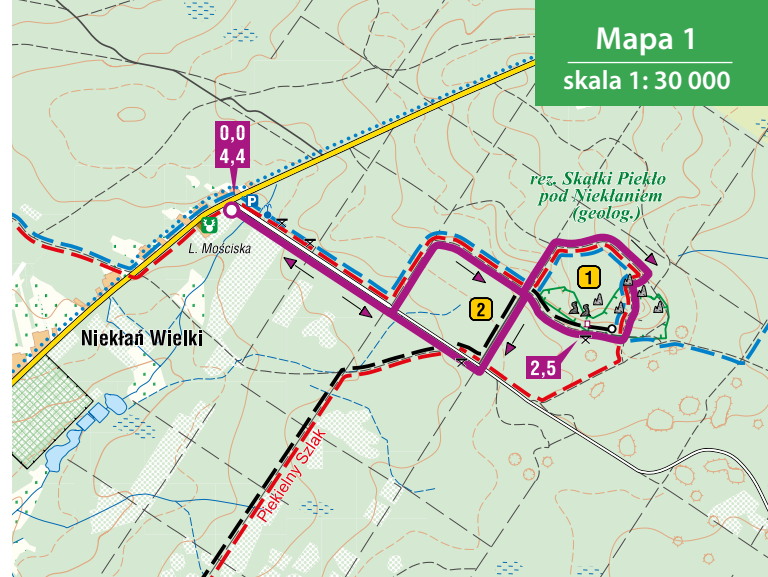
Rezerwat Skalki Piekło pod Nieklaniem

W rezerwacie Skalki Piekło pod Nieklaniem

jaskinie. Uformowała je erozja, czyli proces będący dowodem na to, że nasza planeta cały czas zmienia swoją rzeźbę. Nieklański piaskowiec powstał ok. 200 milionów lat temu, gdy teren obecnego rezerwatu znajdował się nad brzegiem lub na płyciźnie morskiej. Skały stworzone przed milionami lat kształtowały się potem pod wodzą niszczycielskich sił przyrody. Mniej odporny materiał – w tym przypadku dolne, starsze warstwy skał – niszczały znacznie szybciej niż warstwy górne. Choć skały dochodzące nawet do 8 m wysokości to zdecydowanie największa atrakcja rezerwatu, warto poświęcić odrobinę uwagi rosnącym tu drzewom. Szczególnie ciekawe okazy, w tym nawet 150-letnie dęby i sosny rosną w zachodniej części rezerwatu. Według danych historycznych w 1863 roku stacjonował tu w czasie powstania styczniowego obóz jednego z najwybitniejszych dowódców Kielecczyny – Dionizego Czachowskiego.

2 Ścieżka dydaktyczna dot. ekosystemu leśnego (wzdłuż trasy) – kilkanaście tablic edukacyjnych przybliżających w interesujący sposób tematykę funkcjonowania lasu oraz rolę leśnika w tym ekosystemie.

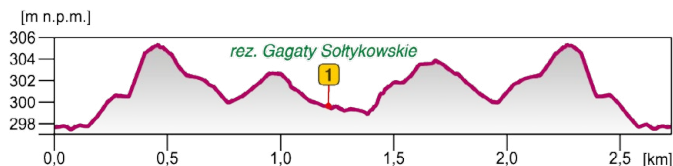
Rezerwat Skalki Piekło pod Nieklaniem

Trasa 2. Do rezerwatu Gagaty Sołtykowskie – Lasy Stąporkowskie

Ślad GPX trasy

Propozycja krótkiej i łatwej wycieczki do rezerwatu Gagaty Sołtykowskie, w którym ochronie podlegają m.in. tropy dinozaurów stanowiące najstarszy na świecie dokument stadnego życia zwierząt. Trasa w części wiedzie drewnianymi kładkami i pomostami, pozwalającymi przejść „suchą stopą” przez podmokły teren. Ze względu na brak trudności terenowych wycieczka nadaje się dla osób w każdym wieku. Trasę można przejść w dwóch wariantach: do wiaty z tropami dinozaurów „tam i z powrotem”, bądź zatoczyć niewielką pętlę, by móc podziwiać „z góry” wyrobisko po dawnej kopalni (w części znaki czerwonej ścieżki dydaktycznej).

Parking leśny (za Odrowążem w lewo z DK 42, w las) (0,0 km) – rez. Gagaty Sołtykowskie (1,2km) – **parking leśny (2,4 km)**

Dane techniczne

2,4 km
wariant z pętlą
2,7 km

130 m

brak oznakowania
występują tablice
kierunkowe
do rezerwatu

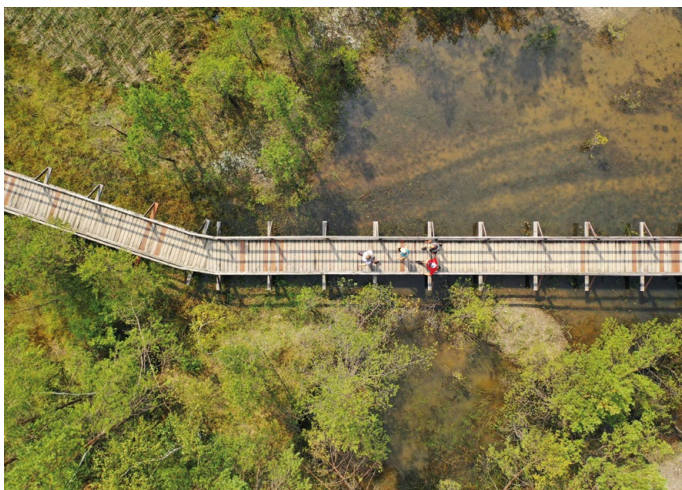
na krótkich odcinkach
trasa podmokła,
zwłaszcza po opadach
deszczu

okolice
rezerwatu
Skalki Piękto
pod Nieklaniem

1-2 h

latwa

Ścieżka w rezerwacie Gagaty Sołtykowskie

Rezerwat Gagaty Sołtykowskie

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu leśnym Nadleśnictwa Stąporków za miejscowością Odrowąż (w głębi lasu, po lewej stronie drogi krajowej nr 42). Są tu miejsca dla kilkunastu aut osobowych oraz wiata z ławami i stołami.

Atrakcje na trasie:

1 Rezerwat Gagaty Sołtykowskie – o powierzchni 13,33 ha utworzony został w 1997 roku w celu zachowania odsłoneń skał dolnojurajskich oraz interesujących okazów mineralogicznych i paleontologicznych. Powstał na terenie byłej kopalni gliny wydobywanej dla cegielni w Sołtykowie. W jej pokładach występuje rzadka odmiana węgla – tzw. gagat, stanowiący cenny materiał jubilerski. W odsłoniętych skałach triasowych na szczególną uwagę zasługują tropy dinozaurów pochodzące z okresu

Tropy dinozaurów

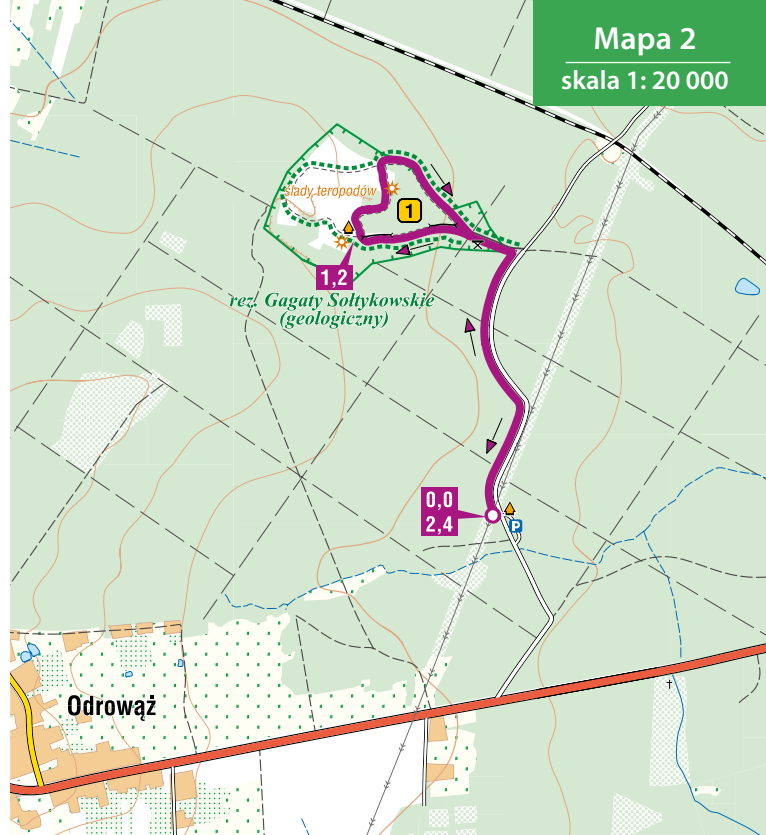
Ścieżka w rezerwacie Gagaty Sołtykowskie

ok. 200 milionów lat temu. Tropy te w dolinie meandrującej rzeki pozostawiły dinozury roślinożerne (zautupody) oraz drapieżne (teropody). Na podstawie odkrytych tropów teropodów dokonano rekonstrukcji żyjącego tu wówczas gatunku *Kayentapus soltykoviensis*, który można oglądać w Państwowym Instytucie Geologicznym w Warszawie. W rezerwacie znaleziono też kuliste skamieniałości zinterpretowane jako gniazdo jaj dinozaura. Obecnie odsłonięto niewielki fragment tropów, który zabezpieczony jest wiatą. Dalsze fragmenty nie są odsłaniane z uwagi na trudności w ich zabezpieczeniu przed zniszczeniem.

W rezerwacie, wokół wiaty z tropami możemy obserwować proces sukcesji naturalnej wyrobiska czyli krajobrazu stworzonego przez człowieka. Z uwagi na tworzącą się dopiero warstwę gleby organicznej, proces sukcesji postępuje dość powoli, a teren samego wyrobiska porastają rośliny o charakterze pionierskim – sosny, brzozy i topole osiki.

Wiaty kryjąca tropy dinozaurów

Mapa 2
skala 1: 20 000

Tropy dinozaurów

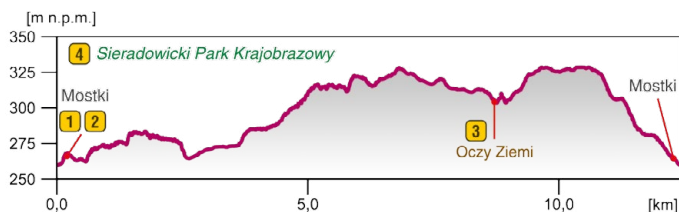
Trasa 3. Oczy Ziemi – kompleks leśny Mostki

Ślad GPX trasy

Doskonała propozycja na rodzinną wycieczkę do niezwykle urokliwego miejsca, jakim są tzw. „Oczy Ziemi”. Trasa w większości prowadzi przez las o zróżnicowanym składzie gatunkowym. Wycieczkę zaczynamy i kończymy nad zalewem w Mostkach, jednym z bardziej malowniczych zbiorników wodnych w regionie, graniczący z jednej strony z malowniczymi Lasami Siekierzyńskimi.

trasa piesza

Mostki (parking przy zalewie) (0,0 km) – Dobra Dróża (3,2 km) – Oczy Ziemi (8,7 km) – **Mostki** (parking przy zalewie) (12,4 km)

Dane techniczne

12,4 km

142 m

większa część nieoznakowana
Oczy Ziemi – Mostki

na fragmencie zielonego szlaku może występować podmokły teren

teren przyległy do Suchedniowa (na wschód od miasta) oraz nieopodal Michniowa

4 h

łatwa

Oczy Ziemi – miejsce odpoczynku

Upust wodny w zalewie Mostkach

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu przy zalewie w Mostkach. Istnieje możliwość dotarcia do trasy koleją (trzeba wysiąść na stacji w Suchedniowie i udać się ul. Langiewicza do ul. Szerokiej).

Oczy Ziemi – skały przy dawnym kamieniołomie Gębury

🏞️ Atrakcje na trasie:

1 Zalew w Mostkach – zalew położony jest przy trasie Suchedniów–Starachowice i rozciągnięty na długości ok. 2 km. Posiada charakterystyczny przelew wody w postaci sześciokątnej studzienki. Od strony lasu, w północnej części znajduje się tarlisko. Po przeciwnej stronie zlokalizowane są plaża z kąpieliskiem oraz parking. Powyżej zalewu w Mostkach, warto zwrócić uwagę na malowniczy, zabytkowy „biały dworek”, w którym mieści się obecnie Wiejski Dom Kultury. W XIX wieku znajdowała się tu siedziba administracji wielkiego pieca, a także pierwszej polskiej wyższej szkoły technicznej pod nazwą Szkoła Akademiczno-Górnicza, powstałej w Kielcach, dzięki staraniom Stanisława Staszica.

2 Pozostałości dawnego jazu i wielkiego pieca w Mostkach – budowa wielkiego pieca w Mostkach trwała od 1748 do 1759 roku. Miał on kształt prostopadłościanu, co czyniło go budowlą wyjątkową w przemysłowym świecie. Uznano go za zabytek sztuki wielkopiecowej w okresie międzywojennym. W 1942 roku, na polecenie żołnierzy niemieckich, został rozebrany przez miejscową ludność. Przy wielkim piecu działały: piec kopułowy, tartak, cegielnia, wapiennik i odlewnia.

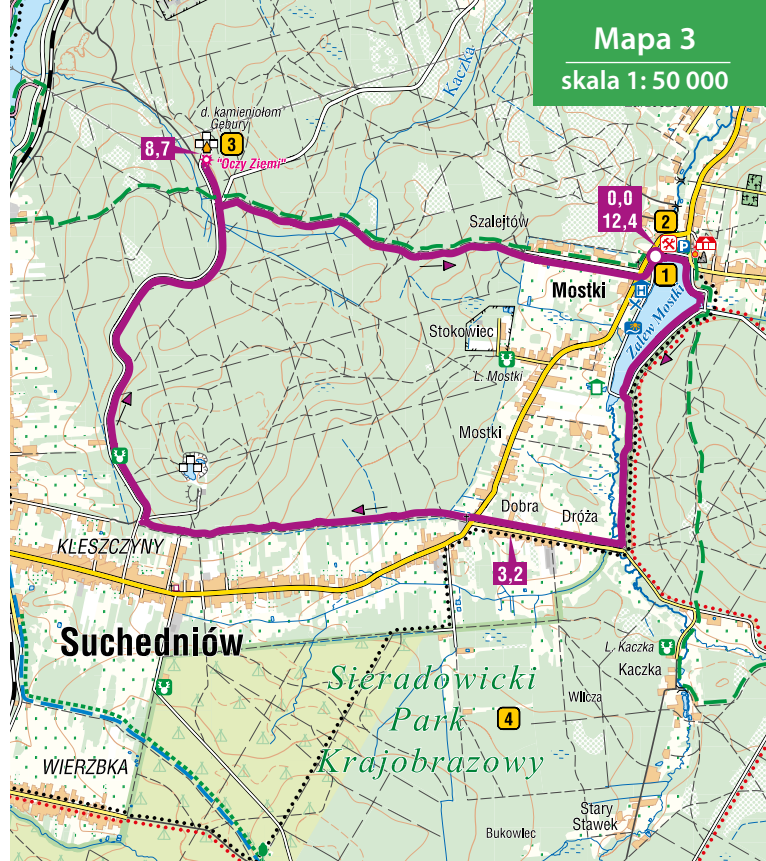
Oczy Ziemi – skały przy dawnym kamieniołomie Gębury

3 **Oczy Ziemi** – skały przy dawnym Kamieniołomie Gębury, przy którym obecnie znajduje się miejsce odpoczynku „Oczy Ziemi”. Niegdyś była to kopalnia piaskowca wykorzystywana w czasie II wojny światowej, a później przy budowie dróg i torów. Obiekt został udostępniony dla społeczeństwa staraniem Nadleśnictwa Suchedniów, które stworzyło w tym miejscu infrastrukturę służącą turystom – wiaty, miejsce na ognisko i ławostoly.

Oczy Ziemi – wejście

4 **Sieradowski Park Krajobrazowy** – park obejmuje swoim zasięgiem Płaskowyż Suchedniowski oraz Pasma Sieradowskie Gór Świętokrzyskich. Podobnie jak cały Zespół Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich ma charakter leśny, w 85% pokrywają go lasy. Oprócz bogatej fauny i flory na terenie parku występują liczne wychodnie skał z różnych okresów w dziejach Ziemi. Jako osobliwości przyrody nieożywionej podlegają one ochronie indywidualnej w postaci pomników przyrody nieożywionej. Oprócz wysokich walorów przyrodniczych park charakteryzuje się wybitnymi walorami historyczno-kulturowymi. Znajdują się tu m.in. liczne miejsca pamięci, związane głównie z walkami powstańczymi oraz okresem II wojny światowej.

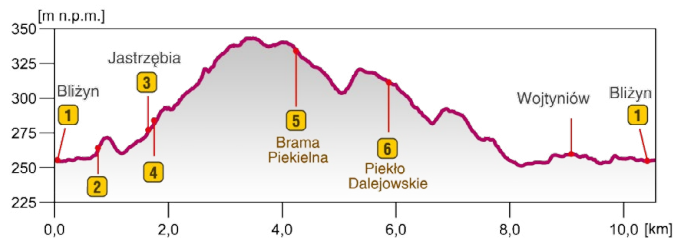
Zalew w Mostkach

Trasa 4. Piekielna pętla – Lasy Suchedniowskie

Ślad GPX trasy

Zdawać by się mogło, że to trasa prowadząca wprost do piekła. Nic bardziej mylnego. Biorąc pod uwagę zlokalizowane tu pomniki przyrody nieożywionej, bliżej jej do raju, zwłaszcza miłośnikom przyrody i geologii. Ukryte w ostępach leśnych cuda natury nieożywionej zachwycają swym urokiem. A wycieczka, choć nie jest trudna, kończy się nad brzegiem malowniczego zbiornika w Bliżynie, oferując słoneczną regenerację sił na złotistej plaży.

Parking przy zalewie w Bliżynie (0,0 km) – Brama Piekielna (4,3 km) – Piekło Dalejowskie (5,9 km) – parking przy zalewie w Bliżynie (10,6 km)

Dane techniczne

10,6 km

183 m

3-4 h

średnio
trudna

bardzo dobre
zalew Bliżynie – Brama
Piekielna
Brama Piekielna – Piekło
Dalejowskie – Bliżynie

!
miejscami trasa
podmokła,
szczególnie po
opadach deszczu

▲
kompleks Lasów
Siekierzyńskich, w pobliżu
Wzdółtu i Michniowa,
tereny przyległe do
Starachowic, w pobliżu
zbiornika Lubianka

Brama Piekielna

Zalew w Bliżynie

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu przy zalewie w Bliżynie (parking bezpłatny na kilkadziesiąt samochodów). Można również skorzystać z komunikacji publicznej, tj. busów do i ze Skarżyska-Kamiennej.

🏠 Atrakcje na trasie:

1 Zalew w Bliżynie

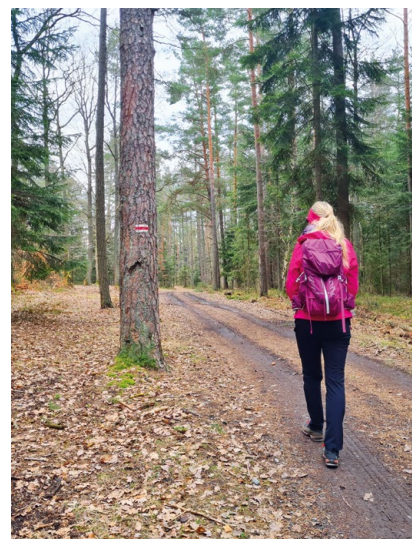
– malowniczo położony zalew na rzece Kamiennej oferuje piaszczystą plażę z kąpieliskiem, moło, boiska do siatkówki plażowej, plac zabaw dla dzieci, siłownię zewnętrzną, altanę z grillem oraz trasy nordic walking.

2 Pomnik pamięci więźniów

– miejsce upamiętniające więźniów różnych narodowości zamordowanych przez hitlerowców w filii obozu koncentracyjnego KL Lublin (Majdanek) w Bliżynie w latach 1943–1944.

3 Cmentarz jeńców radzieckich w Bliżynie

– na cmentarzu spoczywają tysiące jeńców radzieckich, a także więźniowie z obozu koncentracyjnego w Bliżynie, który był filią Majdanka. Zamordowanych grzebano też w lesie, nie mają oznaczonych mogił. Obóz dla jeńców radzieckich Niemcy urządzili jesienią 1941 roku na terenie przedwojennej Wytwórni Węgla Aktywowanego w Bliżynie. Pierwszy transport przybył koleją w połowie października. Roman Falarowski w książce „Dzieje Bliżyna” pisze, że już na stacji dokonywano selekcji. Słabych

Na szlaku

Piekło Dalejowskie

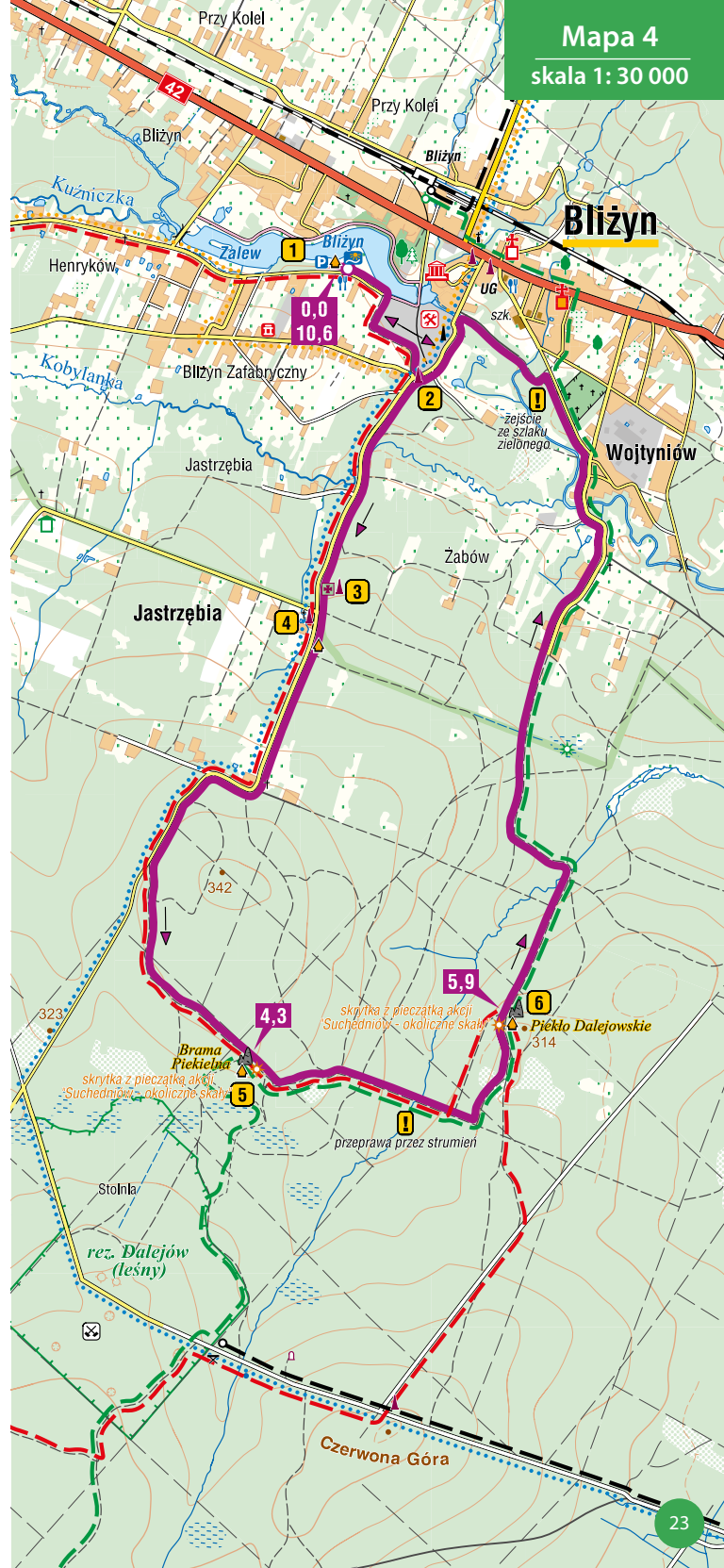
i chorych jeńców od razu zabijano, natomiast pozostałych trzymano w nieogrzewanych halach fabrycznych. Zmuszani byli do niewolniczej pracy w kamieniołomie i tartaku. Pozbawieni odpowiedniej odzieży i wyżywienia masowo umierali.

4 Pomnik upamiętniający 100-lecie Jastrzębi ufundowany przez mieszkańców.

5 Brama Piekielna (pomnik przyrody) – w zależności, z którego kierunku zmiierzamy, brama może być swoistym wejściem lub wyjściem ze znajdującego się nieopodal Piekła Dalejowskiego. Choć nazwa może wskazywać, że bramę stworzyły siły nadprzyrodzone, to dzięki nauce wiemy, że tę ciekawą formę skalną stworzyła erozja, czyli proces niszczenia terenu przez czynniki zewnętrzne. Bramę z piaskowca budują trzy skalne bloki – na dwóch z nich opiera się jedna, masywna skałka. Całość tworzy przejście o wysokości 1,8 m i szerokości ok. 80 cm.

6 Piekło Dalejowskie (pomnik przyrody) – pod tą prawdziwie diabelską nazwą kryje się stworzony przez naturę skalny labirynt. Wystarczy zejść z głównego szlaku, by pospacerować wśród niezwykle form i kształtów. Zobaczyć tu można kilka grup piaskowców triasowych o wysokości dochodzącej nawet do 4 m, czyli prawie tyle co dwukondygnacyjna budowla. Oddzielają je wąskie szczeliny o szerokości 1 m, czasem 2 m. Nic dziwnego, że przejście nimi przypomina spacer zagadkowymi korytarzami. Skały przybierają tu ciekawe formy i kształty, a oprócz ścian są też progi i urwiska. Speleolodzy odkryli tu i opisali niewielkie jaskinie i schroniska.

Przy Bramie Piekielnej i Piekło Dalejowskim znajdują się dwie z czterech skrytek Nadleśnictwa Suchedniów wchodzących w skład gry terenowej „Suchedniów – Okoliczne Skały”. Każdy kto odwiedzi na terenie Nadleśnictwa cztery miejsca, w których znajdują się wychodne skalne i zbierze cztery stemple na przygotowanej Karcie podróżnika, może odebrać w Nadleśnictwie odznakę podróżnika.

Trasa 5. Lasami wokół Zagnańska – Lasy Suchedniowsko-Zagnańskie

Ślad GPX trasy

Wycieczka poprowadzona przez najcenniejsze obszary leśne Suchedniowsko-Oblęgarskiego Parku Krajobrazowego i wzdłuż rezerwatów leśnych Świnia Góra i Dalejów. Niewątpliwie największą atrakcją trasy jest słynny dąb Bartek w Zagnańsku, z doskonale zagospodarowanym otoczeniem i nowo powstałą ścieżką dydaktyczną po przeciwnej stronie ulicy. Obszar ten to również miejsce o ciekawej historii związanej z polskim ruchem oporu, na trasie wycieczki mijamy kilka miejsc pamięci narodowej.

Rezerwat Świnia Góra

Dojazd i początek trasy

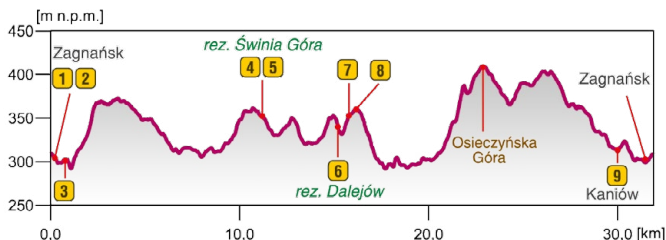
Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu przy dębnie Bartek i ścieżce edukacyjnej. Do Zagnańska można dojechać pociągiem z rowerem, np. Pol-Regio z Kielc, Skarżyska-Kamiennej, Włoszczowy, Starachowic, Ostrowca Świętokrzyskiego.

🚲 Atrakcje na trasie:

1 Dąb Bartek w Zagnańsku – to zdecydowanie najslyniejsze świętokrzyskie, a pewnie i polskie drzewo. Ile ma lat? Jeśli prawdziwa jest legenda o tym, jak król Bolesław Chrobry wypoczywał w cieniu jego potężnych konarów, to drzewo musi liczyć sobie dużo ponad 1000 lat. Ostatnie badania znacznie odmłodziły Bartka. Dendrolodzy oceniają, że korzenie zapuszcza tu od ponad siedmiu stuleci. Nie ma jednak żadnych wątpliwości, że Bartek imponuje swoim rozmiarem. Drzewo ma około 30 metrów wysokości. W tak zwanej pierśnicy (czyli na wysokości 1,3 metra) obwód jego pnia wynosi niemal 10 metrów. By go objąć, musiałyby się zatem złapać za ręce przynajmniej 6 osób średniego wzrostu. Rozpiętość korony to 20 x 40 metrów, a więc tyle, ile wynoszą wymiary pełnowymiarowego boiska do piłki ręcznej. Po stronie przeciwnej od drogi (a więc północno-wschodniej), dąb pozbawiony jest konarów, a pień drzewa nosi „opatrunek” z kory innych dębów. To jeden ze sposobów, w jaki leśnicy od lat pomagają Bartkowi, którego przez wieki spotykało wiele nieszczęść. Przy dębnie znajdują się tablice informacyjne i zadaszkona wiata. Po stronie zachodniej zlokalizowana jest kapliczka poświęcona św. Hubertowi – patronowi myśliwych. A dalej, w kierunku drogi, od ponad 50 lat rośnie Bartuś – potomek króla Puszczy Świętokrzyskiej, posadzony tu w roku jubileuszowym Tysiąclecia Chrztu Polski.

2 Ścieżka dydaktyczno-edukacyjna w Zagnańsku – ścieżka stanowi wspaniałą wędrówkę przez polskie lasy, parki narodowe, łąki i wody. To również ogromna dawka wiedzy na temat występującej w Polsce fauny i flory, ekosystemu i dbania o środowisko. Przechodząc kolorowymi alejkami, można usłyszeć odgłosy ptaków, dowiedzieć się jak wygląda liść dębu czy sosny, a także jakie owoce można zbierać w lesie. Do tego piękna oprawa w postaci figur polskich zwierząt oraz grzybów. Na terenie ścieżki znajduje się plac zabaw dla dzieci, a w dalszych planach jest budowa tężni solankowej oraz budynku gastronomiczno-usługowego.

3 Kapliczka św. Jana Nepomucena w Janaszowie – w obrębie odnowionej kapliczki od 1974 roku, mimo utrudnień ze strony funkcjonariuszy SB, na mszach św. licznie gromadziła się okolicka ludność. Dzięki temu kapliczka stała się zaczątkiem powstania parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Samsonowie. W 2013 roku, w dowód uznania i wdzięczności, odsłonięto tu pamiątkową płytę upamiętniającą bohaterski czyn mieszkańców, rozbudowujących potajemnie kaplicę nocą 1975 roku.

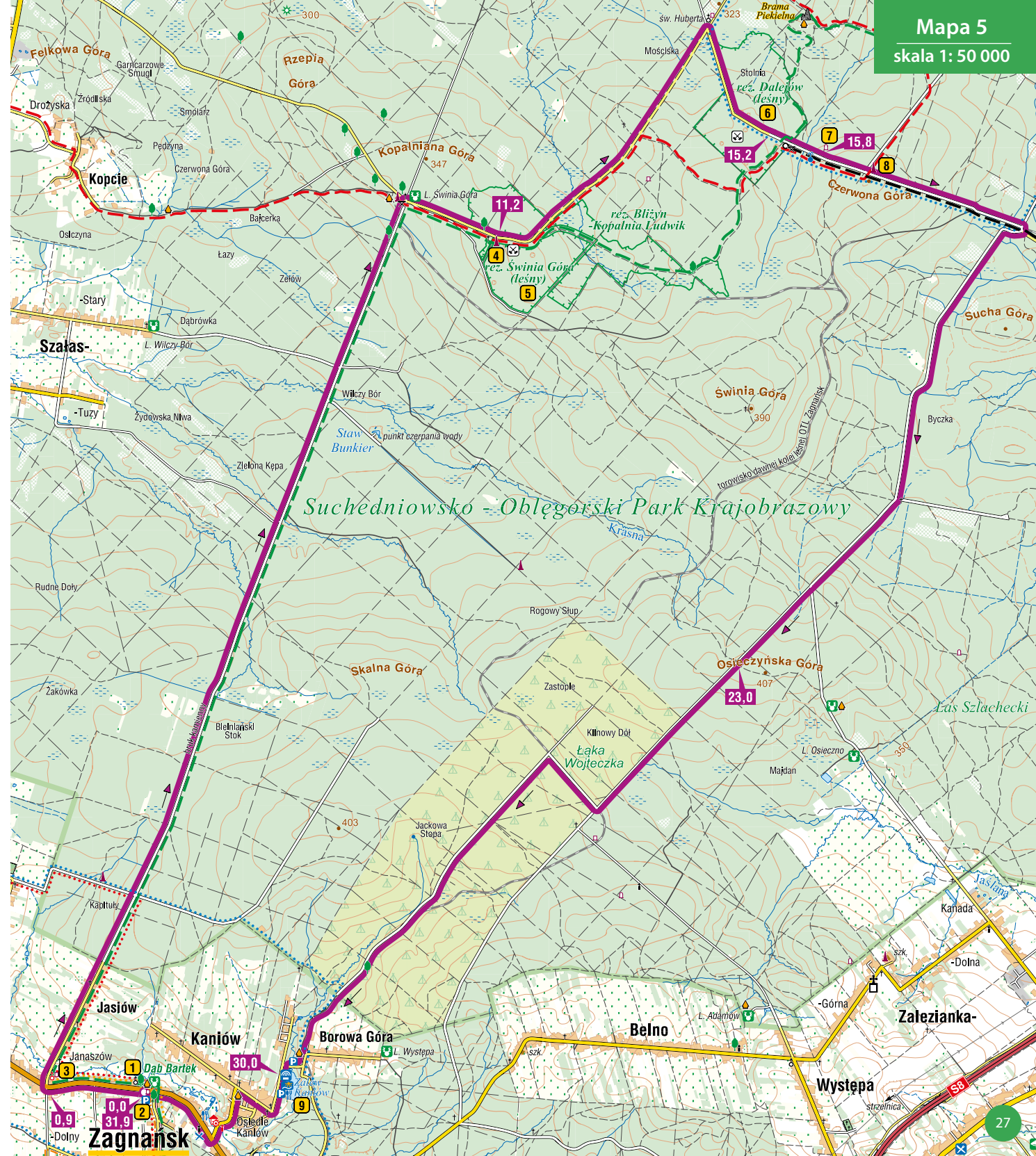

Zagnańsk (parking przy dębnie Bartek) (0,0 km) – Janaszów (0,9 km) – rezerwat Świnia Góra (11,20 km) – rezerwat Dalejów (15,2 km) – Grób Oseta (15,8 km) – Osiecznińska Góra (23 km) – zalew w Kaniowie (30 km) – **Zagnańsk (parking przy dębnie Bartek)**

Dane techniczne

Dąb Bartek w Zagnańsku

Zalew w Kaniowie

4 Pomnik dr. inż. Stanisława Barańskiego (1913–2005) – patrona rezerwatu Świnia Góra. Dr inż. Stanisław Barański całe zawodowe życie poświęcił pracy na rzecz lasów. Regionalista, społecznik, autor wielu naukowych i popularnonaukowych opracowań z zakresu historii przemysłu, osadnictwa, a także bartnictwa i przemian w szacie roślinnej Krainy Gór Świętokrzyskich. Wydał łącznie 235 publikacji, w tym 206 opublikował. Honorowy Członek Polskiego Towarzystwa Leśnego oraz Ligi Ochrony Przyrody.

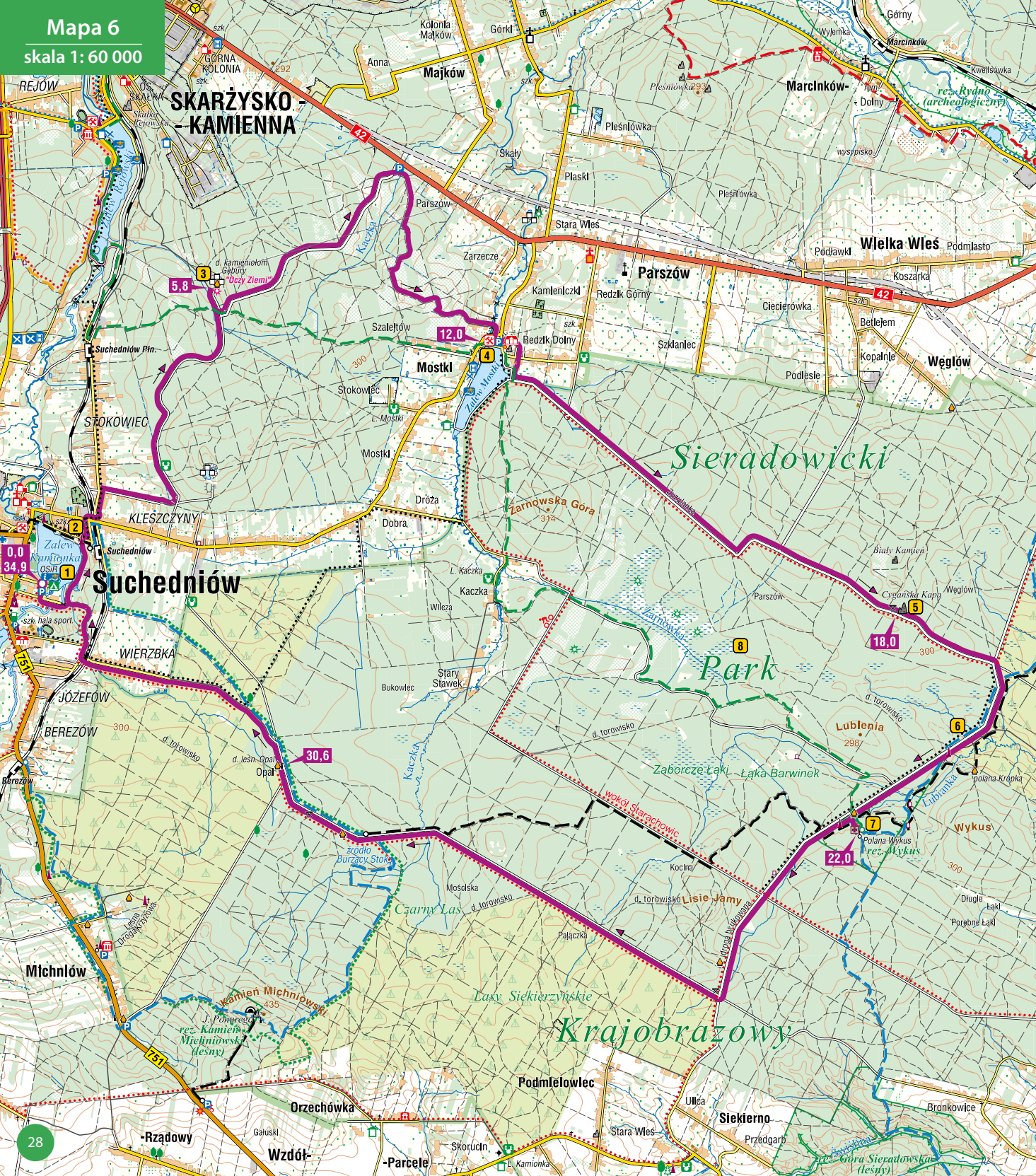
5 Rezerwat Świnia Góra – Świnia Góra ukryta jest w głębi dużego kompleksu leśnego – dawnej Puszczy Świętokrzyskiej. Znajduje się tu wiele gatunków drzew: dęby, modrzewie, sosny, buki, jawory, graby, świerki i oczywiście, jodły. Te ostatnie rosną tu swobodnie, bez pomocy człowieka, a niektóre z nich mają już ponad 200 lat. Charakteru starej puszczy dodaje temu miejscu duża ilość powalonych drzew. Martwe drewno stanowi miejsce życia wielu gatunków roślin i zwierząt, w tym niezwykle rzadkich chrząszczy. W rezerwacie bogate w gatunki jest każde piętro lasu. W leśnym runie dzisiejszej Puszczy Świętokrzyskiej, wprawne oko miłośnika przyrody wypatrzy wiele gatunków chronionych, a wśród nich: podkolan biały, wawrzynek wilczełyko czy czosnek niedźwiedzi.

6 Rezerwat Dalejów – to miejsce, w którym rządzi las, a człowiek jest tylko gościem. Tu, w największym stopniu decyduje sama natura. Spośród wielu gatunków drzew najczęściej występuje jodła i modrzew polski. Ten ostatni jest dość wymagający, jednak w rezerwacie znalazł sprzyjające warunki, dzięki którym doskonale rozwija się bez udziału człowieka. Znajdują się tu także buki i dęby – niektóre z nich mają już ponad 170 lat. Uwagę mogą zwrócić też olbrzymie świerki węzowe, których pędy osiągają nawet 10 metrów długości. Przyroda ma do swojej dyspozycji rozległy obszar (niemal 90 hektarów), na którym doskonale czują się zwierzęta.

7 Grób Oseta – miejsce śmierci Władysława „Oseta” Wasilewskiego z oddziału AK „Ponurego” (6 sierpnia 1943 roku).

8 Pamiątkowy obelisk w pobliżu Czerwonej Góry – wystawiony w 70. rocznicę koncentracji oddziałów pod dowództwem kpt. Antoniego Hedy „Szarego” (3 i 4 sierpnia 1945 roku) w celu odbicia więzienia w Kielcach.

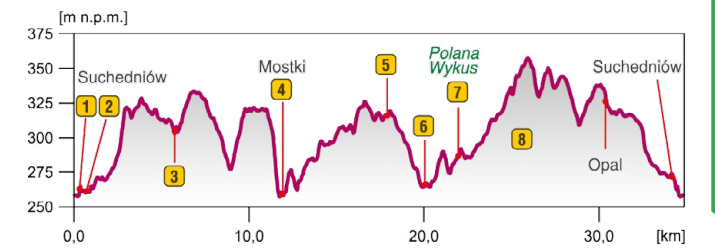
9 Zalew w Kaniowie – zbiornik wodny urządzony na dopływie Bobrzy, zwanym „Krzyk”. Oddany do użytkowania w 1986 roku, posiada zagospodarowanie turystyczne: plażę, punkty gastronomiczne, miejsce postoju kamperów, parking i ścieżki spacerowe. W okresie letnim działa tu jedyny w regionie wyciąg do wakeboardu.

Trasa 6. Na Wykus – Lasy Sieradowickie

Doskonała propozycja wycieczki rowerowej przez Lasy Siekierzyńskie w okolicach Suchedniowa. Kilometry wygodnych szutrów, ale też nieco bardziej wymagające odcinki dróg leśnych i brukowana droga do rezerwatu i polany Wykus, sprawiają, że trasę tę najlepiej pokonać na rowerze MTB. Oprócz wielu miejsc „świadców” burzliwej historii tej ziemi, napotkamy malownicze leśne uroczyska oraz obiekty przyrody nieożywionej ukryte w leśnych ostępach.

Suchedniów (parking przy zalewie) (0,0 km) – Oczy Ziemi (5,8 km) – Mostki (12,0km) – Cygańska Kapa (18,0 km) – Wykus (22,0 km) – leśniczówka Opal (30,6 km) – Suchedniów (parking przy zalewie) (34,9 km)

- Dane techniczne

34,9 km **399 m** **3 h**

399 m **3 h**

dostateczne **2,3 km (6,6%)** **okolicę Wykusu** **obszar przyległy**
Mostki – Cygańska **drogi asfaltowe** **droga brukowana** **do Suchedniowa**
Kapa **1,3 km (3,7%)** **– kocie łby,** **(na wschód**
odcinek drogi **20,3 km (58,3%)** **odcinki** **nieopodal**
brukowanej **drogi szutrowe** **piaszczyste** **Michniowa**
z drogi brukowanej **5,5 km (15,7%)** **i korzenie**
do Suchedniowa **drogi gruntowe leśne** **5,5 km (15,7%)**

Rezerwat i Polana Wykus

trasa rowerowa

Cygańska Kapa

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu przy zalewie w Suchedniowie. Do Suchedniowa można również dotrzeć koleją, m.in. z Kielc, Radomia i Warszawy.

🏠 Atrakcje na trasie:

1 Zalew Kamionka w Suchedniowie – zalew na rzece Kamionka stwarza doskonałe warunki, zarówno do leniwego wypoczynku nad wodą, jak i bardziej aktywnego wypoczynku. Znajduje się tu piaszczysta plaża, gdzie w sezonie letnim nad bezpieczeństwem plażowiczów czuwają ratownicy. Na miejscu można wypożyczyć sprzęt wodny, skorzystać z kortów tenisowych i boiska do piłki siatkowej. Działa tu również jeden z najlepszych kempingów w regionie świętokrzyskim.

2 Pomnik rozstrzelanych przez Niemców w czasie II wojny światowej w Suchedniowie – pomnik upamiętnia wydarzenie z 6 lipca 1944 roku. W tym dniu Niemcy rozstrzelali w Kielcach, Skarżysku-Kamiennej i Suchedniowie stu Polaków, a w samym Suchedniowie trzydziestu trzech. To była jedna z największych publicznych egzekucji na Kielecczyźnie. Egzekucja była odwetem za zabicie 5 lipca 1944 r. szesnastu Niemców i Ukraińca oraz za sabotaż kolejowy pod Lekominem. Głównym sprawcą był Hauptmann Gaier, który po schwytaniu odrzucał wszelkie próby o ulaskawienie pojmanych.

3 Oczy Ziemi – patrz str. 18 (trasa Oczy Ziemi).

Dworek w Mostkach

4 Zalew w Mostkach – patrz str. 17 (trasa Oczy Ziemi).

5 Cygańska Kapa – to grupa trzech bloków skalnych z piaskowca, ukrytych wśród lasów, na południe od Wąchocka. Jest to pomnik przyrody. Wysokość progu skalnego dochodzi do 3,5 metra, a długość – nawet do 40 metrów. Skąły, które go budują, powstały w okresie późnego triasu, około 250 milionów lat temu. Być może fakt, że można się tutaj skryć (właśnie jak pod kapą), dał nazwę temu miejscu. Według lokalnych przekazów schronienia szukali tu zarówno Cyganie, jak i stacjonujący nieopodal powstańcy styczniowi.

Oczy Ziemi

6 Partyzancka Droga Krzyżowa – obelisk wskazujący początek Partyzanckiej Drogi Krzyżowej, prowadzącej przez liczne miejsca pamięci, zlokalizowane wokół Wykusy.

7 Rezerwat i Polana Wykus – wśród gęstych, zdawałoby się nieprzebytych Lasów Siekierzyńskich znajduje się rezerwat, w którym przyroda ustępuje miejsca burzliwej historii z czasów II wojny światowej. Rezerwat obejmuje zachodnie zbocze niewielkiego wzniesienia Wykus (326 m n.p.m.). Miejsce to jest pagórkowate, poprzecinane wąwozami. Dnem jednego z nich płynie rzeka Lubianka. Drzewa w większości mają od 70 do 100 lat. Gdzieś tam występują sosny, które rosną tu już ponad 100, a niektóre nawet 140 lat. Leśne ścieżki prowadzą na polanę Wykus, która w historii II wojny światowej zapisała się jako „leśna twierdza partyzancka”. To właśnie tutaj, w czasie II wojny światowej koncentrowali się żołnierze Armii Krajowej dowodzeni przez Jana Ponurego „Piwnika” i Eugeniusza Kaszyńskiego „Nurta”. Na Wykusie we wrześniu 1957 roku odsłonięto kapliczkę Matki Bożej Bolesnej, upamiętniającą partyzantów poległych w Puszczy Świętokrzyskiej. Początkowo stała tu tylko kapliczka, później pojawiły się mur, orły oraz tabliczki z nazwiskami poległych w czasie II wojny światowej żołnierzy, a także zmarłych już po 1945 roku kombatantów, członków oddziałów spod znaku „Ponurego” i „Nurta”. Monument z czerwonego piaskowca to krypta grobowa samego Eugeniusza Kaszyńskiego „Nurta”, który w 1994 roku zgodnie, ze swoim życzeniem, spoczął na polanie Wykus. W Lasach Siekierzyńskich, wokół Wykusy rozsiane są mogiły żołnierzy poległych podczas walki w 1943 roku oraz liczne miejsca pamięci. Prowadzi do nich Partyzancka Droga Krzyżowa, której stacje symbolizują mogiły partyzantów.

8 Sieradowicki Park Krajobrazowy – patrz str. 18 (trasa Oczy Ziemi).

Trasa 7. Z Michniowa na Kamień Michniowski – Lasy Sieradowickie

Ślad GPX trasy

Podczas wędrówek przez Świętokrzyskie, niemal na każdym kroku napotykamy zdumiewające dzieła natury, m.in. geologiczne ciekawostki, którym często towarzyszy lokalna historia, nierozwalnie związana z dziejami Polski. Cały region jest niezwykle bogaty w świadectwa minionych lat, również te dramatyczne związane z rozbiorem Polski czy działaniami wojennymi. Podczas tej wyprawy dotrzemy do miejsca szczególnego, któremu warto poświęcić kilka godzin. Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich to przejmująca i bardzo sugestywna wystawa upamiętniająca mord ludności Michniowa i innych polskich miejscowości, spacyfikowanych podczas II wojny światowej. Trasa poprowadzona wśród lasów porastających Pasma Sieradowickie należy do średnio trudnych i pozwala również zdobyć jego najwyższy szczyt – Kamień Michniowski (435 m n.p.m.).

Rezerwat Kamień Michniowski

Dojazd i początek trasy

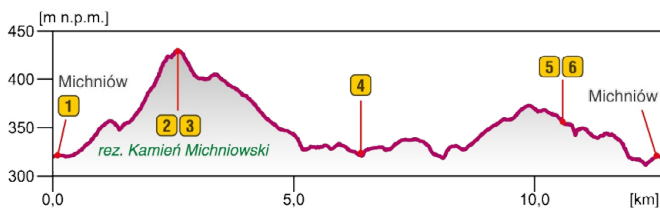
Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu przy Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie. Można również skorzystać z komunikacji publicznej: busów (np. relacji Suchedniów – Skarżysko-Kamienna).

🏞️ Atrakcje na trasie:

1 Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie – miejsce upamiętniające cierpienia mieszkańców wsi w czasie II wojny światowej. Na skutek działania armii hitlerowskiej w latach 1939–1945 spacyfikowano 817 polskich wsi. W ciągu kilku godzin ginęły całe rodziny i zniknęły budynki. Nagle przestawały istnieć wielowiekowe społeczności. Taka tragedia dotknęła też Michniów w dniach 12–13 lipca 1943 roku. Dziś wydarzenia te upamiętnia mauzoleum, którego ekspozycja odzwierciedla historię pacyfikacji. Zwiedzanie rozpoczyna się od zbiorowej mogiły 204 ofiar pacyfikacji i pełnego symboliki wizerunku Piety Michniowskiej. Dalej kontynuujemy podróż po nowej części mauzoleum, którego wejście przypomina kształtem wiejską chatę. To Dom Cisy, który poprzez obraz, dźwięk i zapach wprowadza nas w rzeczywistość II wojny światowej. Ekspozycja wykorzystuje w tym celu najnowsze multimedia – ekrany, projektory i panele dotykowe. Tu można zapoznać się z archiwalnymi dokumentami, zdjęciami i nagranyymi relacjami świadków.

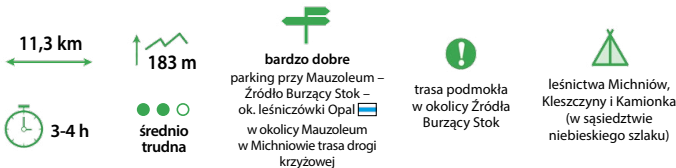
www.mwk.com.pl; www.martyrologiawspolskich.pl

2 Rezerwat Kamień Michniowski – rezerwat przyrody nieożywionej obejmuje grupę kilkunastu skałek, która ciągnie się na długości ok. 200 metrów. Piaskowiec przybrał tu ciekawe formy urwisk, ambon, występów i progów. Pod jedną z ambon utworzyła się największa w regionie świętokrzyskim jaskinia, do której powstania nie przyczyniły się zjawiska krasowe. Jej nazwa, Jaskinia Ponurego (nie jest udostępniona do zwiedzania), nawiązuje do czasów II wojny światowej, kiedy to mieli się tu ukrywać partyzanci ze zgrupowania Jana Ponurego „Piwnika”. Według lokalnych tradycji, w miejscu tym szukali schronienia także XIX-wieczni powstańcy styczniowi. Pod największą grupą skałek znajdują się bloki skalne o imponujących rozmiarach. Porastają je dywany z mchu, porostów i paproci. Na objętym ochroną terenie występuje 100-letnia kwaśna dąbrowa ze znacznym udziałem jodły, a także sosny i buka. Wszystko to sprawia, że Kamień Michniowski szczególnie doceniają nie tylko miłośnicy przyrody, ale też poszukiwacze niezwykłych plenerów. Przy rezerwacie znajduje się jedna

Parking przy Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie (0,0 km)
– rez. Kamień Michniowski (2,5 km) – Źródło Burzący Stok (6,4 km) – **parking przy Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie (11,3 km)**

Dane techniczne

Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie

Pomnik gajowego LP Wiesława Wikła

z czterech skrytek Nadleśnictwa Suchedniów, wchodzących w skład gry terenowej „Suchedniów – Okoliczne Skały”. Każdy, kto odwiedzi na terenie nadleśnictwa cztery miejsca, w których znajdują się wychodnie skalne i zbierze na przygotowanej karcie podróżnika cztery stemple, może odebrać odznakę podróżnika.

3 Szczyt Kamień Michniowski (435 m n.p.m. – zlokalizowany w odległości 90 metrów od szlaku niebieskiego) – jeden z 28 szczytów zaliczany do Korony Gór Świętokrzyskich oznaczony tablicą.

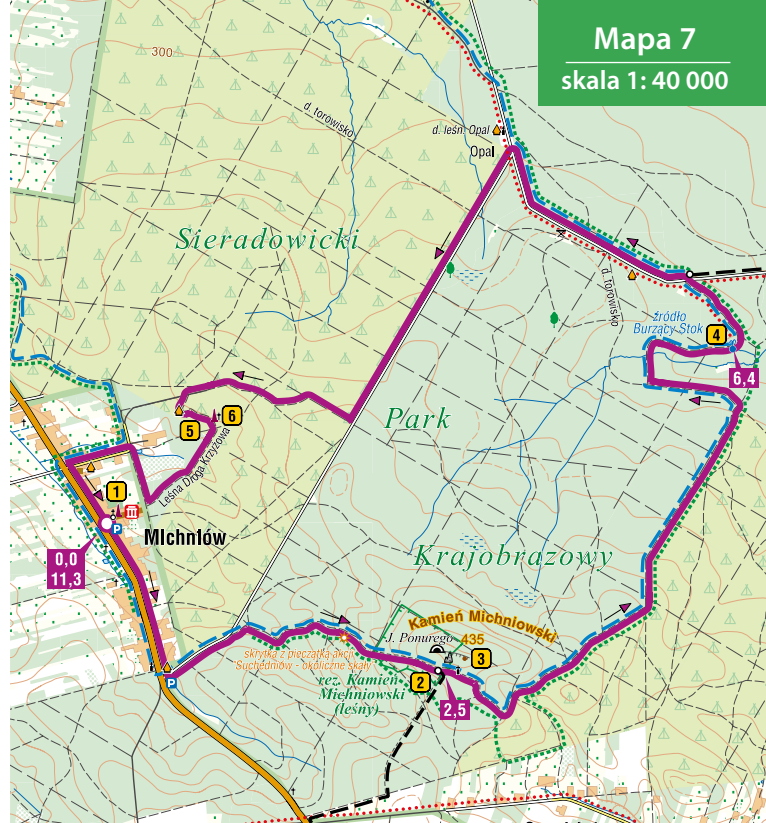
4 Źródło Burzący Stok – urokliwe źródło, gdzie woda, wypływając pod znacznym ciśnieniem, faktycznie „burzy” piasek otaczający wywierzyisko. Miejsce, z którego bije źródło zostało, staraniem lokalnych mieszkańców, zadaszone. Na wędrowców czekają tu ławeczki. Zazwyczaj panuje tu spokój, przerywany jedynie wizytą innych piechurów czy mieszkańców. Ci ostatni często przybywają tu po wodę, która według nich, nie tylko nadaje się do spożycia, ale też ma właściwości lecznicze.

Źródło Burzący Stok

5 Leśna Droga Krzyżowa – ścieżka edukacyjno-historyczna utworzona przez Nadleśnictwo Suchedniów w roku obchodów 100-lecia odzyskania Niepodległości przez Polskę. Droga poświęcona jest pamięci leśników, ich rodzin oraz wszystkich patriotów, którzy zginęli lub zostali zamordowani z rąk najeźdźców i okupantów.

6 Pomnik gajowego LP Wiesława Wikła – pomnik upamiętniający bestialską śmierć gajowego, jego żony i sześciorga dzieci zamordowanych przez hitlerowców 12 lipca 1943 roku za współpracę z oddziałem AK „Ponurego”.

Mapa 7
skala 1: 40 000

Szczyt Kamień Michniowski

Trasa 8. Partyzanckie Ścieżki – Lasy Starachowickie

Ślad GPX trasy

Partyzanckie Ścieżki to dynamiczna i wymagająca trasa o charakterze MTB, na której nie ma monotonii. Naturalne przeszkody i kontakt z przyrodą to przepis na pozytywne wrażenia z jazdy rowerem. Dzięki staraniom stowarzyszenia SPK Bike 18-kilometrowa trasa, poprowadzona ścieżkami Sieradowickiego Parku Krajobrazowego, została dostosowana do potrzeb rowerzystów. Jej głównym celem jest jazda rowerem, przyjemność z aktywnego spędzania czasu w lesie, ukazanie walorów przyrodniczych parku oraz bogatej historii tej ziemi. Na całej trasie możemy spotkać ponad 100-letnie sosny, jodły i buki.

Więcej na www.spkbike.pl, www.partyzanckiesciezki.pl

Zalew Lubianka w Starachowiczach

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec trasy nad zbiornikiem Lubianka w Starachowiczach. Łatwy dojazd od głównego parkingu przy ulicy Południowej. Do Starachowic można również dotrzeć koleją, m.in. z Ostrowca Świętokrzyskiego, Skarżyska-Kamiennej, Końskich i Opoczna.

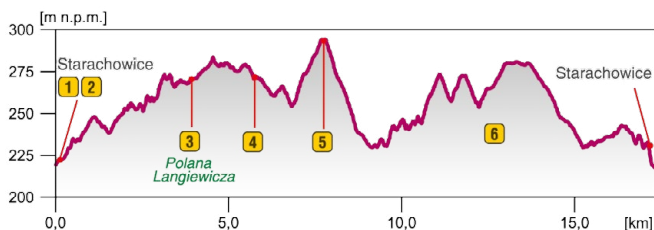
Oznakowanie szlaku

🏠 Atrakcje na trasie:

1 Starachowice – to miasto będące w I połowie XIX w. największym ośrodkiem przemysłu metalowego Królestwa Polskiego i częścią tzw. Staropolskiego Okręgu Przemysłowego. W 1899 roku uruchomiono tu wielki piec i osada stała się ważnym ośrodkiem wydobywania i hutnictwa żelaza. Piec ostatecznie wygaszono w 1968 roku. Dzisiaj w tym miejscu znajduje się Muzeum Przyrody i Techniki w Starachowiczach, obejmujące obiekty poprzemysłowe z XIX wieku, z zachowanym w całości układem i ciągiem technologicznym dwóch zakładów hutniczych z 1841 i 1899 roku. W muzeum zobaczyć można m.in. największą na świecie maszynę parową, osadę starożytnego hutnictwa żelaza z piecowiskiem dymarskim oraz zabytkowe samochody produkowane niegdyś przez Zakłady Starachowickie, w tym odrestaurowany papamobile, wyprodukowany na podwoziu stara 660 M2 na potrzeby pierwszej pielgrzymki papieża Jana Pawła II do Polski w 1979 roku.

ekomuzeum.pl

2 Zalew Lubianka w Starachowiczach – zbiornik wodny utworzony na rzece Lubianka, który przeszedł gruntowną przebudowę, stając się atrakcyjnym miejscem wypoczynku i rekreacji, zarówno dla mieszkańców, jak i przybywających tu turystów. Powstały tu: spektakularne dwupoziomowe moło, place zabaw, miniskatepark, trampoliny, ścianka wspinaczkowa, boisko do siatkówki plażowej, boisko wielofunkcyjne, a także liczne ławki i leżaki. Fani sportów wodnych mogą korzystać z desek do wakeboardu. Ponadto są tu ścieżki rowerowe, ścieżki dla pieszych, a cały ośrodek został dostosowany do potrzeb osób z niepełnościami.

Starachowice, zalew Lubianka (0,0 km) – Polana Langiewicza (4,0 km) – Ostre Góry (7,5 km) – Starachowice, zalew Lubianka (18 km)

Dane techniczne

Kładka na szlaku

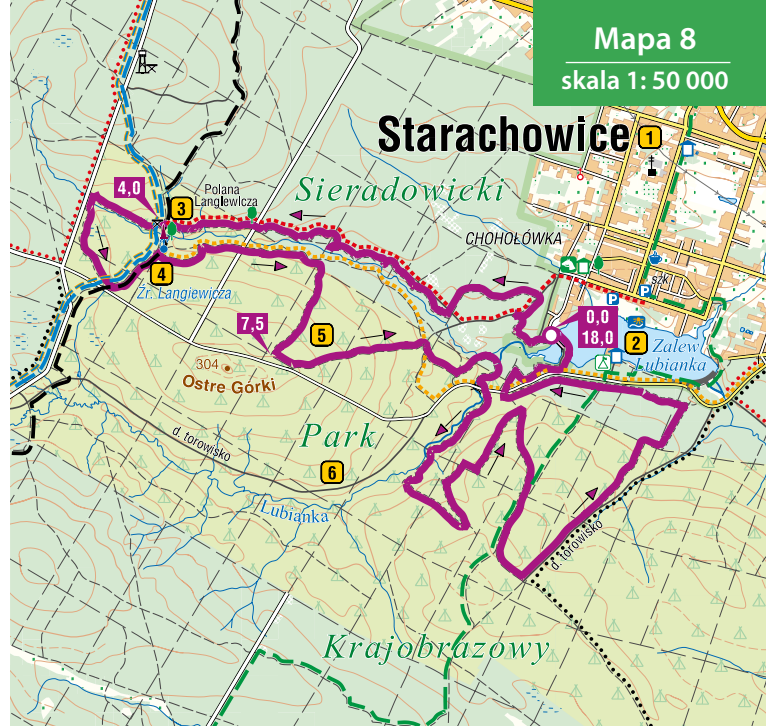
Na szlaku

3 Polana Langiewicza – Lasy Siekierzyńskie między Wąchockiem a Bodzentynem były domem dla walczących o wolność partyzantów Armii Krajowej z legendarnego zgrupowania „Ponurego”, a 80 lat wcześniej – oddziałów powstańczych z 1863 roku. Według tradycji na śródleśnej polanie obozowały oddziały powstańców styczniowych uczestniczące w nocnym ataku na pobliski Bodzentyn w styczniu 1863 roku. Czy na polanie przebywał sam Marian Langiewicz, późniejszy dyktator powstania styczniowego? Choć nie zachowały się żadne dokumenty potwierdzające jego obecność w tym miejscu, miał on wizytować swoich wojaków, odpoczywając pod nieistniejącym tu już dębem. Wiadomo z całą pewnością, że Langiewicz w styczniu i lutym 1863 roku przebywał w nieodległym Wąchocku, który stał się miejscem koncentracji sił powstańczych. Dziś miejsce pobytu powstańców upamiętniają obeliski i żeliwna tablica z wizerunkiem orła w koronie. Na miejscu znajduje się również pomnik ufundowany w 1985 roku przez żołnierzy AK ze zgrupowania „Ponurego”. Umieszczona jest na nim tablica zawierająca herby oraz daty 1863 i 1943.

4 Źródło Langiewicza – kilkadziesiąt kroków na południe od Polany Langiewicza, przy niebieskim szlaku pieszym, znajduje się źródło, z którego wodę czerpali obozujący w pobliżu powstańcy – stąd jego potoczna nazwa – Źródło Langiewicza. Na terenie polany znajdują się ławeczki i krąg ogniskowy.

5 Zbocze wzniesienia wzdłuż rzeki Lubianka (ok. 10 km trasy) – bardzo atrakcyjny fragment trasy, który poprowadzony został zboczem wzniesienia przez las wyłączony z gospodarki leśnej ze względu na cenny charakter przyrodniczy.

6 Sieradowicki Park Krajobrazowy – park obejmuje swoim zasięgiem Płaskowyż Suchedniowski oraz Pasma Sieradowickie Gór Świętokrzyskich. Podobnie jak cały Zespół Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich ma charakter leśny, w 85% pokrywają go lasy. Oprócz bogatej fauny i flory, na terenie parku występują liczne wychodnie skał z różnych okresów dziejów Ziemi. Podlegają one ochronie jako pomniki przyrody nieożywionej. Oprócz wysokich walorów przyrodniczych park charakteryzuje się wybitnymi walorami historyczno-kulturowymi. Znajdują się tu m.in. liczne miejsca pamięci, związane głównie z powstaniem styczniowym oraz II wojną światową.

Mapa 8
skala 1: 50 000

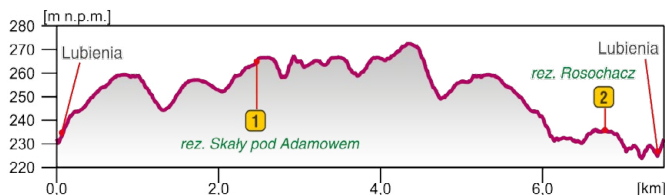
Nad zalewem Lubianka w Starachowicach

Trasa 9. Na skalnym szlaku – Lasy Starachowickie

Ślad GPX trasy

Propozycja niedługiej i łatwej, rodzinnej wycieczki pieszej poprowadzonej przez Lasy Starachowickie. Trasa wiedzie do dwóch interesujących rezerwatów przyrody: Skały pod Adamowem i Rosochacz, które zachwycają nawet najbardziej wymagającego turystę. Dzięki staraniom Nadleśnictwa Starachowice najciekawsze miejsca zostały oznaczone specjalnymi tablicami informacyjnymi. Poza tym wybudowano ułatwiające pieszą wędrówkę kładki i pomosty. Ze względu na dość znaczny, nieoznakowany odcinek trasy, zaleca się pobranie śladu gpx trasy wycieczki.

Lubienia, parking leśny (0,0 km) – rez. Skały pod Adamowem (2,8 km)
– rez. Rosochacz (6,2 km) – **Lubienia, parking leśny (7,5 km)**

Dane techniczne

7,5 km

116 m

dobrze

Lubienia – rez. Skały pod Adamowem

rez. Skały pod Adamowem – rez. Rosochacz – nieoznakowany

rez. Rosochacz – ścieżka dydaktyczna

okresowo, na krótkich odcinkach, trasa podmokła

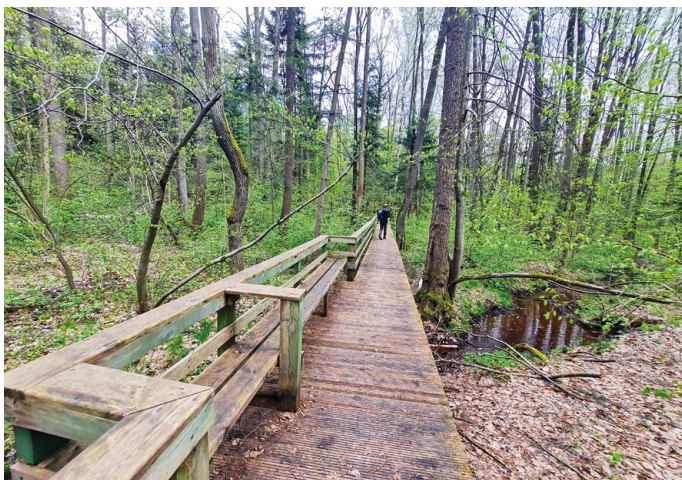
kompleks leśny pomiędzy wsiami Lubienia i Lipie – Uroczyśka Lasów Starachowickich, do strefy przylega rezerwat Rosochacz

2,5 h

łatwa

Rezerwat Rosochacz

Rezerwat Skały pod Adamowem

Dojazd i początek trasy

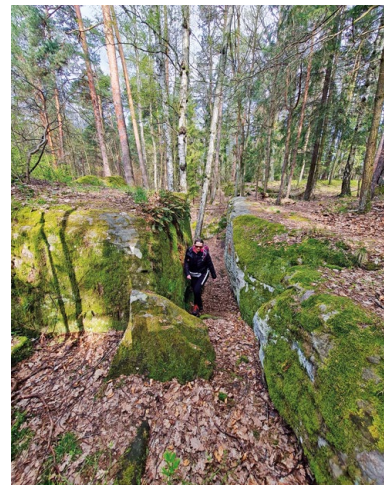
Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu leśnym w miejscowości Lubienia. Możliwy dojazd busem ze Starachowic (ul. Batalionów Chłopskich). Są tu miejsca na kilkanaście samochodów, toaleta i wiata turystyczna.

Lubienia – wiata

🌲 Atrakcje na trasie:

1 Rezerwat Skały pod Adamowem – ukryty w sosnowych lasach, w okolicy Starachowic, skrywa malownicze skałki o fantazyjnych kształtach. To właśnie one przyczyniły się do ustanowienia w tym miejscu rezerwatu. Skałki ciągną się na długości 400 metrów (a cały ciąg ma niemal kilometr), zbudowane są z miękkich piaskowców jurajskich. Choć powstały przed milionami lat, to fantazyjne kształty są efektem znacznie późniejszych procesów. Skały przywodzą na myśl ambony, progi, stoły, a także grzyby, płyty i krótkie mury. Najbardziej okazałe mają od 2 do 5 metrów wysokości. Odkryto tu również 5 jaskiń, z czego najdłuższa ma 7,5 metra i powstała na skutek przesuńnięć bloków skalnych. Inne

Rezerwat Skały pod Adamowem

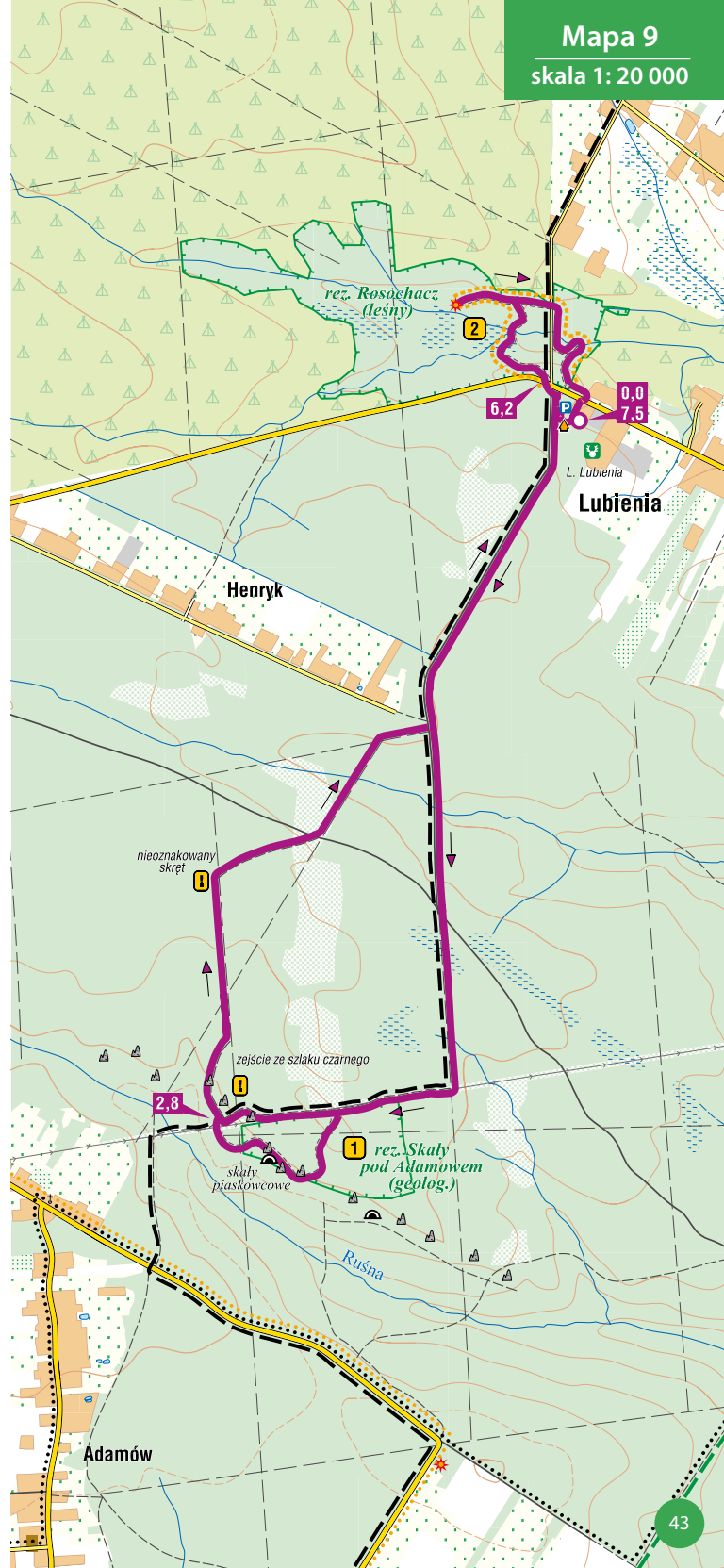
Rezerwat Rosochacz

jaskinie mają ok. 4 metrów długości, a najkrótsze z nich – Schronisko Osobne – zaledwie 2,5 metra. Ciekawa jest również sama struktura skałek – odnaleźć tu można odciski śladów drzew kopalnych.

2 Rezerwat Rosochacz – nazwa rezerwatu pochodzi od zwyczajowej nazwy mocno rozgałęzionych, widlastych drzew. To właśnie drzewa są głównym skarbem przyrody chronionym w tym miejscu. Spotkamy tu wiele gatunków, które zdomowiły się dzięki żyznym i wilgotnym namuliskom rzeki Świętojanki. Drzewa zarastają bagnisty teren źródeł lewobrzeżnego dopływu rzeki Kamiennej. W rezerwacie naocznie przekonamy się, czym jest łęg (zbiornisko leśne porastające brzegi potoków i rzek) lub też grąd (wielogatunkowy las, który do rozwoju potrzebuje żyznego podłoża). Spotkamy tu różnorodny drzewostan z sosnami, olszami, dębami, grabami, jodłami, brzozaami, świerkami, a nawet cisami. Rezerwat został przystosowany do ruchu turystycznego. Są tu specjalne drewniane pomosty, tablice informacyjne oraz taras widokowy nad rzeką Świętojanką, dający możliwość obserwowania skutków „ciężkiej pracy” bobrów.

W rezerwacie Rosochacz

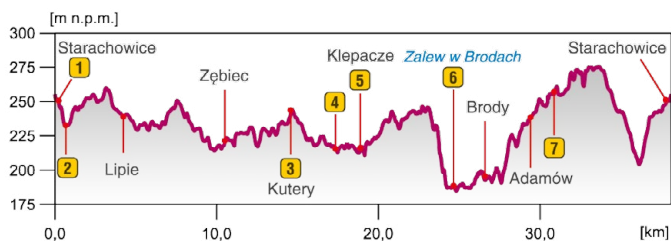
Trasa 10.

Leśne Dukty – Lasy Starachowickie

Ślad GPX trasy

Propozycja wycieczki rowerowej po rozległych kompleksach leśnych, rozciągających się na północ i wschód od Starachowic. Oprócz długich, wygodnych, szutrowych i asfaltowych duktów, poprowadzonych przez las, na rowerzystów czekają miejsca upamiętniające bogatą historię tej ziemi, przystanek zabytkowej kolejki wąskotorowej w Lipiu, zalew w Brodach i ciekawe obiekty przyrody nieożywionej (w niewielkiej odległości od szlaku).

Starachowice – Lipie (4,1 km) – Łaziska (8,3 km) – Zębiec (10,5 km) – Kutery (14,4 km) – Klepacze (19 km) – Brody (24,6 km) – Zalew w Brodach (26,6 km) – Adamów (29,2 km) – **Starachowice (38 km)**

Dane techniczne

38 km

265 m

24,4 km (64,2%)
drogi asfaltowe

9,6 km (25,3%)
drogi szutrowe

4 km (10,5%)
drogi gruntowe leśne

miejsca, które mogą być podmokłe po opadach deszczu, ostrożnie przy przekraczaniu drogi krajowej nr 9

kompleks leśny na wschód od Starachowic pomiędzy wsiami Lubienia i Lipie, Uroczyśka Lasów Starachowickich, miejsce na ognisko

3 h

średnio trudna

Kutery – miejsce odpoczynku

Na trasie w Lasach Starachowickich

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parking przy ogródkach działkowych w Starachowicach, przy ul. Leśnej. Do miasta bez problemu można również dojechać koleją, m.in. ze Skarżyska-Kamiennej, Końskich i Ostrowca Świętokrzyskiego.

🏠 Atrakcje na trasie:

1 Starachowice – patrz str. 37 (trasa Partyzanckie ścieżki).

2 Starachowicka Kolej Wąskotorowa – tory kolejki wąskotorowej przekraczamy kilkakrotnie. Niegdyś kolejka jeździła na trasie Starachowice – Iłża, dziś okazjonalnie dojeżdża do Lipia. Przed laty kolejka zapewniała w tych okolicach przede wszystkim transport materiałów dla miejscowych zakładów przemysłowych i wydobywczych. Początkowo łączyła wielki piec w Starachowicach z ładowniami drewna, kopalniami rudy żelaza czy tartakiem. Po II wojnie światowej zdecydowano o budowie należącej do kolei państwowej linii, która śladem częściowo istniejącego torowiska połączyła Starachowice z Iłżą. Choć linię zamknięto w 1997 roku, dziś starachowicka kolejka pełni funkcje turystyczne i rekreacyjne. Sama stacja w Lipiu, do której trzeba nieco odbić ze szlaku, to doskonałe miejsce rekreacji – znajdują się tu leśne wiaty z miejscem na ognisko. Stąd można także rozpocząć wędrowkę przez Puszcze Iłżecką, a jesienią wybrać się na grzybobranie.

3 Pomnik upamiętniający poległych leśników – „Kiedy nas już nie stanie, kamienie o Was mówić będą” – ta wymowna sentencja najlepiej oddaje charakter leśnego pomnika. Obelisk znajduje się tuż obok parkingu i leśnego miejsca odpoczynku. To świadectwo tego, że lasy starachowickie były miejscem aktywnego oporu przeciw okupacji hitlerowskiej, a w obronę niepodległości Polski zaangażowani byli

Pomnik upamiętniający poległych leśników

Zalew w Brodach

również leśnicy z okolicznych placówek – Klepacze, Kutery, Marcule czy Starachowice. Leśnicy działali jako członkowie ruchu oporu oraz partyzanci w oddziałach Armii Krajowej, Armii Ludowej czy Batalionów Chłopskich.

4 Zapadnie Doły w Puszczy Iłżeckiej – to pełne tajemnic uroczysko, którego nazwa prawdopodobnie nawiązuje do faktu, iż ziemia zapadała się tutaj na skutek licznych zjawisk krasowych. Woda rozpuszcza miękkie skały wapienne pod kilkumetrową piaszczystą warstwą gleby. W ten sposób tworzą się dolinki, leje, zapadliska i... ponory. To tajemnicze miejsca, w których wody z okresowych strumieni wydają się znikać w podziemnych szczelinach. Ponadto od ponad 400 lat rośnie tu okazały dąb Maciek (700 m od szlaku). Obwód jego pnia wynosi około 5 metrów. Co jednak imponuje najbardziej, to wysokość drzewa, które swymi konarami sięgają ponad 30 metrów w górę.

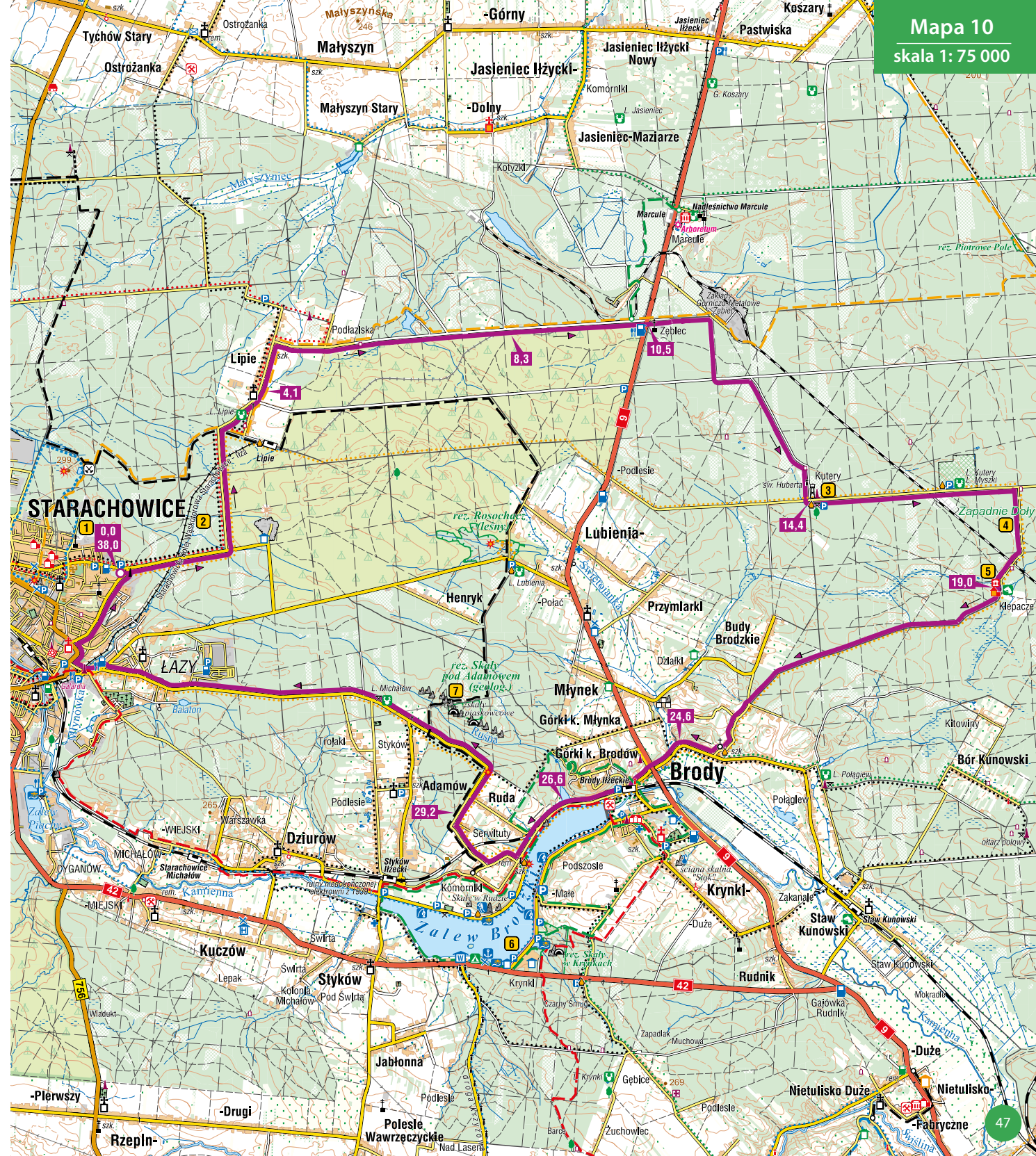
5 Leśniczówka Klepacze i Izba Hedy-Szarego – położona wśród starachowickich lasów ma ponad 100 lat. Mieszczą się tu Izba Leśna oraz izba pamięci poświęcona generałowi Antoniemu Hedzie „Szaremu”, który wraz z żołnierzami stacjonował tu podczas II wojny światowej.

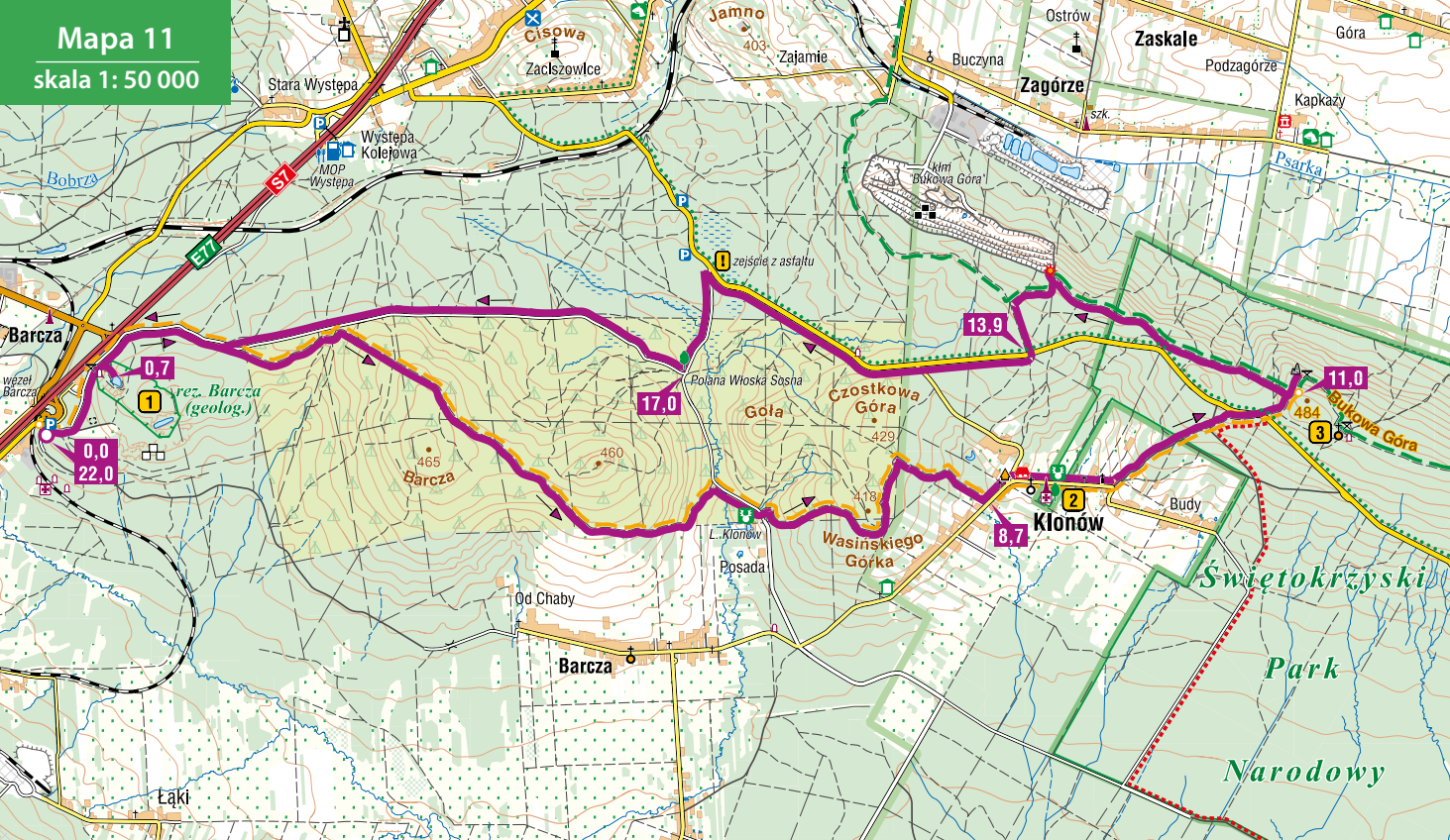

Leśniczówka Klepacze, w środku Izba Hedy-Szarego

6 Zalew w Brodach – powstanie stopnia wodnego w Brodach związane było z rozbudową Staropolskiego Okręgu Przemysłowego. Dziś to popularne miejsce letniego wypoczynku. Znajdują się tu: przystań wodna z wypożyczalnią sprzętu pływającego, plaża, moło, taras widokowy, boisko, place zabaw, miejsce ogniskowe, parking. Spórą atrakcją są znajdujące się nad brzegami zalewu piaskowcowe skały w Rudzie i Krynkach.

7 Rezerwat Skały pod Adamowem – (poza trasą, należy kierować się czarnym szlakiem pieszym) – patrz str. 41.

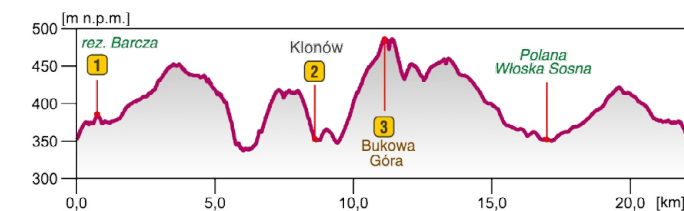

Trasa 11. Ku Bukowej – Kompleks leśny Pasma Klonowskie

Ślad GPX trasy

Ponad 20-kilometrowa wycieczka piesza łącząca atrakcje geologiczne Bukowej Góry oraz rezerwatu „Barcza” z walorami przyrodniczymi. Przebiega w bardzo malowniczym terenie, mało uczęszczanymi leśnymi ostępami, które zachwycają ciszą, spokojem i naturalnym charakterem. Przeważają tu buczyny i drzewostany mieszane, charakterystyczne dla regionu świętokrzyskiego. Na trasie występuje kilka miejsc (okolice wsi Klonów), z których roztacza się piękna panorama Gór Świętokrzyskich od Łysogór przez Grzbiet Krajeński i Pasma Masłowskie.

Barcza, parking przy S7 (0,0 km) – rez. Barcza (0,7 km) – Klonów (8,7 km) – Bukowa Góra (11 km) – droga asfaltowa (13,9 km) – polana Włoska Sosna (17 km) – Barcza, parking przy S7 (22 km)

– Dane techniczne

22 km

521 m

7 h

trudna

bardzo dobre
Barcza – rez. Bukowa Góra
Bukowa Góra przez ok. 2,2 km
pozostała część trasy nieoznakowana

!
trasa miejscami podmokła, zwłaszcza po opadach deszczu

!
obszar w Paśmie Klonowskim, w sąsiedztwie klonowskiej części Świętokrzyskiego PN oraz rezerwatów Bukowa Góra i Barcza (same obszary rezerwatów wyłączone z nocowania)

Szlak na Bukową Górę

Pomnik w Klonowie

Wychodnie skalne na Bukowej Górze

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu Nadleśnictwa Zagnańsk, tuż przy rondzie i drodze ekspresowej S7, przy węźle drogowym Barcza. Można również skorzystać z komunikacji publicznej: busów (Wiki Bus relacji Kielce – Skarżysko-Kamienna, kursuje codziennie) i autobusu miejskiego nr 7 (relacji Kielce – Samsonów, tylko w dni robocze i dwa razy dziennie).

🏠 Atrakcje na trasie:

Rezerwat Barcza

1 Rezerwat Barcza – utworzony został w 1984 roku w celu ochrony odsłonięć skał dolnodewońskich na terenie Gór Świętokrzyskich. Rezerwat obejmuje południowo-zachodni fragment zbocza góry Barcza (465 m n.p.m.), gdzie znajduje się kompleks czterech nieczynnych kamieniołomów, w których wydobywano w 1. połowie XX wieku piaskowce kwarcytowe. Dwa z nich objęto ochroną rezerwatową. Środkowa część wyrobiska została zalana wodą, co przyczyniło się do powstania dużych stawów (Baryła, Byk). Wszystko to sprawia, że teren rezerwatu posiada duże walory krajobrazowe i turystyczne. Głównym przedmiotem ochrony są odsłonięcia skał osadowych, wśród których występują pojedyncze warstwy tufitów oraz chronione i rzadkie gatunki roślin. Obecność tufitów (skał powstałych z popiołów wulkanicznych) dokumentuje procesy wulkaniczne w okresie dolnego dewonu, w obrębie lub otoczeniu Gór Świętokrzyskich. W okresie II wojny światowej kamieniołomy były miejscem straceń i dziś stanowią obiekt pamięci narodowej.

2 Klonów – niezwykle malowniczo położona wieś w Górach Świętokrzyskich, z pięknymi panoramami na okoliczne pasma górskie, w której na szczególną uwagę zasługują współczesna kaplica oraz pomnik ku czci 16 mieszkańców wsi rozstrzelanych przez hitlerowców w dniu 2 lipca 1943 roku.

Kaplica w Klonowie

3 Bukowa Góra (484 m n.p.m.) – najwyższy szczyt w Paśmie Klonowskim wchodzący w skład Korony Gór Świętokrzyskich, zbudowany z piaskowców dewońskich i porośnięty lasem bukowym. Nazwa góry pochodzi od dominacji buka zwyczajnego w tutejszym krajobrazie. Właśnie ten odmienny od Puszczy Jodłowej typ lasu sprawił, że teren Bukowej Góry został włączony do Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Z racji swojego kształtu, pasmo nazywane jest też Lisim Ogonem. W pobliżu szczytu zlokalizowana jest jedna z najpiękniejszych w Górach Świętokrzyskich wychodni skalnych. Tworzą ją liczne bloki i monolity skalne o wysokości ok. 5 metrów, zbudowane z odpornych piaskowców dewońskich. Dodatkowego uroku okazałym wychodniom nadaje dość bogata szata naskalnych mchów i paproci. 500 metrów od wychodni skalnej, schodząc na zielony szlak w kierunku wschodnim

Na szczycie Bukowej Góry

(i zbaczając z trasy wycieczki), dojdziemy do miejsca pamięci narodowej – polany Obrazik. Polana ta zatraciła swój pierwotny charakter, w znacznym bowiem stopniu została pokryta lasem. Pośrodku tego miejsca usytuowana jest kapliczka, przy której postawiono tablice informacyjne. Historia tego miejsca nie jest udokumentowana, ale według przekazów przebywał tu ranny żołnierz armii napoleońskiej wracający spod Moskwy, znajdować się tu miały groby powstanców styczniowych i partyzanta AK – Norberta I. Na zachodnim zboczu pasma znajduje się czynny kamieniołom.

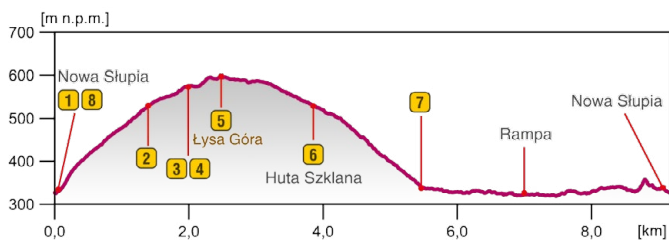
Wychodnie skalne na Bukowej Górze

Trasa 12. Świątokrzyski Klasyk – Puszcza Jodłowa

Ślad GPX trasy

Łysa Góra, Łysiec, Święty Krzyż..., od których swoją nazwę wzięły okalające je góry oraz cały region. To miejsce niezwykle, w którym historia miesza się z legendą. Miejsce ważne nie tylko dla lokalnej społeczności, od wieków odwiedzane również przez rzesze pielgrzymów. To dlatego Święty Krzyż jest obowiązkowym punktem zwiedzania regionu świątokrzyskiego. Pozwala dotrzeć nie tylko do jednego z najważniejszych w Polsce obiektów sakralnych, czyli Sanktuarium Drzewa Krzyża Świętego, ale daje możliwość podziwiania z wieży kościelnej jednych z najstarszych gór w Europie. Dodatkową osobliwością przyrodniczą na trasie jest rozległe gołoborze usytuowane w otoczeniu Puszczy Jodłowej, które można podziwiać z platformy rozwieszanej nad tym rumowiskiem skalnym.

Nowa Słupia, parking (0,0 km) – Kopiec Czartoryskiego (1,4 km) – Klasztor na Świętym Krzyżu (2,0 km) – gołoborze (2,5 km) – Huta Szklana (3,9 km) – Śladem kolejki wąskotorowej (5,5 km) – Rampa (7,0 km) – **Nowa Słupia (9,2 km)**

Dane techniczne

9,2 km
277 m

3-4 h

średnio
trudna

dobrze
Nowa Słupia – Święty Krzyż –
Przełęcz Hucka
Przełęcz Hucka – ścieżka Śladem
kolejki wąskotorowej
Śladem kolejki wąskotorowej
do Nowej Słupii

na Przełęcz
Hucką czynna jest
okresowo od kwietnia
do października,
miejscami trasa
podmokła

na terenie
Świątokrzyskiego PN
nie ma możliwości
nocowania w lesie

Gołoborze na Łysej Górze

Klasztor na Świętym Krzyżu

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest w Nowej Słupii, na parkingu. W okresie wakacyjnym uruchamiany jest autobus turystyczny dowożący turystów z Kielc do miejscowości położonych w sercu Gór Świątokrzyskich. W sezonie wiosenno-letnim kursuje bus turystyczny pomiędzy miejscowościami wokół Łysogór. Ponadto kursująbusy z Kielc do Ostrowca Świątokrzyskiego przez Nową Słupię.

Atrakcje na trasie:

1 Kamienny Pielgrzym „Emeryk” – figura stoi w Nowej Słupii na początku Drogi Królewskiej prowadzącej do klasztoru na Świętym Krzyżu, nieopodal granicy Świątokrzyskiego Parku Narodowego. Jej powstanie związane jest z legendą „O Pielgrzymie Świątokrzyskim”, jedną z najpopularniejszych w Górach Świątokrzyskich. Opowiada ona o sławnym, walecznym rycerzu, którego zarozumiałość i pycha zostały ukarane. Według niej, co roku, pielgrzym przesuwają ziarno piasku w stronę klasztoru. Gdy dotrze na Święty Krzyż wówczas nastąpi koniec świata.

2 Kopiec Adama Czartoryskiego – po upadku powstania listopadowego, książę Adam Czartoryski z grupą oficerów polskich odwiedził Święty Krzyż. Przed kościołem wygłosił mowę polityczną. Kiedy nadeszła wiadomość o jego śmierci, miejscowa ludność, pamiętająca to wydarzenie, usypała kopiec-pomnik na cześć księcia Adama Czartoryskiego. Jego poświęcenie odbyło się w 1861 roku. Na umieszczonej obok tablicy znajduje się napis: „Kopiec Księcia Adama Jerzego Czartoryskiego upamiętniający wystąpienia patriotyczno-religijne społeczeństwa polskiego – wobec zaborcy. Uroczyste poświęcony w dniu 14 września 1861 r. Zniszczony po powstaniu styczniowym przez władze carskiej Rosji. Odbudowany w 100. rocznicę odzyskania przez Polskę Niepodległości.”

3 Klasztor na Świętym Krzyżu – według tradycji klasztor na Łysej Górze stoi od 1006 roku! Zdaniem historyków, pierwszy kościółek powstał tu w XII stuleciu. Dzisiejszy wygląd klasztoru jest efektem burzliwej historii łysogórskiego opactwa. Nie oszczędzała go dziejowa zawierucha – najazdy Tatarów i Litwinów w średniowieczu, potop szwedzki w XVII wieku, I i II wojna światowa. Ale były też lata świetności. Zamieszkuje klasztor Benedyktyni, wierni regule *ora et labora* (módl się i pracuj), poszerzali księgozbiór słynnej łysogórskiej biblioteki. Prowadzili też szpitala i aptekę, niosące pomoc miejscowej ludności i pielgrzymom. Obecnie klasztor zamieszkuje Zgromadzenie Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej. Turyści mogą zwiedzać znaczną część zespołu klasztorowego – krużganki, kościół, Kaplicę Oleśnickich z relikwiami Drzewa Krzyża Świętego, kryptę Jeremiego Wiśniowieckiego i Muzeum Misyjne. Dużą atrakcją jest punkt widokowy zlokalizowany na kościelnej wieży. Stronne schody prowadzą na specjalny taras, wzniesiony 35 m ponad dziedzińcem. Z góry rozpościera się szeroki widok na Puszcę Jodłową i okoliczne pasma Gór Świątokrzyskich.

www.swietykrzyz.pl

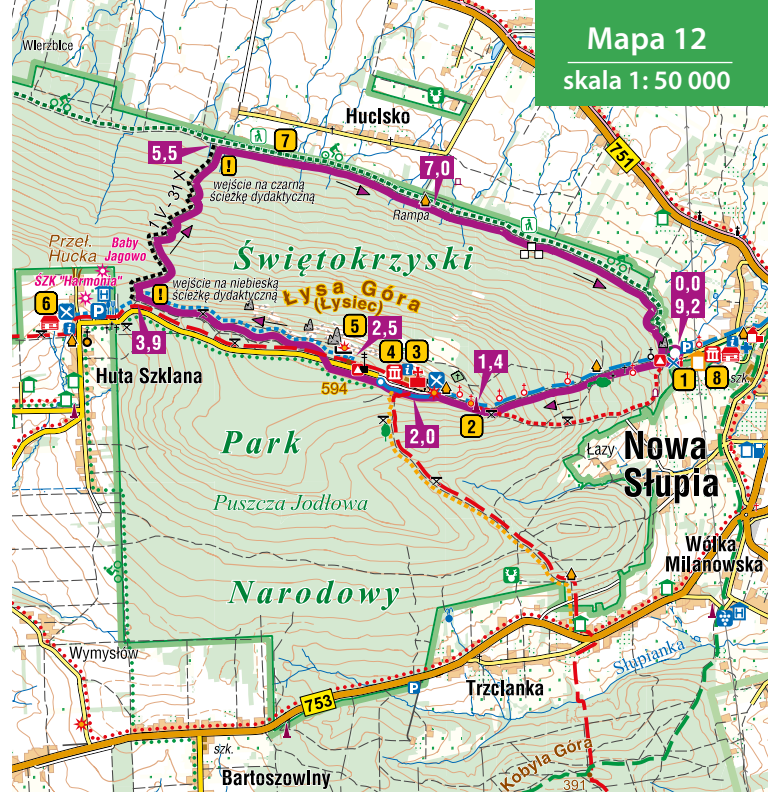
Muzeum Przyrodnicze Świętokrzyskiego Parku Narodowego

4 Muzeum Przyrodnicze Świętokrzyskiego Parku Narodowego – zajmuje część zabudowań klasztornych na Świętym Krzyżu, to skarbnica wiedzy o przyrodzie Łysogór i całego Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Znajdująca się tu nowoczesna ekspozycja prezentuje florę i faunę Parku, przybliża wiedzę z zakresu geologii i pradziejów regionu. Zwiedzanie rozpoczyna się od spektaklu światła, dźwięku i odgłosów przyrody, a odbywa się w oparciu o multimedialne urządzenia, zdjęcia i modele. Następnie można obejrzeć makietę parku narodowego, wystawy prezentujące działalność człowieka, począwszy od starożytnego hutnictwa żelaza, a także zapoznać się z geologicznymi dziejami Gór Świętokrzyskich i ekosystemami leśnymi ŚPN.

www.swietokrzyskipn.org.pl

5 Świętokrzyski Park Narodowy i gołoborze – ŚPN to nie tylko Puszcza Jodłowa, fascynujący świat roślin i zwierząt, ale też historia naszej planety zakłęta w skałach sprzed pół miliarda lat. Właśnie na tyle naukowcy szacują wiek twardych skał piaskowca kwarcytowego, z których powstały gołoborza – najbardziej charakterystyczny element krajobrazu Gór Świętokrzyskich. To niezwykle rumowisko na północnym zboczu Łyśca można obejrzeć ze specjalnej platformy widokowej. Nazwa „gołoborza” wywodzi się z ludowych tradycji. Oznacza miejsca „gołe od boru”, czyli niezalesione. I to właśnie fakt, że świętokrzyskie gołoborza występują w obrębie lasu, a nie powyżej jego górnej granicy, czyni je unikalnym i niezwykłym. Choć skały budujące to rumowisko pochodzą z pierwszego okresu ery paleozoicznej (kambru), to gołoborze jest stosunkową młodą pokrywą skalną – powstała podczas zlodowacenia północnopolskiego, czyli od 75 000 do nawet 8 500 lat temu. Wtedy temperatura wahała się w okolicach 0 stopni Celsjusza. Woda, która wdzierała się w szczeliny skalne zamarała i zwiększała swoją objętość, rozsadzając skały. Gołoborze na Łysej Górze jest największym polem skalnym tego typu w Górach Świętokrzyskich. Warto wiedzieć, że szczyt Łyśca otoczony jest kamiennym wałem z piaskowca kwarcytowego. Zbudowany on został ręką ludzką ok. VII–IX wieku. W jakim celu? Tutaj archeolodzy nie są zgodni. Zdaniem jednych, pełnił on funkcję obronną. Inni twierdzą, że w czasach pogańskich służył do celów religijnych, oddzielając miejsce święte od strefy codzienności i profanum. Nic dziwnego, że gołoborze i sam Łysiec od lat rozpalają wyobraźnię. O miejscu tym krąży wiele legend i opowieści. Najczęściej powtarzanym w nich motywem są odbywające się tu sabaty, czyli legendarne zloty czarownic.

6 Osada Średniowieczna w Hucie Szklanej (ok. 400 m od trasy) – składa się z drewnianych chat. Odbywające się w nich interaktywne warsztaty ukazują życie codzienne i pacę dawnych Słowian. Przekraczając bramę Osady, turyści odbywają swoistą podróż w czasie, przenosząc się w epokę średniowiecza. Znajdują się tu warsztaty kowala, cieśli, tkacki czy rymarza.

Mapa 12
skala 1: 50 000

Można tu własnoręcznie ulepić garnek, utkać na krosnach kolorowe troczki, zatańczyć średniowieczny taniec czy spróbować sztuki kaligrafii. Obok Osady funkcjonuje karczma oferująca potrawy regionalne.

www.osadasredniowieczna.eu

7 Śladem kolejki wąskotorowej przez Świętokrzyski PN oraz Rampa – to zielona przyrodniczo-kulturowa ścieżka edukacyjna łącząca Nową Słupię ze Świętą Katarzyną. Poprowadzona została po trasie dawnej linii wąskotorowej Zagnańsk – Święty Krzyż, rozebranej około 50 lat temu. Jednak pozostałości po niej, wraz z częścią infrastruktury, podziwiać można do dziś. Budowę linii kolejki z Zagnańska rozpoczęto w 1918 roku, jeszcze podczas trwania I wojny światowej. W 1924 roku kolejka dotarła pod Święty Krzyż, w okolice wsi Hucisko. Początkowo jej głównym zadaniem był transport drewna do tartaku w Zagnańsku. W latach trzydziestych rozpoczęto przewóz rud żelaza z kopalni w Rudkach. Kolejka pełniła również funkcje turystyczne i pasażerskie. Dziś, zarówno piesi, jak i rowerzyści mają możliwość poznania jej ciekawej historii. W najciekawszych miejscach zlokalizowane są tablice informacyjne oraz miejsca odpoczynku z wiatami, stołami i ławami do siedzenia. Jednym z nich jest „**Rampa-Hucisko**”. To tutaj, po wybudowaniu linii do kopalni „Staszec” w Rudkach w 1933 roku, dokonywano przeładunku rudy żelaza i formowania pociągów do Zagnańska. Pozostałością po przeładunku rud jest widoczna w tym miejscu ziemia o zabarwieniu czerwonym, całkowicie pozbawiona roślinności. Rampa przeładunkowa była częścią stacji Święty Krzyż stanowiącej stację końcową kolejki.

8 Park Dziedzictwa Gór Świętokrzyskich Łysa Góra – patrz str. 62 (trasa Rowerem przez Świętokrzyski Park Narodowy).

i informacja
turystyczna

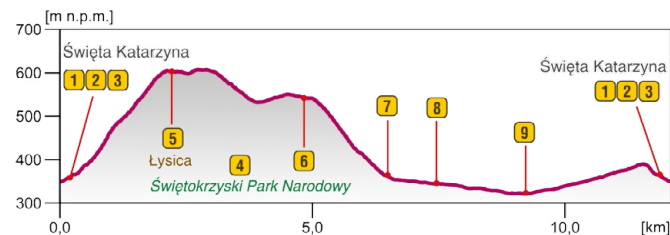
Nowa Słupia, ul. Świętokrzyska 53a, tel. 41 317 83 27,
www.dymarki.pl

Trasa 13. Na Łysicę – Puszcza Jodłowa

Ślad GPX trasy

Jest to propozycja pieszej wycieczki na najwyższy szczyt Gór Świętokrzyskich – Łysicę. Trasa w kształcie pętli prowadzi przez Świętokrzyski Park Narodowy, grzbietem Łysogór, tuż obok drugiego pod względem wielkości w Górach Świętokrzyskich gołoborza. W dalszej części wiesz do malowniczo położonej kapliczki św. Mikołaja, a następnie nowo wytyczoną ścieżką dydaktyczną – do śladów nieistniejącej już kolejki wąskotorowej. Dawnym nasypem owej kolejki wracamy do Świętej Katarzyny, podziwiając Puszcę Świętokrzyską, szczególnie piękną i różnorodną na terenie parku narodowego.

Święta Katarzyna, parking (punkt IT) (0,0 km) – Łysica (2,2 km) – Skała Agaty (3,0 km) – kapliczka św. Mikołaja (4,9 km) – Śladem kolejki wąskotorowej (6,5 km) – Duży Most (7,4 km) – Słupski Weksel (9,2 km) – **Święta Katarzyna, parking (12,1 km)**

Dane techniczne

12,1 km

350 m

4-5 h

średnio trudna

bardzo dobre
Święta Katarzyna – kapliczka św. Mikołaja
kapliczka św. Mikołaja – dojscie do Śladem kolejki wąskotorowej i powrót do Świętej Katarzyny

! na Przełęcz św. Mikołaja czynna jest okresowo od kwietnia do października, w okolicy Łysicy trasa prowadzi po dużych głazach

▲ na terenie Świętokrzyskiego PN nie ma możliwości nocowania w lesie

Na szczycie Łysicy

Źródło i kapliczka św. Franciszka

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest w Świętej Katarzynie, na parkingu przy Punkcie Informacji Turystycznej (parking płatny). W okresie wakacyjnym uruchamiany jest autobus turystyczny dowożący turystów z Kielc do miejscowości położonych w sercu Gór Świętokrzyskich. W sezonie wiosenno-letnim kursuje bus turystyczny pomiędzy miejscowościami wokół Łysogór. Ponadto kursują buse z Kielc do Starachowic przez Świętą Katarzynę.

Klasztor sióstr Bernardynek w Świętej Katarzynie

🏠 Atrakcje na trasie:

1 Święta Katarzyna – ta leżąca u podnóży Łysicy miejscowość zajmuje szczególne miejsce w historii polskiej turystyki. To tutaj w 1910 roku, z inicjatywy Aleksandra Janowskiego, powstało pierwsze schronisko turystyczne w Królestwie Polskim. W Świętej Katarzynie znajduje się **kościół i klasztor sióstr Bernardynek** wybudowany w latach 1471–1478 z funduszy biskupa krakowskiego Jana z Rzeszowa. W pobliżu kościoła, na skraju lasu, warto obejrzeć kapliczkę grobową Janikowskich, zwaną „**kapliczką Żeromskiego**”. Na jej wewnętrznej ścianie, dnia 2.08.1828 roku wryli swoje podpisy Stefan Żeromski i jego szkolny kolega Jan Strozecki. Warta obejrzenia jest również **Galeria Mineralów i Skamieniałości „Tajemnice klejnotów”**, posiadająca w swoich zbiorach liczne okazy minerałów i skamieniałości, zarówno z obszaru Gór Świętokrzyskich, Polski, jak i całego świata. Przez Świętą Katarzynę prowadzą liczne szlaki piesze.

www.swkatarzyna-muzeum.pl

2 Miejsce masowych straceń – (przy szlaku prowadzącym na Łysicę) – pomnik oraz symboliczna mogiła upamiętniająca zamordowanych mieszkańców Świętej Katarzyny i okolic, zabitych podczas akcji żołnierzy niemieckich przeprowadzonej od połowy maja do połowy lipca 1943 roku.

Symboliczna mogiła

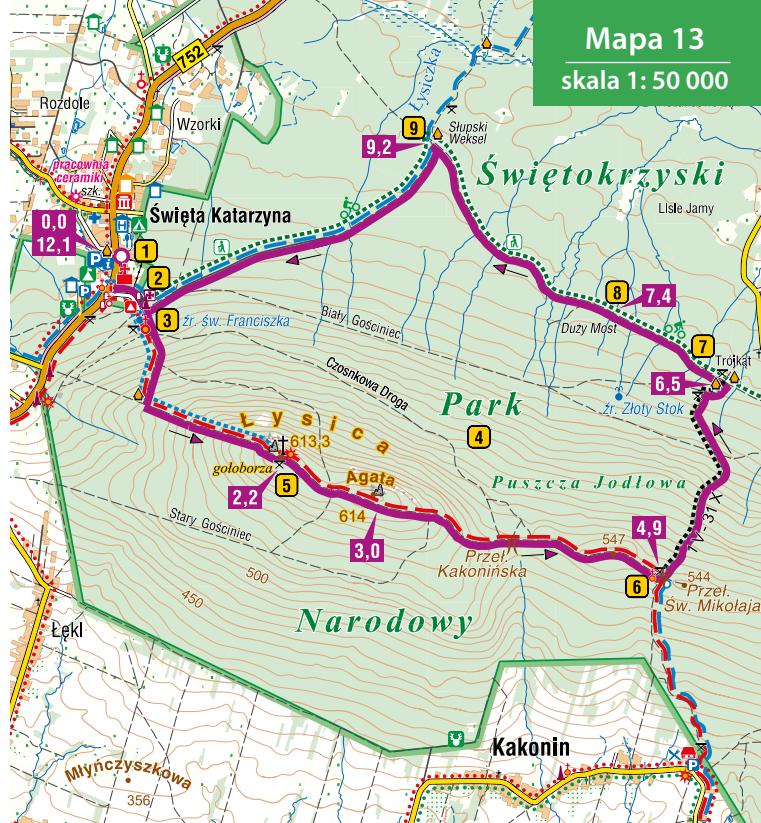
3 Źródło i kapliczka św. Franciszka – dzieje kapliczki sięgają 1641 roku, kiedy bernardyńscy bracia świeccy z klasztoru w Świętej Katarzynie postanowili zbudować przy źródle kapliczkę pw. św. Franciszka – patrona przyrody. Dzisiejsza kapliczka powstała prawdopodobnie w XIX wieku. Obok niej znajduje się obudowane kwarcytową studnią źródło. Woda w nim, według miejscowych wierzeń, ma moc leczenia oczu.

4 Świętokrzyski Park Narodowy – jeden z najstarszych parków narodowych w Polsce, który już od ponad 70 lat stoi na straży świata roślin i zwierząt, a także historii naszej planety spisanej w skałach budujących najcenniejsze pasma Gór Świętokrzyskich. Park swoim zasięgiem obejmuje część Łysogór (z najwyższymi szczytami Gór Świętokrzyskich – Łysicą i Łysą Górą), Chełmową Górę, fragmenty Pasma Klonowskiego oraz fragmenty dolin – Wilkowskiej i Dębniarskiej. Puszcza zajmuje aż 95% obszaru całego Parku. Wędrując parkowymi szlakami, spotkamy nie tylko jodły, ale też ponad 40 gatunków innych drzew, w tym buki, sosny i dęby. Park stwarza dogodne warunki do życia 45 gatunkom ssaków. Występują tu sarny, łosie, dziki oraz wilki. Coraz częściej w leśnej gęstwinie pojawia się też zwierzę będące symbolem Parku – jelen. Nocą aktywnych jest aż 10 gatunków nietoperzy. Wprawne oko turysty wypatrzy też gady – jaszczurki, padalce i żmije. Łysogóry, stanowiące zasadniczą część ŚPN, zbudowane są z twardych piaskowców, powstałych ponad pół miliarda lat temu. To w nich wycięte zostały gołoborza – unikalne źródła rumowiska skalne.

www.swietokrzyskipn.org.pl

5 Łysica (614 m n.p.m.) – masyw położony w zachodniej części Łysogór – najwyższego pasma Gór Świętokrzyskich. Ma dwa wierzchołki: zachodni – Łysicę, mierzącą 613,31 m n.p.m. oraz wschodni – Skałę Agaty o wysokości 613,96 m n.p.m. Oba szczyty oznakowane są specjalnymi tablicami. Nowe wysokości obu wierzchołków są wynikiem przeprowadzonych przez naukowców z Politechniki Świętokrzyskiej badań pomiarowych, w trakcie których okazało się, iż wysokości na modelu terenu różnią się od wartości podawanych na mapach. Wynika z tego, że to Skała Agaty, czyli wierzchołek wschodni jest wyższy od Łysicy (wierzchołek zachodniego). Niemniej jednak w dalszym ciągu to Łysica uznawana jest za najwyższy szczyt Gór Świętokrzyskich.

6 Kapliczka św. Mikołaja – powstała w 1876 roku przy drodze biegnącej z północy na południe Łysogór. Szosa ta poprowadzona jest przez tereny leśne, zamieszkiwane przez dzikie zwierzęta. To właśnie dlatego patronem kapliczki został święty Mikołaj, obrońca podróżnych, symbol miłosierdzia i dobroczynności. Niestety, stara kapliczka spłonęła w 1996 roku. Nowa, odbudowana została z inicjatywy pracowników Świętokrzyskiego Parku Narodowego oraz miejscowej ludności. W jej wnętrzu ustawiono figurkę Świętego Mikołaja, której autorem jest pochodzący z Bielin artysta ludowy, Jarosław Winiarski.

7 Śladem kolejki wąskotorowej – patrz str. 54 (trasa „Świętokrzyski Klasyk”).

8 Duży Most – najliczniejszymi materialnymi świadectwami dawnej kolejki na terenie **Świętokrzyskiego Parku Narodowego** są mosty kolejowe. Obecnie istnieje kilkadziesiąt murowanych mostków pamiętających czasy przedwojenne. Duży most to najokazalsza pozostałość po dawnej kolejce leśnej na terenie Parku. Pierwotnie, w miejscu tym znajdował się most o konstrukcji drewnianej, przebudowany na murowany po tym, jak bezpośredni nadzór nad kolejką przejął Państwowy Zarząd Kolejek Leśnych w Zagnańsku. Wysokość całego obiektu sięga 5,5 metra. W przeciwieństwie do drewnianych budynków czy rozebranych torowisk, murowane mosty przetrwały do naszych czasów.

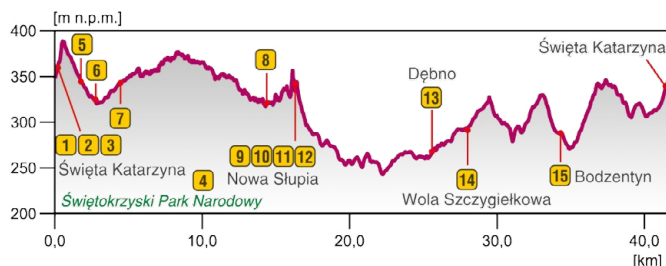
9 Słupski Weksel – słowo weksel oznaczało w gwarze kolejowej, zapożyczonej z języka niemieckiego – zwrotnicę. Z tego miejsca można było podróżować w różnych kierunkach. Pierwotnie główna linia kolejki skręcała tutaj na południe, w kierunku Świętej Katarzyny. Rozbudowę w kierunku Świętego Krzyża dokonano w latach 1923–1924. W czasie II wojny światowej niemiecki okupant rozpoczął budowę trzeciego toru, prowadzącego do kopalni w Rudkach. Trasa ta nigdy nie została dokończona i kilka lat po wojnie torowiska rozebrano. Co ciekawe, podczas budowy tego odcinka robotnicy natrafili na ukryty skarb – pod korzeniami grubej jodły znaleziono łącznie kilka kilogramów srebrnych monet – carskich 10-kopiejek. Depozyt ten wiązać należy z faktem częstego obozowania w pobliżu powstańców styczniowych. Obecnie znajduje się tu miejsce odpoczynku z wiatą, stołami i ławami.

Trasa 14. Rowerem przez Świętokrzyski Park Narodowy – Puszcza Jodłowa

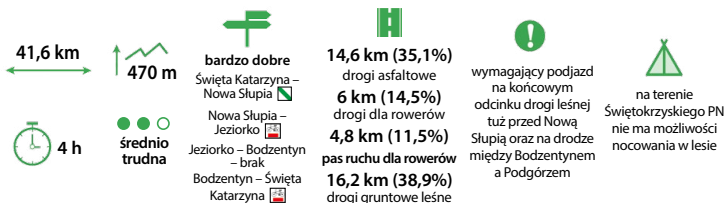
Ślad GPX trasy

Świętokrzyski Park Narodowy to niewątpliwie najcenniejszy przyrodniczo obszar w regionie. Przechodzi przez niego kilka interesujących szlaków turystycznych, w tym ścieżka pn. „Śladem kolejki wąskotorowej przez Świętokrzyski Park Narodowy”. Dzięki niej przez Park można przejechać rowerem. Zaproponowana wycieczka zaprowadzi nas do serca Gór Świętokrzyskich, zwiedzając przy okazji najciekawsze miejscowości turystyczne – Świętą Katarzynę, Nową Słupię i Bodzentyn.

Święta Katarzyna (0,0km) – Nowa Słupia (16,4 km) – Jezioroko (24,1 km) – Dębno (25,7 km) – Wola Szczygielkowa (28 km) – Celiny (32,5 km) – Bodzentyn (34,2 km) – Podgórze (36,9 km) – **Święta Katarzyna (41,6 km)**

Dane techniczne

Na trasie, widok na Święty Krzyż

Miejsce odpoczynku Rampa

Dojazd i początek trasy

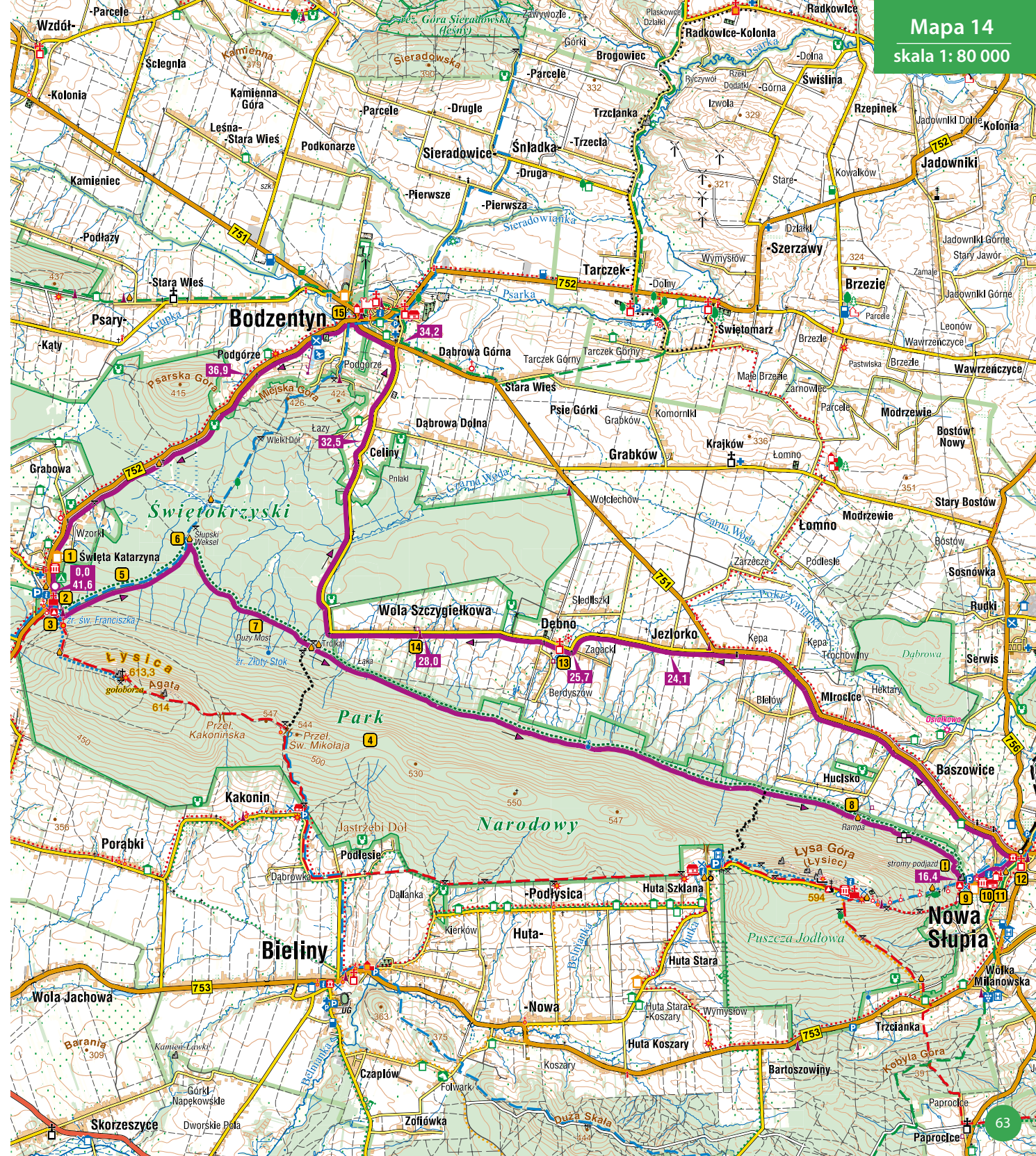
Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parking w Świętej Katarzynie. Możemy tam dojechać busem z Kielc, a następnie wypozyczyć rower. W okresie wakacyjnym uruchamiany jest autobus turystyczny dowożący turystów z Kielc do miejscowości położonych w sercu Gór Świętokrzyskich. W sezonie wiosenno-letnim kursuje również bus turystyczny pomiędzy miejscowościami wokół Łysogór.

🚲 Atrakcje na trasie:

- 1 **Święta Katarzyna** – patrz str. 57 (trasa Na Łysicę).
- 2 **Miejsce masowych straceń** – patrz str. 58 (trasa Na Łysicę).
- 3 **Źródło i kapliczka św. Franciszka** – patrz str. 58 (trasa Na Łysicę).
- 4 **Świętokrzyski Park Narodowy** – patrz str. 54, 58 (trasa Na Łysicę, trasa Świętokrzyski Klasyk).
- 5 **Śladem kolejki wąskotorowej** – patrz str. 54 (trasa Świętokrzyski Klasyk).
- 6 **Słupski Weksel** – patrz str. 59 (trasa Na Łysicę).
- 7 **Duży Most** – patrz str. 59 (trasa Na Łysicę).
- 8 **Rampa** – patrz str. 55 (trasa Świętokrzyski Klasyk).
- 9 **Kamienny Pielgrzym „Emeryk”** – patrz str. 53 (trasa Świętokrzyski Klasyk).
- 10 **Muzeum Starożytnego Hutnictwa i Centrum Kulturowo-Archeologiczne w Nowej Słupi** – powstało w miejscu odkrycia śladów po starożytnym hutnictwie. Znajduje się ono przy drodze prowadzącej na Święty Krzyż. Wokół pozostałości po piecach dymarskich utworzono multimedialną ścieżkę edukacyjną prezentującą prace i życie starożytnych hutników w Górach Świętokrzyskich.

Uzupełnieniem muzeum jest Centrum Kulturowo-Archeologiczne. To rekonstrukcja osady z pierwszych wieków naszej ery, odtworzona na podstawie przeprowadzonych tu badań archeologicznych. Zobaczyć tu można, w jakich warunkach żyli starożytni hutnicy, jak wyglądają zrekonstruowane chaty wiejskie kryte strzechą z okresu II w. p.n.e. – IV w. n.e., kuźnię, warsztaty rzemieślnicze, piece garncarskie i hutnicze, wał Hadriana oraz wieżę strażniczą tzw. burga rzymska.

W sierpniu każdego roku od ponad 50 lat odbywa się największy w regionie piknik historyczny „Dymarki Świętokrzyskie”. Do Nowej Słupi zjeżdżają się grupy rekonstrukcyjne z Polski i z Europy. Dzięki pasjonatom można jeszcze mocniej doświadczyć warunków życia barbarzyńców i rzymskich legionii-

stów w pierwszych wiekach naszej ery. Głównym punktem programu jest próba odtworzenia procesu produkcji żelaza w piecu dymarskim, poznane-go dzięki prowadzonym badaniom archeologicznym.
www.muzeum-nowaslupia.pl

11 Park Dziedzictwa Gór Świętokrzyskich Łysa Góra – istnieje wiele legend związanych z regionem świętokrzyskim. To tutaj, na łysogórskich gołoborzach, odbywały się legendarne sabaty czarownic. Tutaj mieszkał zbój, dla którego diabły szykowały w piekle „madejowe łoże”. Tutaj odważna Halina Krępianka poświęciła życie, ratując Sandomierz przed najazdem tatarskim...

Od 2023 roku, dzięki multimedialnej wystawie Parku Dziedzictwa Gór Świętokrzyskich „Łysa Góra” (zwanego również Parkiem Legend), można „na własnej skórze” doświadczyć tych wszystkich legend i osobiście spotkać bohaterów najpopularniejszych opowieści. Największą atrakcją parku jest ścieżka edukacyjna, na której, w salach naszpikowanych technologiami multimedialnymi, przedstawiono 15 najciekawszych i najbardziej znanych legend z całego regionu.
www.parklegend.pl

12 Kościół pw. św. Wawrzyńca w Nowej Słupii – pierwsze wzmianki pochodzą z XIV wieku. Pierwotnie drewniany kościółek został w XVII stuleciu zastąpiony kamienną świątynią murowaną. Prostą bryłę kościoła po zachodniej stronie zdobią posągi świętych – Wawrzyńca, Scholastyki i Benedykta. Wnętrze świątyni zdobi ołtarz wykonany z lokalnego kamienia, tak zwanego marmuru chełmińskiego. Tajemnicą jest zagadkowa kamienna rzeźba kobiety na zewnątrz kościoła. Badacze do tej pory nie mogą określić jej wieku ani pochodzenia. Mieszkańcy Nowej Słupii nazywają ją „żoną Emeryka”.

13 Kościół pw. św. Mikołaja w Dębnie – parafia powstała już na początku XIV wieku. Według Jana Długosza w XV wieku istniał tu modrzewiowy kościół, który w 1921 roku spłonął w wielkim pożarze. Budowa nowej świątyni rozpoczęła się w 1929 roku i trwała siedem lat. Kościół pw. św. Mikołaja konsekrował bp Franciszek Sonik. W nowszą historię Dębna wpisują się dramatyczne wydarzenia okupacji hitlerowskiej, kiedy to w 1943 roku okoliczne wioski zostały spacyfikowane (1 maja – Jeziorko, 25 maja – Wola Szczygielkowa, 30 czerwca – Dębno). Na przykościelnym cmentarzu pochowano rozstrzelanych mieszkańców powyższych wsi obok kościoła (najmłodsza ofiara miała dwa lata).

14 Pomnik Ofiar Terroru Hitlerowskiego w Woli Szczygielkowej – pomnik poświęcony mieszkańcom wsi, którzy ponieśli męczeńską śmierć w czasie II wojny światowej.

15 Bodzentyn – zlokalizowany nad rzeką Psarką, został założony w XIV wieku przez biskupa Bodzantę, dzięki któremu miejscowość ta stała się ośrodkiem administracyjnym dóbr całego biskupstwa krakowskiego. W tym samym czasie wzniesiono mury obronne miasta oraz zamek. W połowie następnego stulecia zbudowano gotycką kolegiatę pw. Wniebowzięcia NMP i św. Stanisława, ufundowaną przez kardynała Zbigniewa Oleśnickiego. Jej najcenniejszym zabytkiem jest gotycko-renaesansowy tryptyk „Zaśnięcie Marii” z 1508 roku. Nie należy zapominać także o świątyni pw. św. Ducha, której historia sięga 1475 roku. Największy rozkwit miasta datuje się na XVI wiek, powstały wtedy wodociąg, łaźnia i drugi rynek. Obecnie największą atrakcją turystyczną Bodzentyna stanowią ruiny zamku biskupów krakowskich. Warto zobaczyć także XIX-wieczną drewnianą zagrodę rodziny Czernikiewiczów, w której eksponowane są dawne sprzęty domowe, a także cmentarz żydowski z zachowanymi 55 maczewami z lat 1870-1934.

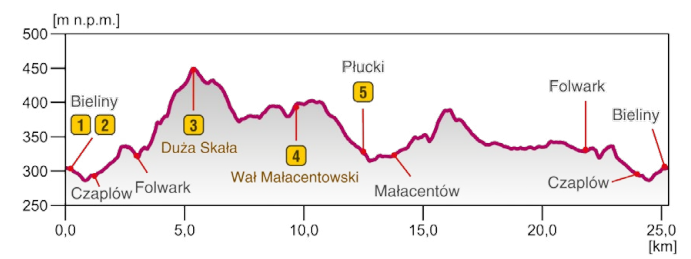
i informacja turystyczna Rynek Górny 11, Bodzentyn, tel. 693 690 333, www.bodzentyn.pl

Trasa 15. Wał Małacentowski – Kompleks leśny Wał Małacentowski

Proponujemy wycieczkę rowerową w mniej popularnej części regionu świętokrzyskiego. Prowadzi przez malownicze obszary leśne porastające Pasma Bielińskie i Wał Małacentowski. Znajdujące się tu dobrej jakości szutry doskonale nadają się do jazdy rowerem. Wycieczka gwarantuje również piękne krajobrazy i możliwość obcowania z naturą. Trasa miejscami wymagająca kondycyjnie (podjazd w pobliżu góry Drogosiowej 446 m n.p.m.).

Bieliny (parking przy Centrum Tradycji, Kultury i Turystyki Gór Świętokrzyskich, ul. Partyzantów 3 (0,0 km) – Czaplów (1,3 km) – Folwark (3,0 km) – kapliczka Płucki (12,4 km) – Małacentów (13,8 km) – Folwark (21,9 km) – Czaplów (24 km) – **Bieliny** (parking przy Centrum Tradycji, Kultury i Turystyki Gór Świętokrzyskich) (25,3 km)

Dane techniczne

25,3 km	363 m				
2-3 h	średnio trudna	większa część nieoznakowana, na Wał Małacentowski trasa miejscami biegnie z oznakowaniem	16 km (63,2%) drogi asfaltowe 9,3 km (36,8%) drogi szutrowe	wymagający kondycyjnie podjazd pod górę Drogosiowa	Pasma Jeleniowskie z wyłączeniem obszarów objętych ochroną

Na trasie

trasa rowerowa

Kapliczka w Płuckach

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu przy Centrum Tradycji, Kultury i Turystyki Gór Świętokrzyskich, w Bielinach przy ul. Partyzantów 3. Do Bielin można również dotrzeć busem z Kielc, ale na miejscu nie ma możliwości wynajęcia roweru.

🏠 Atrakcje na trasie:

1 Bieliny – istnienie tej malowniczo położonej miejscowości nad rzeką Belnianką potwierdzają źródła z XV w. Pierwsze wzmianki o Bielinach związane są z klasztorem na Świętym Krzyżu i ustaleniem przebiegających tędy granic pomiędzy dobrami opactwa Benedyktynów świętokrzyskich a majątkami biskupów krakowskich i włocławskich.

W Bielinach zobaczyć można zachowany unikatowy zespół drewnianych XIX – wiecznych kapliczek przydrożnych, budowanych ku czci świętych patronów. Kapliczki te, tzw. domkowe, nakrywane były gontem, a wewnątrz nich umieszczano figury świętych np. Jana Nepomucena, Barbary czy Matki Bożej. W Bielinach zobaczyć również można przykłady dawnego, drewnianego budownictwa ludowego, m. in. domy z pocz. XX wieku.

Kapliczka w Bielinach

2 Kościół pw. Św. Józefa Oblubieńca NMP w Bielinach – zlokalizowany na wzgórzu, w centrum Bielin, wzniesiony w 1. poł. XVII w. Jest kościołem murowanym, jednonawowym posiadającym klasycystyczną fasadę z 1838 roku. Obok znajduje się dzwonnica wybudowana w latach 40. XIX wieku. Z powstaniem świątyni związana jest legenda o grasującym niegdyś w okolicy świętokrzyskim zbroju Kaku, który mieszkał na południowych stokach Łysicy. Łupy zbroja odnalezione w „lipce na Kakininie” miały pokryć w dużej części koszt budowy kościoła.

3 Duża Skała (444 m n.p.m.) – drugie po Drogosiowej (446 m n.p.m.) co do wysokości wzniesienie Pasma Bielińskiego. Na jego szczycie stoją trzy wysokie metalowe krzyże. Od 1981 roku, w kolejne rocznice uchwalenia Konstytucji 3 Maja, odbywają się przy nich msze święte. Skała owiana jest legendą, która głosi, iż dawno temu na jej szczycie miał powstać kościół z części skarbu, jaki pozostawił grasujący w okolicy zbroj Madej. Jednakże mury, które murarze wznosili przez siedem dni, w nocy ktoś przeniósł na niższą pobliską górę Popówkę. Uznano, że taka jest wola boska i tam zbudowano świątynię.

Lechów – miejsce odpoczynku

4 Wał Małacentowski – płaskie, długie wzniesienie Pasma Bielińskiego, położone około 5 km na południe od Świętego Krzyża, w okolicach miejscowości Małacentów. W najwyższym punkcie osiąga wysokość 397 m n.p.m. Na południowym stoku Wału znajdują się źródła rzeki Łagowicy. Wał porasta starodrzew, głównie jodliny i buczyny, które swoim charakterem przypominają lasy bukowe w Bieszczadach. Wyglądają one szczególnie malowniczo wiosną gdy rozwijają liście oraz jesienią, kiedy mienia się ferią ciepłych barw – od żółci do brązów.

5 Kapliczka w Płuckach – zbudowana w 1991 r. przez mieszkańców miejscowości Płucki i Małacentów ku czci Matki Boskiej Częstochowskiej z okazji IV pielgrzymki Jana Pawła II. Obok ławeczki.

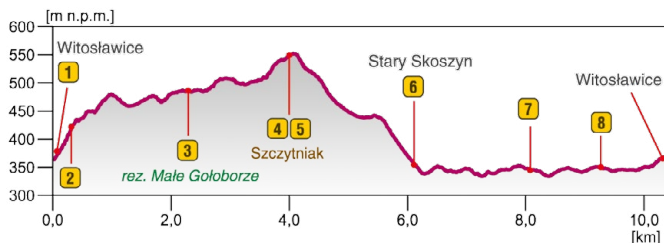
Na Wale Małacentowskim

Trasa 16. Przez Gołoborze – Lasy Jeleniowskie

Ślad GPX trasy

Propozycja pieszej wycieczki przez najcenniejsze obszary Jeleniowskiego Parku Krajobrazowego – rezerwy Małe Gołoborze oraz Szczytniak. Prócz walorów przyrodniczych na trasie napotkamy wiele pamiątek historycznych oraz kaplicę Zesłania Ducha Świętego, urokliwie położoną na zboczu Góry Witosławskiej.

Witosławice, parking leśny (0,0 km) – Kaplica na Górze Witosławskiej (0,4 km) – rez. Małe Gołoborze (2,3 km) – rez. Szczytniak (4,0 km) – Stary Skoszyn (6,1 km) – Ścieżki Jeleniowskie, miejsce odpoczynku (9,2 km) – **Witosławice, parking leśny (10,4 km)**

Dane techniczne

10,4 km

318 m

4 h

średnio
trudna

dostępne
początkowa część trasy
nieoznakowana
rez. Małe Gołoborze –
rez. Szczytniak
rez. Szczytniak – Stary
Skożyn

trasa prowadzi
przez tereny
miejscami podmokłe
oraz przez gołoborze
na Szczytniaku

obszar obejmuje
Pasma Jeleniowskie
z wyłączeniem
obszarów objętych
ochroną rezerwatową

Rezerwat Szczytniak

Kaplica Zesłania Ducha Świętego na Górze Witosławskiej

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu leśnym w Witosławicach (parking na kilkanaście samochodów).

🏠 Atrakcje na trasie:

1 Kapliczka Jezusa Chrystusa w Witosławicach – kapliczka z drewnianą rzeźbą przedstawiającą Chrystusa w cierniowej koronie niosącego krzyż. Mimo upływu lat rzeźba jest w bardzo dobrym stanie, a możliwość oglądania z bliska pozwala dostrzec kunszt dłuta artysty. Oglądając rzeźbę z bliska, warto zwrócić uwagę na kunszt dłuta artysty.

2 Kaplica Zesłania Ducha Świętego na Górze Witosławskiej –

Prezbiterium – najstarsza część kaplicy Zesłania Ducha Świętego na Górze Witosławskiej

drewniana budowla wzniesiona została na początku XVIII wieku i rozbudowana w kolejnym stuleciu. Do prostokątnej nawy przylega wielobocznie zamknięte prezbiterium, a całość przykryta jest gontem. To właśnie prezbiterium jest najcenniejszą historycznie częścią kaplicy. Świątynia posiada skromne wyposażenie: ambonę, kamienną chrzcielnicę, kropielnicę, trzy drewniane lichtarze, stację drogi krzyżowej i kilka ławek. Legendy mówią, że pierwszą świątynię zbudował tu eremita, a wcześniej wojewoda podolski, Wacław Jazłowiecki, słynący z awanturnictwa i rozpusty. Wnętrze kaplicy można zobaczyć tylko raz w roku – podczas odbywającego się tam nabożeństwa z okazji święta Zesłania Ducha Świętego. Warto spojrzeć na dach budowli, z którego często na odwiedzających obiekt spogląda puszczyc.

3 Rezerwat Małe Gołoborze – rezerwat przyrody nieożywionej chroniący niewielkie gołoborze zbudowane z piaskowców kwarcytowych. Otacza je las bukowy z udziałem jodły w wieku do 150 lat. Wychodnie skał kambrjskich znajdują się również w dolinie pobliskiego strumienia, z których zbudowanych jest kilka niewysokich (0,5–0,8 m) wodospadów. Dziś

Krzyż na Drodze Ponurego

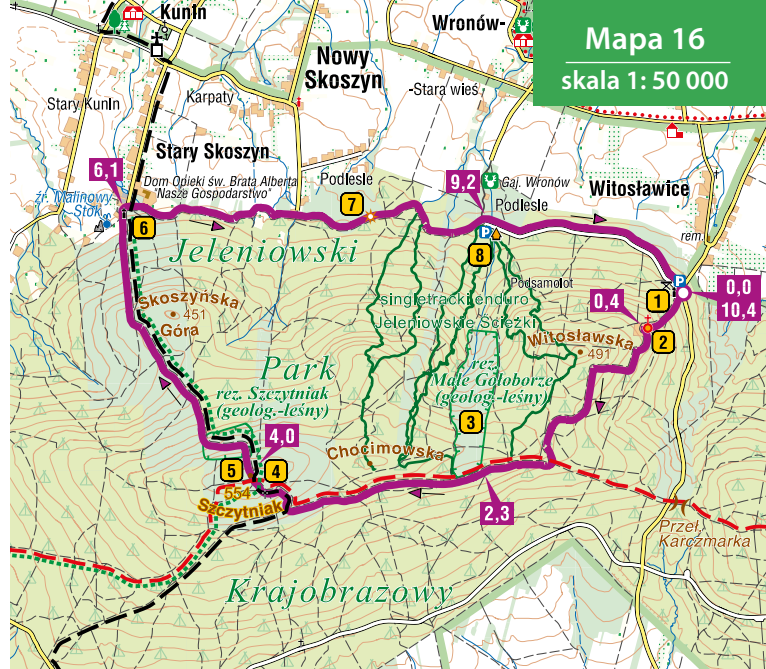
gołoborze widoczne jest tylko fragmentarycznie. Jedynie tam, gdzie leśnicy z Nadleśnictwa Łągów prowadzą zabiegi ochrony czynnej, polegające na odkrzaczaniu i hamowaniu sukcesji naturalnej.

4 Krzyż na Drodze Ponurego – krzyż ufundowany w 2012 roku oraz tablica upamiętniająca miejsce ostatniej koncentracji żołnierzy oddziałów partyzanckich AK dowodzonych przez mjr. Jana Piwnika „Ponurego”.

5 Rezerwat i góra Szczytniak (554 m n.p.m.) – to najwyższy szczyt Pasma Jeleniowskiego. Na jego północnym, podszczytowym zboczu utworzony został rezerwat. Znajdują się tu gołoborze zbudowane z górnokambryjskich piaskowców oraz niewielki 120-letni bukowo-jodłowy starodrzew. Niezbyt okazałe gołoborze na Szczytniaku stopniowo zmniejsza swoją powierzchnię, ulegając ekspansji karłowatych brzoź, jarzębin i buków. Głazy pokryte są kępami mchów, które na obrzeżach rumowiska tworzą piękne zielone kobierce.

Góra Szczytniak (554 m n.p.m.)

Mapa 16
skala 1:50 000

6 Miejsce przebywania Ponurego – upamiętnia je drewniana kapliczka Matki Bożej Bolesnej z Wykusu zawieszona na drzewie.

7 Dom Pustelnia – niewielki drewniany budynek położony w lesie z okiennicami ozdobionymi malowanymi ikonami. Warto spacerować się po okolicy i poszukać zawieszonych na pniach wyjątkowych ikon – dzieła lokalnego artysty.

8 Jeleniowskie Ścieżki – system rowerowych singletracków typu enduro, położony na stokach Chocimowskiej Góry, złożony z pięciu tras zjazdowych (Świśt, Dzik, Trzygłów, Świętowit i Licho) oraz jednej trasy podjazdowej (Strumyk). U góry znajduje się miejsce odpoczynku z wiatą.

Ikona na drzewie – dzieło lokalnego artysty

Dom Pustelnia

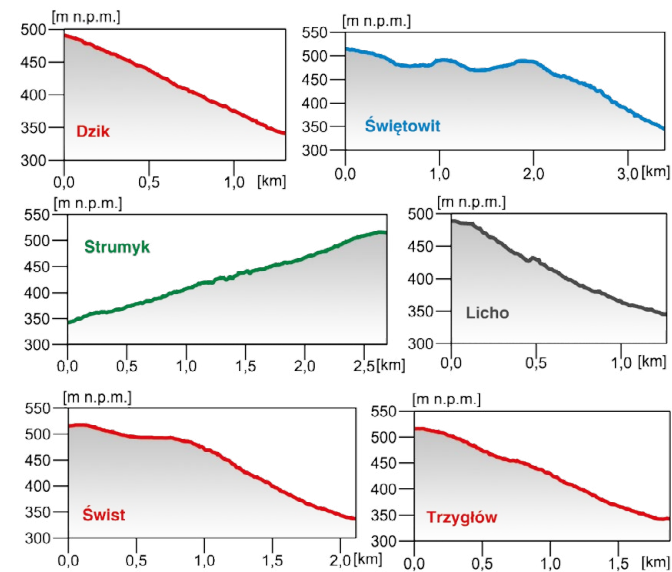
Trasa 17.

Jeleniowskie Ścieżki – Lasy Jeleniowskie

Ślad GPX trasy

Jeleniowskie Ścieżki to kompleks tras rowerowych, tzw. singletracków. Znajdują się one w Paśmie Jeleniowskim. Są to pierwsze legalne ścieżki enduro w regionie. Wyróżniają się zróżnicowaną skalą trudności, dzięki czemu odnajdą się tu zarówno początkujący, jak i zaawansowani rowerzyści.

Parking

Parking na 40 samochodów oraz wiata i mapa z regulaminem korzystania z Jeleniowskich Ścieżek znajdują się w dolnej części stoku Chocimowskiej Góry. To także miejsce startu trasy Strumek oraz zakończenia tras Trzygłów, Świętówit i Licho.

Jeleniowskie Ścieżki

Wiata obok parkingu oraz tablica z mapą i regulaminem korzystania z Jeleniowskich Ścieżek

Dojazd i początek trasy

Do parkingu prowadzi gruntowa droga leśna z Witosławic (1,5 km). Niebawem, po zakończeniu budowy drogi asfaltowej, możliwy będzie także dojazd z Wronowa. Ten drugi dojazd jest obecnie w budowie i niebawem pojawi się tam asfalt.

Trasy rowerowe

1 Trasa „Dzik”

Trasa powstała na potrzeby pierwszych zawodów Jeleniowskie Enduro MTB 2022. Spodobała się tak bardzo zawodnikom, że została zaliczona do oficjalnej bazy ścieżek. Posiada naturalny i typowo górski charakter. Nie ma na niej sztucznych mostków, kładek itp.

– Dane techniczne

2 Trasa „Świst”

Świst to szybka trasa, dość trudna, wymagająca dobrej techniki jazdy. Duża ilość kamieni, kilka stromych zjazdów oraz hopki, dropy i rockgardeny potrafią zaskoczyć.

– Dane techniczne

3 Trasa „Trzygłów”

To nieco łagodniejsza od Śwista ścieżka. Mniejsze nachylenie, duża ilość band, kilka kładek i na koniec dropy. Na niej znajduje się też sekcja rockgarden, dość wymagająca, ale z objazdem.

www.ostrower.pl

– Dane techniczne

Jeleniowskie Ścieżki

4 Trasa „Licho”

Trasa będzie ukończona na początku lata 2024 r. Obecnie dostępne fragmenty można było przejechać na zawodach Jeleniowskie Enduro MTB 2023. Trasa szybka, z licznymi przeszkodami. Stopnie skalne, rockgardeny, wysoko umieszczone kładki między głazami, dropy i hopki dają zastrzyk adrenaliny. Jest to najbardziej wymagająca ścieżka.

Dane techniczne

5 Trasa „Świętowitz”

Ścieżka dość łagodna, idealna na rozgrzewkę. Nie jest tak szybka jak pozostałe. Każdy powinien sobie na niej poradzić. Jednak kamienie występujące na całym obszarze ścieżek, potrafią wywołać gęsią skórę. Trasa jest dość długa, dodatkowo należy doliczyć dojazd od Chocimowskiej Góry. Wymaga też kondycji podczas podjeżdżania (Strumyk plus podjazd na Górę Witosławska).

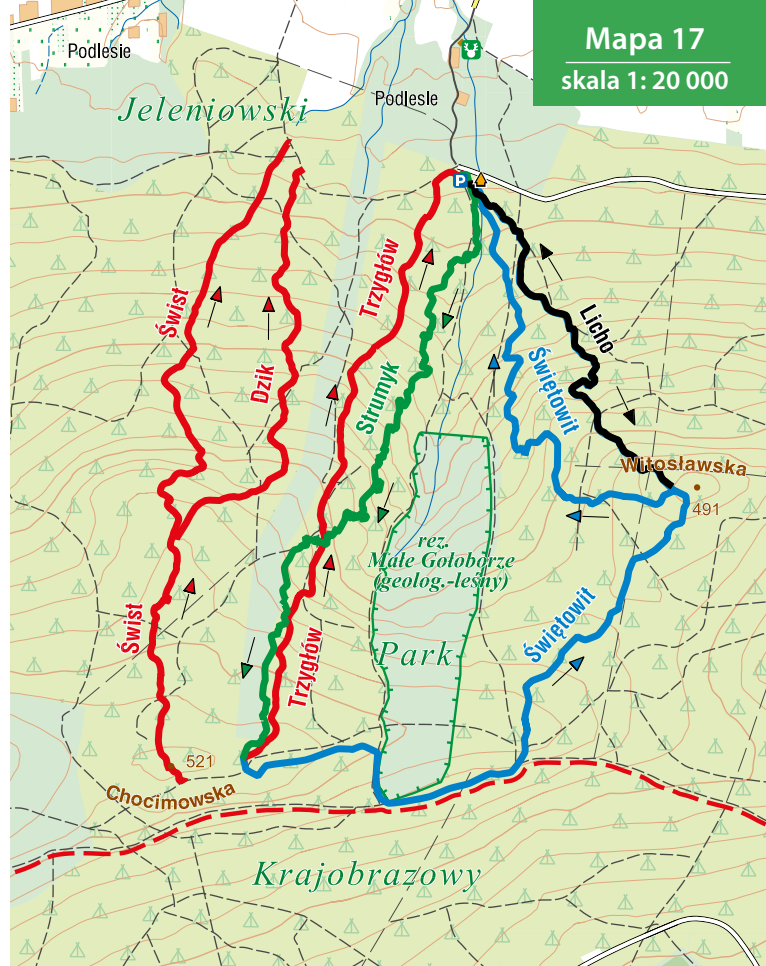
Dane techniczne

6 Trasa „Strumyk”

Trasa podjazdowa. Wije się wśród drzew licznymi serpentynami. Podjazd zajmuje ok. 20–30 minut. Przejazd trasą jest naprawdę atrakcyjny, jednak wymaga nieco kondycji. Startuje z głównego parkingu.

Dane techniczne

Mapa 17
skala 1: 20 000

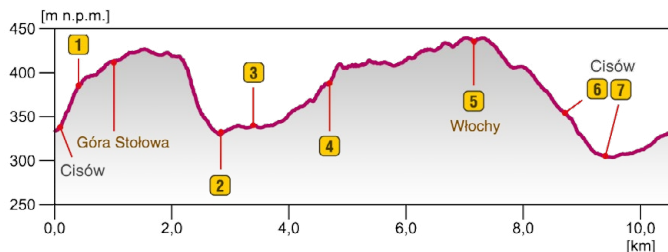
Jeleniowskie Ścieżki

Trasa 18. Śladem Wybranieckich – Lasy Cisowskie

Ślad GPX trasy

Trasa wycieczki przebiega przez urokliwe fragmenty Lasów Cisowskich. To jeden z większych i ciekawszych pod względem przyrodniczym kompleksów leśnych w okolicy Kielc, który ma również bardzo bogaty kontekst historyczny i kulturowy, o czym świadczą miejsca pamięci narodowej. Po drodze mijamy zróżnicowane zbiorowiska leśne oraz pokonujemy niewielkie wzniesienia Pasma Cisowskiego. Lasy na tym obszarze posiadają w dużej mierze naturalny charakter, zbliżony do pierwotnej Puszczy Świętokrzyskiej. W celu zachowania wartości przyrodniczych tego miejsca utworzono tu rezerwat częściowy Cisów im. prof. Zygmunta Czubińskiego. Wzdłuż jego granic przebiega trasa wycieczki.

Cisów, parking leśny (początek Ścieżki przyrodniczo-historycznej im. Wybranieckich) (0,0 km) – szczyt góry Stołowej (1,5 km) – pomnik na tzw. Kulisach, poświęcony Powstańcom Styczniowym i oddziałowi AK „Wybraniec” (2,9 km) – pomnik na tzw. Kwarcie, upamiętniający obozowisko oddziału AK „Wybraniec” (4,7 km) – szczyt góry Włochy (7,2 km) – kościół w Cisowie (8,8 km) – **Cisów, parking leśny (10,5 km)**

Dane techniczne

10,5 km
wariant krótszy, bez
szczytu Włochy
6 km

256 m

dobrze
oznakowanie Ścieżki
przyrodniczo-historycznej
im. Wybranieckich

okresowo,
na krótkich
odcinkach trasa
jest podmokła

cały kompleks leśny
Lasów Cisowskich,
między Niwami a Cisowem,
z wyłączeniem rezerwatu
Cisów

3-4 h

średnio
trudna

fragment trasy prowadzący
do i przez wieś Cisów
– bez oznakowania

Początek Ścieżki przyrodniczo-historycznej im. Wybranieckich

Pomnik upamiętniający obozowisko „Barabasza”

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest w Cisowie, na składnicy będącej również parkingiem dla kilku samochodów osobowych. Przez miejsce to przebiega Ścieżka przyrodniczo-historyczna im. Wybranieckich.

Pomnik upamiętniający Powstańców Styczniowych i oddział AK „Wybraniec”

🏞️ Atrakcje na trasie:

1 „Ścieżka przyrodniczo-historyczna im. Wybranieckich” – składa się z dwóch pętli – historycznej oraz przyrodniczej, przebiegającej przez teren rezerwatu Cisów. Na ścieżce znajduje się 36 tablic edukacyjnych z informacjami dotyczącymi przyrody tutejszego regionu a także jego historii, związanej przede wszystkim z burzliwymi wydarzeniami z czasów powstania styczniowego i działalności oddziału partyzanckiego „Wybraniec”, a także obozu ćwiczebnego powstałego z inicjatywy marsz. Józefa Piłsudskiego.

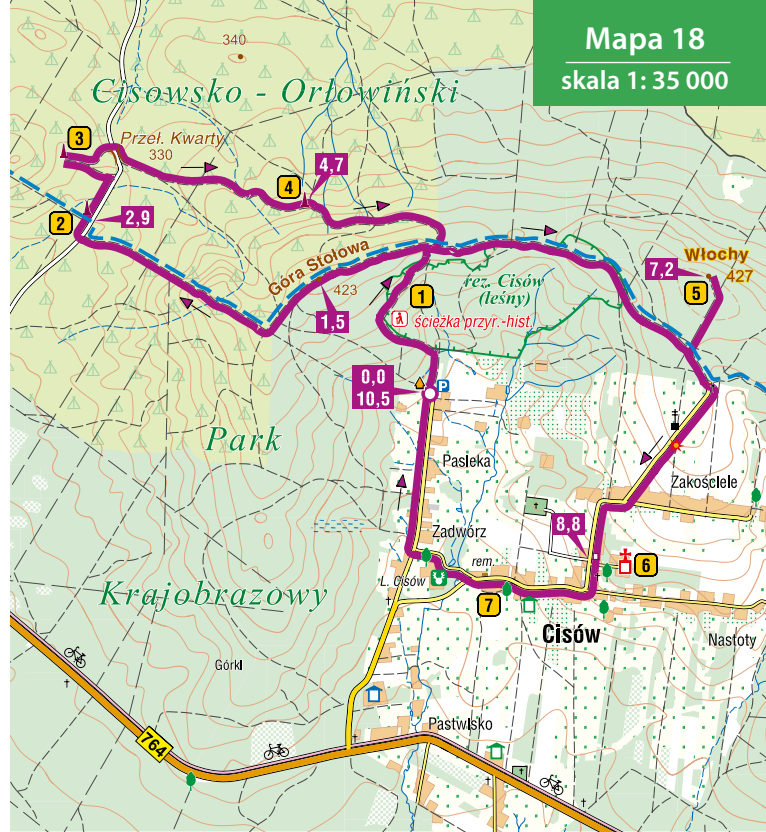
Pomnik upamiętniający powstańców oddziału Rębały z 1863/64 roku

2 Pomnik upamiętniający Powstańców Styczniowych i oddział AK „Wybraniec” – pomnik wzniesiony w 1983 roku w pobliżu miejsca zwanego przed laty Kulisami. Upamiętnia Powstańców Styczniowych oraz oddział „Wybraniec” pod dowództwem płk. Mariana Sołtysiaka „Barabasa”.

3 Pomnik upamiętniający powstańców oddziału Rębały z lat 1863-1864 – wzniesiony w latach 30. XX wieku, w miejscu obozowiska Powstańców Styczniowych pod dowództwem płk. Karola Kality Rębały, w którym był również gen. Józef Hauke „Bosak”. W 2023 roku staraniem Nadleśnictwa Daleszyce odtworzono tu również Krzyż Powstańców, który upamiętniał to miejsce przed II wojną światową.

Szczyt Włochy (429 m n.p.m.)

4 Pomnik upamiętniający miejsce stacjonowania oddziału AK „Wybraniec” na tzw. Kwarcie – obelisk upamiętnia miejsce obozowiska jednego z największych oddziałów partyzanckich w regionie. Tu na przełomie lat 1943 i 1944 stacjonowali partyzanci pod dowództwem Mariana Sołtysiaka „Barabasa”. Oddział ten jako jedyny w regionie nie rozformował się na zimę i spędził ten czas w leśnym obozowisku. W szczytowym okresie przebywało tu blisko 300 żołnierzy.

5 Włochy (429 m n.p.m.) – najwyższy szczyt Pasma Cisowskiego, należy do Korony Gór Świętokrzyskich. W najwyższym punkcie, oddalonym o ok. 200 metrów od niebieskiego szlaku pieszego oraz trasy wycieczki, znajduje się tablica informacyjna oraz kod QR do potwierdzania zdobycia szczytu.

6 Kościół św. Wojciecha w Cisowie oraz pomnikowe cisy – urokliwy XVIII-wieczny kościółek z zabytkowym wystrojem i ołtarzem, górujący nad malowniczą wsią. Świątynia, uznawana za garnizonową przez środowiska związane z Armią Krajową, co roku spotykają się w niej kombatanci na specjalnej mszy w intencji Wybranieckich i innych oddziałów partyzanckich. Przy kościele rosną stare lipy i cisy uznane za pomniki przyrody.

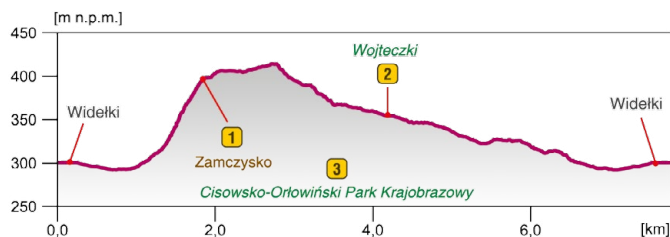
7 Pomnik przyrody cis Chryzostom – największy i najlepiej wyeksponowany pomnikowy cis znajdujący się na trasie wędrowki. Od kilku lat nosi imię Chryzostom, na pamiątkę mieszkającego we wsi ok. 1700 roku poety – Jana Chryzostoma Paska.

Trasa 19. Zamczysko – Lasy Cisowskie

Ślad GPX trasy

Krótką wycieczką pieszą prowadzącą przez Lasy Cisowskie – kompleks przyrodniczy o urozmaiconej rzeźbie terenu i dużej różnorodności siedliskowej. To tu stacjonowali powstańcy styczniowi pod dowództwem płk. Karola Kality „Rębajty” oraz partyzanci z oddziału AK Mariana Sołtysiaka „Barabasza”. Główną atrakcją na trasie jest góra Zamczysko, z której rozciąga się piękny widok na południową część Gór Świętokrzyskich i typowy świętokrzyski krajobraz.

Parking przy świetlicy w Widelkach (0,0 km) – Góra Zamczysko (1,9 km)
– Wojteczki, zejście ze szlaku niebieskiego (4,2 km) – czerwony szlak rowerowy (5,0 km) – **parking przy świetlicy w Widelkach (7,8 km)**

Dane techniczne

7,8 km

158 m

dostateczne
część trasy nieoznakowana
pozostała część trasy
bardzo dobrze
oznakowana

miejscami
trasa prowadzi
przez tereny
podmokłe

kompleks Lasów
Cisowskich pomiędzy
Daleszycami i Cisowem
(Pasma Cisowskie)

2-3 h

średnio
trudna

Na szlaku

Podjeście na górę Zamczysko

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parking przy świetlicy w Widelkach.

Atrakcje na trasie:

1 Góra Zamczysko – wzniesienie o wysokości 422 m n.p.m., przez które przebiega niebieski szlak pieszy im. Edmunda Padechowicza z Chęcina do Łagowa. Wierzchołek góry Zamczysko jest jednym z niewie-

Na szczycie góry Zamczysko

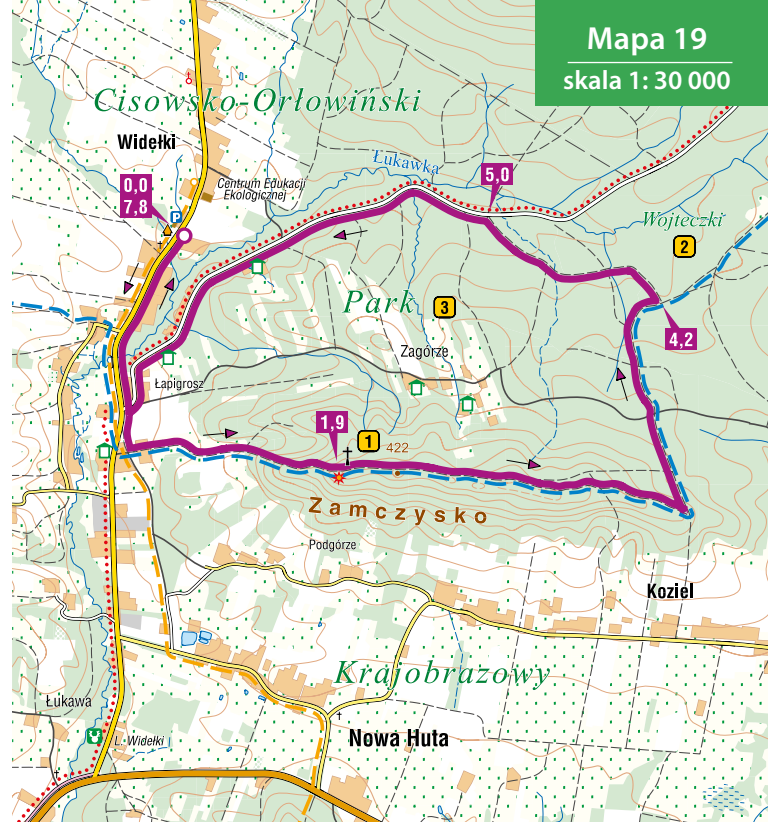

Na szlaku

Iu niezalesionych wzniesień w Górach Świętokrzyskich, z którego można podziwiać rozległą panoramę z Pasmem Ociesęckim w tle. Pod szczytem wprawne oko turysty zauważy niewielkie, omszałe pozostałości muru dawnej wieży obserwacyjnej.

2 Wojteczki – nieistniejąca wieś, która podczas II wojny światowej była miejscem dramatycznej historii. 1 marca 1943 roku niemieccy żandarmi z Bielin zastrzelili mieszkającego w Wojteczkach gajowego Stanisława Czekaja za udzielenie pomocy partyzantom polskim. Żonę gajowego wraz dziećmi spalili żywcem w drewnianej szopie. Dziś po osadzie nie pozostał żaden ślad.

3 Cisowsko-Orłowski Park Krajobrazowy – park o powierzchni 20.707 ha, utworzony w celu ochrony cennych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych oraz zachowania czystości wód rzeki Czarnej Staszowskiej. 63% powierzchni parku zajmują lasy, a obszary o największych wartościach przyrodniczych chronione są w rezerwach: Białe Ługi, Ciosów, Zamczysko i Słopiec. Podczas wędrówki poruszamy się przez zmieniający się las z charakterystycznymi dla Gór Świętokrzyskich zbiorowiskami – jodłowym borem świętokrzyskim czy buczyną karpacką.

Mapa 19
skala 1: 30 000

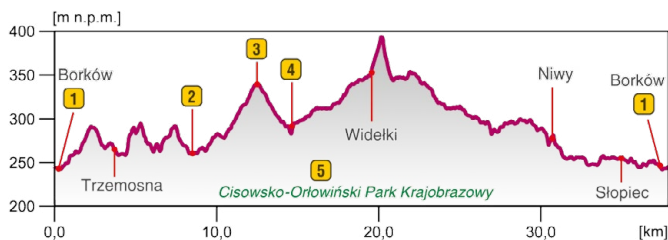
Na szlaku

Trasa 20. Przez Daleszyckie Lasy – Lasy Cisowskie

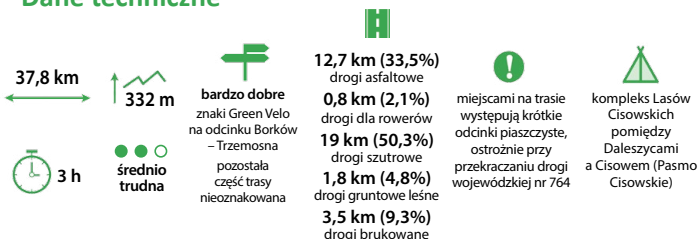
Ślad GPX trasy

Propozycja kilkugodzinnej wycieczki rowerowej przez atrakcyjne i zróżnicowane fragmenty Lasów Daleszyckich. Trasa poprowadzona z parkingu przy rekreacyjnym zbiorniku w Borkowie wiedzie doskonale utwardzonymi i wygodnymi szutrami przez lasy Nadleśnictwa Daleszyce. Po drodze nie napotkamy większych trudności ani bardzo wymagających podjazdów, dzięki czemu możemy delektować się otaczającą przyrodą i cieszyć z jazdy rowerem.

Borków, parking przy zalewie (0,0 km) – Trzemosna (3,7 km) – rez. Białe Ługi (8,5 km) – pomnik powstańców styczniowych (12,3 km) – stawy w Niwach (14,8 km) – Widelki, asfalt (19,6 km) – stawy w Niwach (27 km) – Niwy (30,7 km) – Słopic Szlachecki (35,0 km) – **Borków, zalew (37,8 km)**

Dane techniczne

Na szlaku przez Lasy Daleszyckie

Stawy w Niwach

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu przy zalewie w Borkowie, w okolicy Miejsca Obsługi Rowerzystów szlaku Green Velo (parking bezpłatny na kilkadziesiąt samochodów). Do Borkowa można również dojechać autobusem MPK Kielce nr 201 lub busami relacji Kielce – Staszów oraz Kielce – Połaniec, a rower wypożyczyć na miejscu.

🚲 Atrakcje na trasie:

1 Zalew w Borkowie – Borków to niewielka miejscowość letniskowa położona w dolinie rzeki Belnianki. Znajduje się tu zalew o powierzchni 36 ha, będący popularnym miejscem letniego wypoczynku. Piaszczysta plaża, urokliwe moło oraz wypożyczalnia sprzętu wodnego zachęcają do kąpieli i aktywnego spędzania wolnego czasu. W okolicy przebiegają liczne szlaki turystyczne, działają punkty gastronomiczne, gospodarstwa agroturystyczne oraz ośrodki jazdy konnej.

Zalew w Borkowie

2 Rezerwat Białe Ługi – jest jednym z największych rezerwatów torfowiskowych w Europie. Obejmuje powierzchnię 408,44 ha śródlęsnego torfowiska zróżnicowanego typu i w różnym stadium rozwoju, którego głębokość sięga nawet 3 m. Tu początek biorą strumień Trupień, dopływ Belnianki oraz Czarna Staszowska, płynąca w przeciwną południowo-wschodnią stronę. Osobliwością rezerwatu jest mozaika oligotroficznych i eutroficznych zbiorowisk roślinnych, w tym torfowisk, porośniętych licznymi gatunkami roślin chronionych.

3 Pomnik powstańców styczniowych – patrz str. 78 (trasa Śladem Wybranieckich).

Na szlaku przez rezerwat Białe Ługi

4 Stawy w Niwach oraz ruiny starego niemieckiego tartaku stanowią urokliwy kompleks czterech zbiorników wodnych, których geneza sięga okresu II wojny światowej. Wtedy, okupanci niemieccy wybudowali tu pierwszy zbiornik, którego zadaniem było gromadzenie wody do chłodzenia maszyn w tartaku. Po wojnie wybudowano kolejne zbiorniki na potrzeby hodowli ryb. Z czasem zbiorniki wypłyły się i zarosły. Dopiero w 2007 roku, staraniem Nadleśnictwa Daleszyce, w ramach programu małej retencji nizinnej, rozpoczęto ich remont. Dzięki temu, dziś zbiorniki są w stanie zatrzymać w środowisku leśnym do 40 tys. metrów sześciennych wody, co służy podniesieniu poziomu wód gruntowych i stabilizacji okolicznych lasów. Zbiorniki wpływają też pozytywnie na wzrost różnorodności biologicznej w okolicy.

5 Cisowsko-Orłowski Park Krajobrazowy – patrz str. 82 (trasa Zamczysko).

Wypożyczalnia rowerów Mistrz i Małgorzata

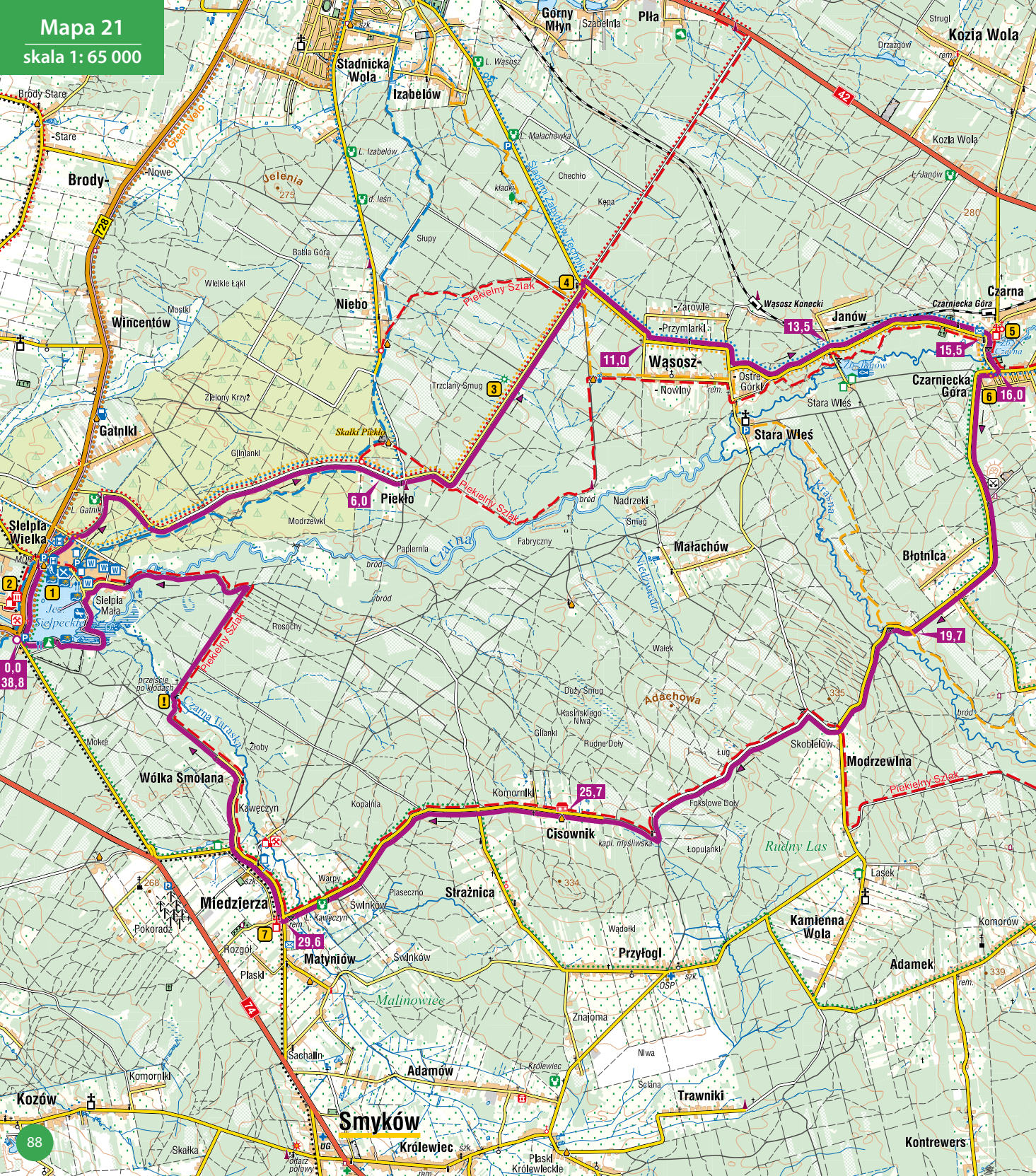
Wypożyczalnia rowerów w Gospodarstwie agroturystycznym Mistrz i Małgorzata (do dyspozycji 25 rowerów turystycznych)
Borków, ul. Dębowa 11, 26-021 Daleszyce
tel. 605 050 251, 691 022 640, www.mistrzimalgorzata.com.pl

Miejsce obsługi Rowerzystów na trasie Wschodniego szlaku rowerowego Green Velo

Na trasie

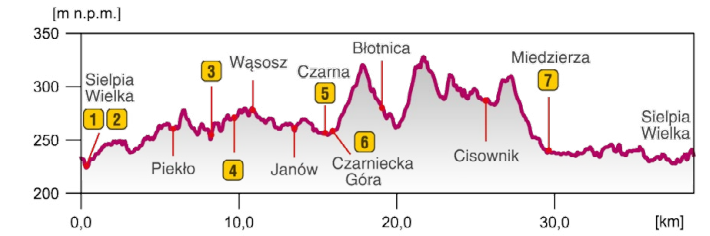

Trasa 21. Z Sielci przez Piekło do Czarnieckiej Góry – Lasy Stąporkowskie

Ślad GPX trasy

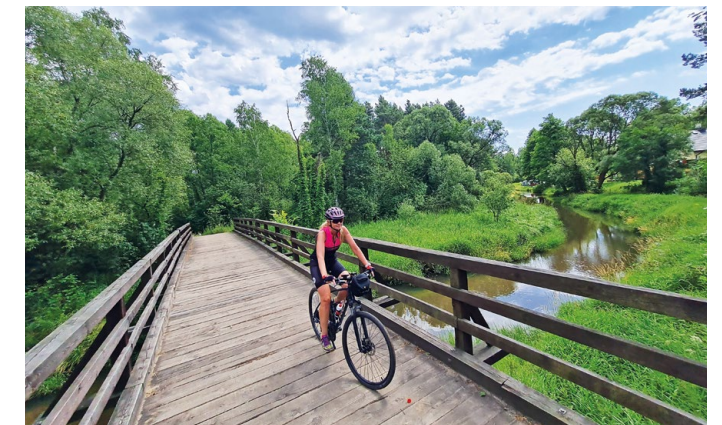
Propozycja wycieczki rowerowej, skierowana w szczególności do osób wycieczających nad zalewem w Sielci. Poprowadzona jest lasami okalającymi ten jeden z najbardziej popularnych w Świętokrzyskiem zbiorników wodnych. Główną zaletą trasy jest malowniczy charakter Lasów Koneckich. Trasa prowadzi również przez Czarniecką Górę, miejscowość z obszarem ochrony uzdrowiskowej oraz z ciekawymi zabytkami architektury.

Sielcia (parking przy moście) (0,0 km) – Piekło (6,0 km) – Wąsosz (11,0 km) – Janów (13,5 km) – Czarna (15,5 km) – Czarniecka Góra (16,0 km) – Błotnica (19,7 km) – Cisownik (25,7 km) – Miedziera (29,6 km) – Sielcia (parking przy moście) (38,8 km)

Dane techniczne

38,8 km	275 m	dobre	23,4 km (60,3%) drogi asfaltowe	wymagający kondycyjnie podjazd pod górę Osicowa oraz podjazd w okolicy Modrzewina, występują krótkie odcinki dróg piaszczystych
3 h	średnio trudna	Sielcia (Green Velo) – Kamienny Krzyż – Czarniecka Góra – Błotnica – Modrzewina – nieoznakowany	9,3 km (23,9%) drogi szutrowe	tereny w pobliżu zbiornika wodnego w Sielci Wielkiej oraz obok rzeki Czarniej Koneckiej
		6,1 km (15,8%) droga gruntowa leśna		

Kładka na rzece Czarna

trasa rowerowa

Trasa nad Jeziorem Sielpeckim

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu przy zalewie w Sielpi i efektywnym moście, przez który przebiega droga dla rowerów i szlak Green Velo. Możliwe jest również pozostawienie samochodu na parkingu przy plaży, ale w sezonie letnim należy liczyć się z ograniczoną dostępnością miejsc i opłatą. Przez Sielnię przejeżdżają busy relacji Kielce – Końskie. Ponadto do Końskich dociera kolej, którą można dojechać z Łodzi oraz Skarżyska-Kamiennej, Starachowic i Ostrowca Świętokrzyskiego (z Końskich można dotrzeć do Sielpi drogą dla rowerów – szlakiem Green Velo).

🏠 Atrakcje na trasie:

1 Jezioro Sielpeckie – Sielpia Wielka, nazywana świętokrzyską Ibizą, to raj dla turystów, którzy nie wyobrażają sobie wypoczynku bez relaksu nad wodą. Zalew ma charakter zbiornika rekreacyjnego, z bogatą infrastrukturą. Położony jest w otoczeniu borów sosnowych, które zachęcają do pieszych wędrówek, spacerów nordic walking oraz rowerowych wycieczek. Zalew otwarto do użytku w latach 60. ubiegłego stulecia. Od tego czasu zdążył już zdobyć sympatię kilku pokoleń fanów wodnego wypoczynku. Ostatnio można wręcz powiedzieć, że zalew nie starzeje się, a nawet przeciwnie – młodnieje i zyskuje zupełnie nowe oblicze. Wszystko to dzięki trwającym od kilku lat pracom rewitalizacyjnym.

W sezonie plażownicze wygrzewają się na szerokiej i bezpiecznej plaży. Po oczyszczonym zbiorniku suną rowery wodne i desko-kajaki. Po moło i szerokich ścieżkach spacerują rodziny z dziećmi. Można się tu również zatrzymać na dłużej i skorzystać z noclegu w domkach, hotelu lub ośrodkach wypoczynkowych po północnej stronie zalewu.

2 Muzeum Zagłębia Staropolskiego w Sielpi – zwiedzając zabytki techniki w regionie świętokrzyskim trudno nie odnieść wrażenia, że projektanci dawnych zakładów przemysłowych przykładali ogromną wagę do najdrobniejszych detali. Nie inaczej jest w Sielpi Wielkiej, gdzie w XIX stuleciu powstały zakład przemysłowy i osiedle robotnicze.

Wszystko w najdrobniejszym szczególe musiał zaplanować niezwykle zdolny architekt. Prawdopodobnie był to Karol Knake, który nadzorował powstanie i modernizację wielu obiektów przemysłowych w tych okolicach, między innymi na Białogonie czy Nietulisku Dużym.

W Sielpi umiejscowiono pudlingarnię, czyli swoistą oczyszczalnię surówki hutniczej z niepotrzebnej domieszki węgla i innych pierwiastków. Dopiero przygotowany w specjalnym piecu pudlarskim półprodukt był walcowany lub trafiał pod ogromny młot o masie 3,5 tony, który uderzał aż 30 razy na minutę.

Tak potężne maszyny musiały być odpowiednio zasilane. Napęd zapewniało zachowane do dziś ogromne koło wodne o średnicy 9 metrów. Niestety, wiele oryginalnych elementów wyposażenia nie przetrwało próby czasu.

Obecnie obiekt zamknięty dla zwiedzających (w trakcie remontu).

3 Leśne torfowisko – dobrze zachowane, dzięki ochronie czynnej, śródleśne torfowisko o charakterze użytku ekologicznego z roślinnością torfowiskową – bagnem zwyczajnym, wełnianką pochwowatą, rosiczką czy borówką bagienną.

4 Przydrożny krzyż koło Wąsosza – odnowiony przez mieszkańców Baryczy w 2018 roku krzyż w darze pamięci stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości.

5 Sanktuarium Matki Bożej Wychowawczynie w Czarnej – początki kultu maryjnego w Czarnej sięgają przełomu XVI i XVII wieku. Wówczas robotnikom pracującym przy wypalaniu węgla drzewnego na krzewie ukazała się jałowca Matka Boska. W miejscu objawienia, tuż nad rzeką Czarną, mieszkańcy osady wybudowali kapliczkę, w której umieszczono obraz namalowany przez nieznanego autora.

Sława cudownego wizerunku rosła wśród okolicznych mieszkańców. Z roku na rok przybywało pielgrzymów, których mała kapliczka nie mogła pomieścić. Wówczas Izabela Małachowska, uzyskawszy pozwolenie (dnia 16 III 1763 roku) od ówczesnego arcybiskupa gnieźnieńskiego, Władysława Łubieńskiego, prymasa Polski, zleciła budowę kościoła murowanego (mały kościółek), do którego przeniesiono cudowny obraz.

Sanktuarium w Czarnej

Liczba wiernych pragnących modlić się przed obliczem Maryi z roku na rok wzrastała. W 1980 roku, z inicjatywy księdza Biskupa Ordynariusza Sandomierskiego, Piotra Gołębiowskiego, rozpoczęto starania o koronację obrazu Matki Bożej Czarneckiej. Plany te zrealizował ks. Jan Kudłacik, od 1990 roku proboszcz parafii Czarna. To o czym mówił i czego gorąco pragnął bp Piotr Gołębiowski, stało się faktem. Dnia 4 czerwca 1991 roku w Radomiu ojciec święty Jan Paweł II poświęcił korony. Osiem lat później kard. Józef Glemp, Prymas Polski, dokonał koronacji Cudownego Wizerunku Matki Bożej Wychowawczynie.

sanktuarium-czarna.pl

6 Czarniecka Góra – dawne przedwojenne uzdrowisko cieszące się dużą popularnością. Do dziś zachowały się tu wille przypominające o świetności tego miejsca. Obecnie czynione są starania, by miejscowość ponownie uzyskała status uzdrowiska, w oparciu m.in. o lecznicze właściwości lokalnego torfu i panującego tu klimatu.

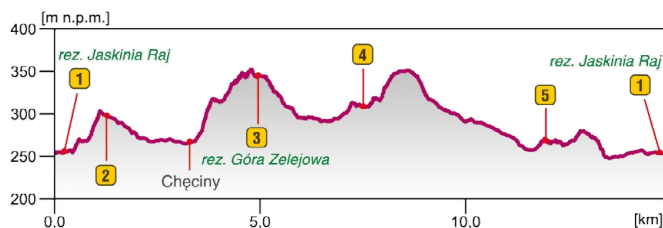
7 Kościół MB Częstochowskiej w Miedzierz – kościół w Miedzierz zbudowany z białego piaskowca i marmuru już z daleka sprawia imponujące wrażenie, które nie słabnie, kiedy zajrzemy do środka świątyni. Znaczna część wyposażenia wnętrza pochodzi z XVII-wiecznego drewnianego kościołka, który w 1957 roku został przeniesiony do innej parafii. Pozostały po nim trzy barokowe ołtarze z I połowy XIX wieku. I tak w dawnym głównym ołtarzu znajdują się rzeźby św. Dominika i św. Katarzyny z połowy XVIII wieku, w bocznych zaś pozostały obrazy św. Rozalii z 1846 roku oraz św. Barbary z poł. XIX wieku.

Trasa 22. Z Raju do Piekła – Kompleks leśny Pasma Zelejowskie

Ślad GPX trasy

Podczas proponowanej wycieczki pieszej poznamy największe atrakcje geologiczne w regionie. Trasa prowadzi ze słynnej Jaskini Raj do owianej legendami jaskini Piekło Skibskie, przez malownicze Pasma Zelejowskie, gdzie przed wiekami wydobywano marmury chęcińskie, tzw. „rózankę zelejowską”. Ciągąca się na odcinku kilkuset metrów skalna grań Pasma Zelejowskiego może stanowić pewne wyzwanie dla mniej wytrawnych piechurów. Poniesiony trud z pewnością zrekompensują widoki na wzgórze zamkowe w Chęcinach, okoliczne wzniesienia czy nieczynne już kamieniołomy. Częściowo trasa wycieczki pokrywa się z biegnącą przez Pasma Zelejowskie Ścieżką geoturystyczną Góra Zelejowa, z kilkoma tablicami edukacyjnymi oraz miejscem odpoczynku z wiatą i ławami.

Parking przy Jaskini Raj (0,0 km) – rez. Jaskinia Raj (0,4 km) – Kamieniołom Zygmuntońka (1,2 km, należy zboczyć ze szlaku ok. 200 m) – Chęciny (3,3 km) – rez. Góra Zelejowa (5,0 km) – Jaskinia Piekło (7,5 km) – Kamieniołom Szewce (12 km, należy zboczyć ze szlaku ok. 200 m) – **parking przy Jaskini Raj (14,8 km)**

Dane techniczne

14,8 km
288 m

bardzo dobre
Jaskinia Raj – rez. Zelejowa
rez. Zelejowa – Skiby – ścieżka geoturystyczna Góra Zelejowa
Skiby – Jaskinia Raj

trasa prowadzi skalnym grzbietem Pasma Zelejowskiego, które wymaga dobrej sprawności fizycznej, zwłaszcza po opadach deszczu lub śniegu

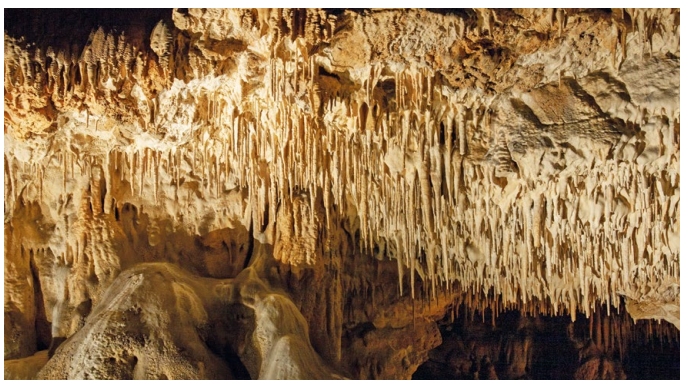
obszar obejmuje fragment Pasma Zelejowskiego, teren rezerwatów Góra Zelejowa i Jaskinia Raj oraz Jaskinia Piekło wyłączane są z obszaru nocowania

6 h

trudna

Jaskinia Raj

Jaskinia Piekło

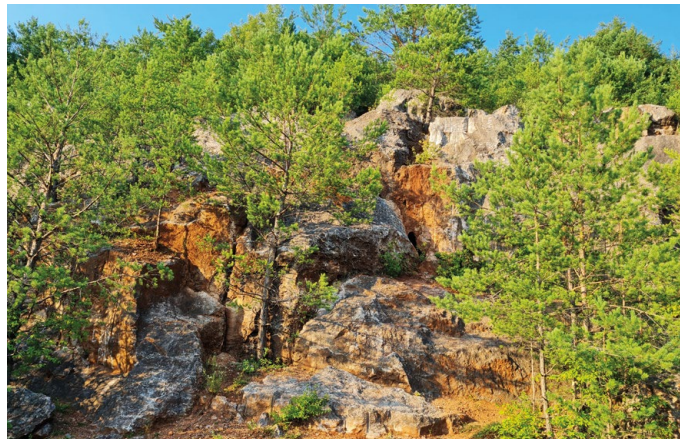
Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parking przy Jaskini Raj koło Kielc (parking płatny, na kilkadziesiąt samochodów). Można również skorzystać z komunikacji publicznej: busów relacji Kielce – Cieśle, Kielce – Jędrzejów, Kielce – Korytnica (tylko Górski Grzegorz) i autobusu miejskiego nr 31 (relacji Kielce – Chęciny).

🌿 Atrakcje na trasie:

1 Rezerwat Jaskinia Raj – to jedna z najbardziej znanych atrakcji Gór Świętokrzyskich. Jaskinia ma 240 m długości, z czego do zwiedzania udostępniono 180-metrową trasę. Wnętrze jaskini zachwyca bogactwem kalcytowych form naciekowych. Zobaczyć tu można różnorodne wytwory skalne, jak: stalaktyty, stalagmity, stalagnaty, pizoidy (kilkumilimetrowe kuliste ziarna skalne), ale również inne formy krasowe. Ponadto grota stanowi azyl dla nietoperzy, a na jej ścianach żyją relikwowe okazy pająków.

jaskiniaraj.pl

Kamieniołomem Zygmuntońka

2 Czerwona Góra z kamieniołomem Zygmuntońka – Czerwona Góra to wzniesienie o wysokości 328 m n.p.m., znajdujące się w Paśmie Bolesławickim Gór Świętokrzyskich. Góra zbudowana jest z wapieni dewońskich (fran) przykrytych zlepiancami cechsztyńskimi, zwanymi potocznie zlepiancami zygmuntońskimi. Te ostatnie składają się z tkwiących w wiśniowym cieście skalnym otoczków, przeważnie wapieni dewońskich.

Pasma Zelejowskie

Na stoku południowo-zachodnim znajduje się nieczynny kamieniołom Zygmunówka. Pierwsze ślady eksploatacji skał w tym miejscu pochodzą sprzed XVI wieku. W 1643 roku wyciosano tu kolumnę, na której ustawiono posąg Zygmunta III Wazy (stąd nazwa zlepieńców zygmuntofskich), znajdujący się na placu Zamkowym w Warszawie. W 1885 roku zastąpiono go nową kolumną z fińskiego granitu rapakiwi. Kolumna z Czerwonej Góry spoczywa obecnie w lapidarium Zamku Królewskiego w Warszawie.

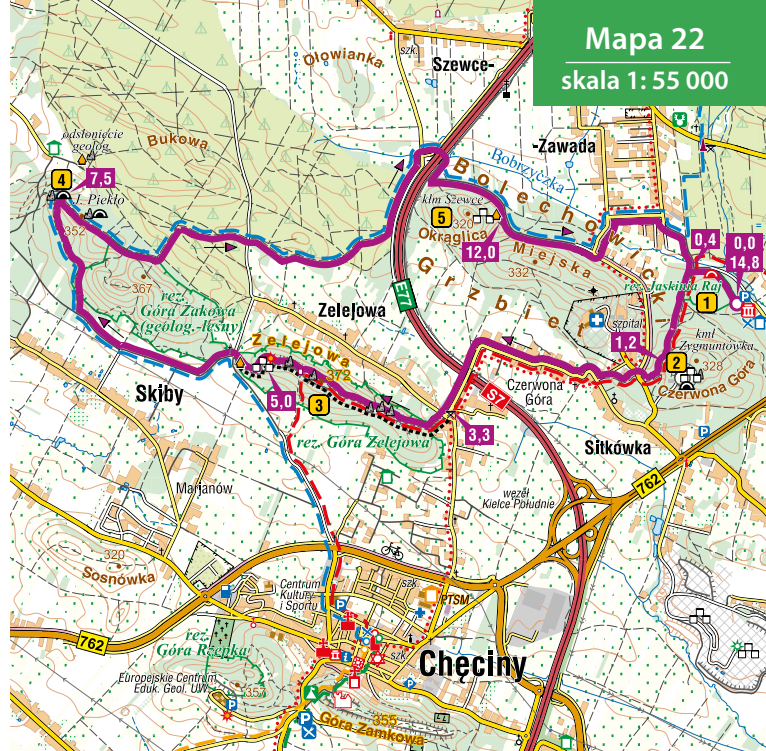
3 Rezerwat Góra Zelejowa

– utworzony w 1954 roku znajdujący się w obrębie Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego i obejmujący masyw Góry Zelejowej (361 m n.p.m.). Powstał w celu ochrony form skalnych, które stanowią przykłady wietrzenia krasowego oraz odsłoneń geologicznych ilustrujących ciekawe zjawiska tektoniczne oraz zjawisko mineralizacji. Na terenie rezerwatu występuje wiele rzadkich gatunków roślin, m.in. chaber nadreński, aster gawędka, krwawnik pannoński, rojnik pospolity, rozchodnik ostry i boloński oraz krzewy tarniny, berberysu i jałowca. To stąd pochodzi słynna w całym kraju „rózanka zelejowska”, najcenniejsza odmiana wydobywanych w okolicy Chęcin wapieni, potocznie zwanych marmurami chęcińskimi. Różanka wykorzystana została m.in. do wystroju wnętrza katedry wawelskiej, a także wykonania detali ołtarza głównego w klasztorze na Karczówce.

Miejsce odpoczynku – Zelejowa

4 Jaskinia Piekło Skibskie – objęta ochroną jako pomnik przyrody nieożywionej jest doskonałym przykładem zjawisk krasowych. Łączna długość korytarzy wynosi 57 m, a do jej wnętrza prowadzą aż cztery otwory. Jaskinia posiada ubogą szatę naciekową. Zamieszkała jest przez kilka gatunków nietoperzy (nocek duży, gacek szary, mopek zachodni) oraz pająków. Swoją nazwę zawdzięcza okolicznej ludności. Według podań, z czeluści jaskini

miały wylatywać diabły, aby czynić zło. Kiloro z nich można nawet spotkać w pobliżu jaskini. Niedaleko głównego wejścia znajduje się zagłębienie, które prawdopodobnie powstało po zasypaniu szybu górniczego. Teren wokół jaskini, wchodzący w skład rezerwatu Góra Żakowa, na przestrzeni od XV do XVII wieku był miejscem poszukiwań rud srebra i ołowiu.

5 Kamieniołom Szewce – znajduje się we wschodniej części Góry Okraglicy. Jest to dawny kamieniołom wapieni dewońskich, wydobywanych jako „marmur” typu szewce. Wyrobisko doskonale dokumentuje dawne techniki górnicze związane z pozyskiwaniem ozdobnych odmian wapieni dewońskich w kolorze piaskowo-różowym, służących głównie do wykonywania okładzin i posadzek. W jego pobliżu zlokalizowane jest miejsce odpoczynku z wiatą, stołem i ławami.

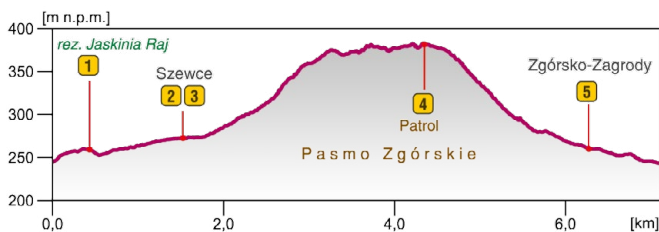
Kamieniołom Szewce

Trasa 23. Zgórskie Góry – Lasy Zgórskie

Ślad GPX trasy

Propozycja krótkiej wycieczki w niewielkiej odległości od Kielc, prowadzącej przez zróżnicowane pod względem rzeźby terenu Pasma Zgórskie. Jej kulminacyjnym punktem jest góra Patrol o wysokości 388 m n.p.m. Trasa wycieczki wiedzie razem ze ścieżką edukacyjną „Nowińskie ścieżki turystyczne”, przy której zlokalizowanych jest dziewięć przystanków opisujących wydarzenia historyczne i zagadnienia przyrodnicze tego obszaru.

Parking przy Jaskini Raj (0,0 km) – pomnik w Szewcach (1,6 km) – góra Patrol 388 m n.p.m. (4,3 km) – symboliczny grób żołnierzy niezłomnych – **parking przy Jaskini Raj (7,1 km)**

Dane techniczne

7,1 km ↑ 185 m

2-3 h

latwa

bardzo dobre
Jaskinia Raj – góra Patrol
powrót z góry Patrol
do skrzyżowania z
dalej do Jaskini Raj

!
w końcowym
odcinku trasa
miejscami
podmokła

▲
obszar obejmuje rozległy
kompleks leśny Pasma
Zgórskie oraz fragment
Pasma Zelejowskiego,
teren rezerwatu Jaskinia Raj
wyłączony jest z obszaru
nocowania

Tablice informacyjne przy pomniku w Szewcach

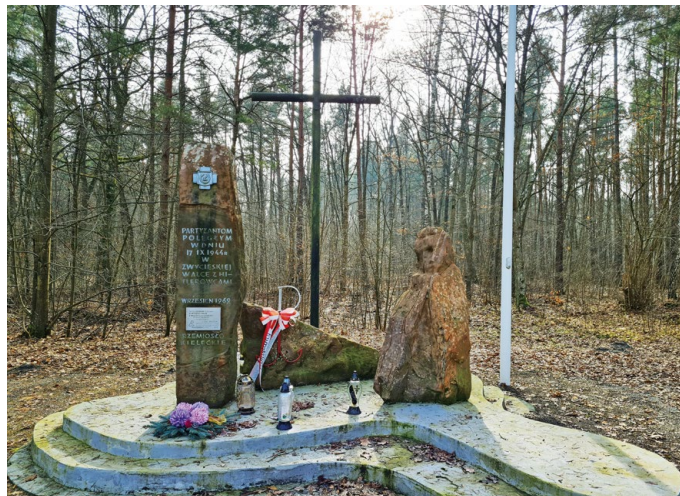
Na szczycie góry Patrol

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu Jaskinia Raj koło Kielc (parking płatny na kilkadziesiąt samochodów). Można również skorzystać z komunikacji publicznej: busów relacji Kielce – Cieśle, Kielce – Jędrzejów, Kielce – Korytnica (tylko Górski Grzegorz) i autobusu miejskiego nr 31 (relacji Kielce – Chęciny).

🏠 Atrakcje na trasie:

- 1 Rezerwat Jaskinia Raj** – patrz str. 93 (trasa Z Raju do Piekła).
- 2 Pomnik w Szewcach** – pomnik upamiętniający jedną z głównych bitew, która rozegrała się 17 września 1944 roku, i w której lokalni partyzanci, dowodzeni przez Antoniego Hedę, pseudonim „Szary”, walczyli z okupantem niemieckim.

Pomnik w Szewcach

Krzyż pamiątkowy Kadrówki

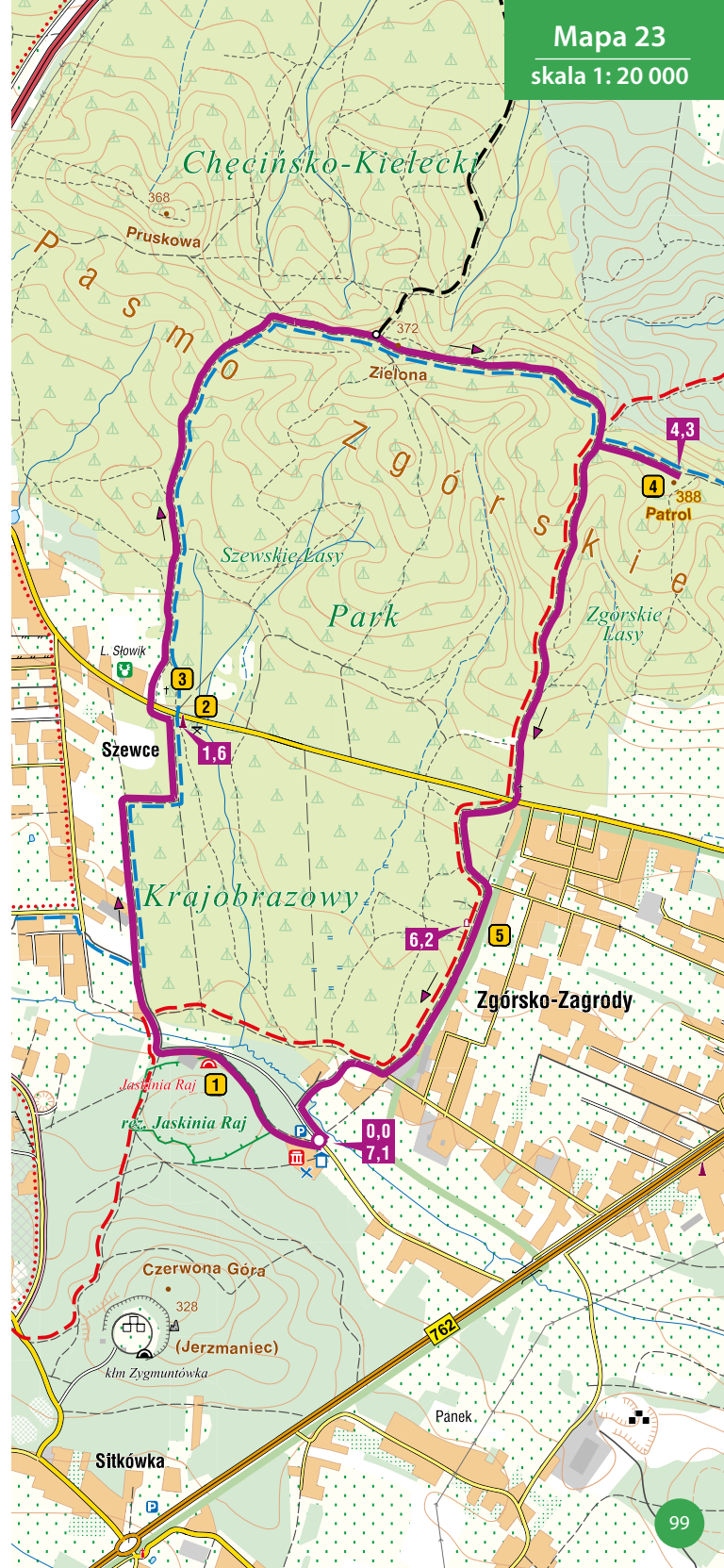
3 Krzyż pamiątkowy Kadrówki – krzyż postawiony na pamiątkę przejścia z Krakowa Pierwszej Kompanii Kadrowej strzelców Józefa Piłsudskiego, 6 sierpnia 1914 roku. Od 1924 roku (z przerwą) po trasie Kompanii organizowany jest Marsz Szlakiem I Kompanii Kadrowej.

4 Pasma Zgórskie oraz góra Patrol – położone są na terenie Kielecko-Chęcińskiego Parku Krajobrazowego. Najwyższym wzniesieniem Pasma Zgórskiego jest góra Patrol (388 m n.p.m.), określana jako „przedsiónek piekła” ze względu na charakterystyczne strome podejścia. Pasma rozciąga się od zachodu, od okolic miejscowości Rykoszyn, na wschód po przełom Bobrzy na przedmieściu Kielc. Porastają je głównie grądy i buczyny. Szczególnie efektownie buczyny wyglądają wiosną, w okresie rozwijania się liści i jesienią, gdy mienia się całą paletą ciepłych barw. Inne znane szczyty wchodzące w skład pasma to Góra Plebańska (342 m n.p.m.), Zielona (372 m n.p.m.) oraz Trupień (360 m n.p.m.).

5 Symboliczny grób żołnierzy niezłomnych w Lesie Zgórskim – symboliczny grób partyzantów, m.in. Aleksandra Życińskiego pseud. „Wilczur”, Karola Łoniewskiego pseud. „Lew”, Czesława Spadło pseud. „Mały” czy Józefa Figarskiego pseud. „Śmiały” rozstrzelanych w dniu 24 września 1948 roku. Miejsce pochówku partyzantów zostało zamaskowane.

Symboliczny grób żołnierzy niezłomnych w Lesie Zgórskim

Trasa 24. Wokół Pierścienicy i Telegrafu – Lasy Zgórskie

Ślad GPX trasy

Kielce to miasto o niezwyklej walorach przyrodniczych i krajobrazowych. Otoczone z każdej strony lasami i wzniesieniami posiada doskonałe warunki do uprawiania turystyki aktywnej, w szczególności rowerowej typu MTB. Zaproponowana trasa prowadzi przez jego najciekawsze obszary Pasmem Poślówickim i Dymińskim, wokół gór – Pierścienicy i Telegrafu. Znajdziemy tu zarówno trasy rowerowe niewymagające dużych umiejętności technicznych, jak i te z trudniejszymi odcinkami, np. singletrackami.

Parking w Kielcach na Stadionie (al. Na Stadion, przy MOR Green Velo) (0,0 km) – ul. Ściegiennego (1,3 km) – al. Księdza J. Popiełuszki (1,5 km) – stacja narciarska Pod Telegrafem (2,8 km) – Bukówka (3,7 km) – ul. Klecka (4,2 km) – ul. Weterynaryjna (8,0 km) – góra Pierścienica (14,1 km) – rez. Biesak – Białogon (19,6 km) – **parking al. Na Stadion (22,7 km)**

Dane techniczne

Na trasie alejk Na Stadion

Na szczycie Pierścienicy

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu przy al. Na Stadion w Kielcach, w pobliżu Miejsca Obsługi Rowerzystów i witacza Green Velo. Osoby przyjeżdżające bez własnego roweru mogą skorzystać z wypożyczalni przy Hotelu 365 (u podnóża góry Pierścienicy) lub pod Telegrafem.

FOI Atrakcje na trasie:

1 Góra Telegraf (408 m n.p.m.) – to najwyższy szczyt w Kielcach należący do Pasma Dymińskiego. Fanów historii ziemi zainteresuje fakt, że to pasmo górskie zbudowane jest z najstarszych (kambryjskich) skał. Patrząc na górę nie trudno nie zauważyć masztu radiowego o wysokości 60 metrów. Zimą, na Telegrafie działa ośrodek narciarski z najtrudniejszą w regionie świętokrzyskim trasą, a latem – wrotkowisko i minigolf. Na miejscu znajdują się karczma, wypożyczalnia sprzętu narciarskiego oraz rowerów. Ze szczytu rozciąga się jedna z ciekawszych panoram na miasto oraz Pasma Maślowskie.

Telegraf jest również miejscem pieszych wycieczek, treningów biegowych i rowerowych zmagani – zwłaszcza amatorów kolarstwa zjazdowego i MTB. Ponadto lasy porastające Telegraf pełne są pamiątek historii. Niemym świadkiem tragicznych wydarzeń z czasów II wojny światowej jest cmentarz jeńców radzieckich. Spoczywa tu ponad 11 tysięcy osób, które straciły życie w znajdującym się w okolicy obecnej ulicy Wrzosowej, obozie jenieckim.

2 Góra Pierścienica (367 m n.p.m.) – szczyt znajdujący się w Pasmie Poślówickim. Do roku 2006 stała tu betonowa skocznia narciarska. To właśnie ze względu na nią, górę Pierścienicę potocznie nazywa się „skocznia”. Pierwszą prowizoryczną skocznię zbudowano w latach 30. XX wieku. Na początku lat 50. XX wieku zastąpiona została drewnianą konstrukcją. Obecnie znajdują się tu stacja narciarska z trasą o długości 500 m, wypożyczalnia sprzętu narciarskiego i rowerów, szkoła narciarska oraz lodowisko. U podnóża góry stoi hotel z restauracją.

3 Singletracki – na zboczach Pierścienicy funkcjonują trzy trasy dla miłośników zjazdów rowerowych (MTB, downhill, enduro, trail), tzw. singletracki. Dwa z nich (zielony łatwiejszy oraz niebieski trudniejszy, po ok. 0,5 km długości) zlokalizowane są po wschodniej stronie stoku narciarskiego i kończą się przy parkingu. Brama startowa trzeciego singletracka, o nazwie „Kiel” (ok. 800 m długości), znajduje się po zachodniej stronie stoku, w pobliżu szczytu, a kończy przy drodze. Trasa zielona jest najłatwiejsza i doskonale nadaje się dla rowerzystów chcących rozpocząć przygodę z kolarstwem zjazdowym. Posiada gładką i ubitą nawierzchnię, bandy oraz niewielkie hopki oraz dropy, które można zarówno przeskoczyć, jak i przejechać, ponieważ nie wymuszają przelotu. Trasa niebieska w większości

proceedzi śladem trasy zielonej, prócz kilku miejsc, gdzie na rowerzystów czekają trudniejsze przeszkody. Singletrack „Kiel” ma ok. 800 m długości i wymaga największych umiejętności. Prowadzi przez bardziej naturalny i luźny teren usiany korzeniami. Znajdziemy tu mniej profilowanych zakrętów, pojawiają się rock gardeny, stoliki i dropy.

4 Pomnik Straceń na zboczu góry Pierścienicy – pomnik poświęcony jest „Pomordowanym Rodakom przez hitlerowskich najeźdźców w latach 1939–1945”. W okresie okupacji, teren kieleckiego Stadionu, będący całkowicie pod kontrolą hitlerowców, był miejscem masowych mordów. Tuż po 1939 roku utworzono tu obóz jeniecki. Zwożono okoliczną ludność, zakładników, partyzantów, a następnie rozstrzelano i grzebano w zbiorowych mogiłach, w różnych częściach lasu. Szczególne nasilenie egzekucji miało miejsce w latach 1942–1943. Pierwsza egzekucja odbyła się 12 czerwca 1940 roku w miejscu, w którym dziś stoi pomnik. Rozstrzelano wówczas kilkudziesięciu Polaków. Pomnik składa się z kilku elementów. Podstawową częścią jest duża żelbetonowa ściana (ok. 6 x 8 m) z umieszczoną na niej rzeźbą przedstawiającą orła (z żeliwa) oraz z wyrwą w betonowej ścianie, symbolizującą uderzenie pocisku. U podstawy ściany znajdują się tablice z opisem pomnika oraz z nazwiskami poległych. Do pomnika można dotrzeć od zbiegu ulic Kusocińskiego i Na Stadion – leśną ścieżką, wzdłuż której ustawione są kamienne obeliski z cytatami: Juliusza Słowackiego, Edwarda Słońskiego, Władysława Bełzy oraz z Warszawianki.

5 Rezerwat Biesak-Białogon

w środku lasu porastającego Pasma Posłowickie znajduje się niezwykle urokliwe miejsce – rezerwat geologiczny. Wyrobisko dawnego kamieniołomu zalane jest częściowo wodą o ciekawej barwie. Największym skarbem rezerwatu są utrwalone na skalnych ścianach zjawiska tektoniczne. Skąły, które tworzą ściany obecnego rezerwatu powstały w dwóch okresach geologicznych – późniejszym kambry i wcześniejszym ordowiku.

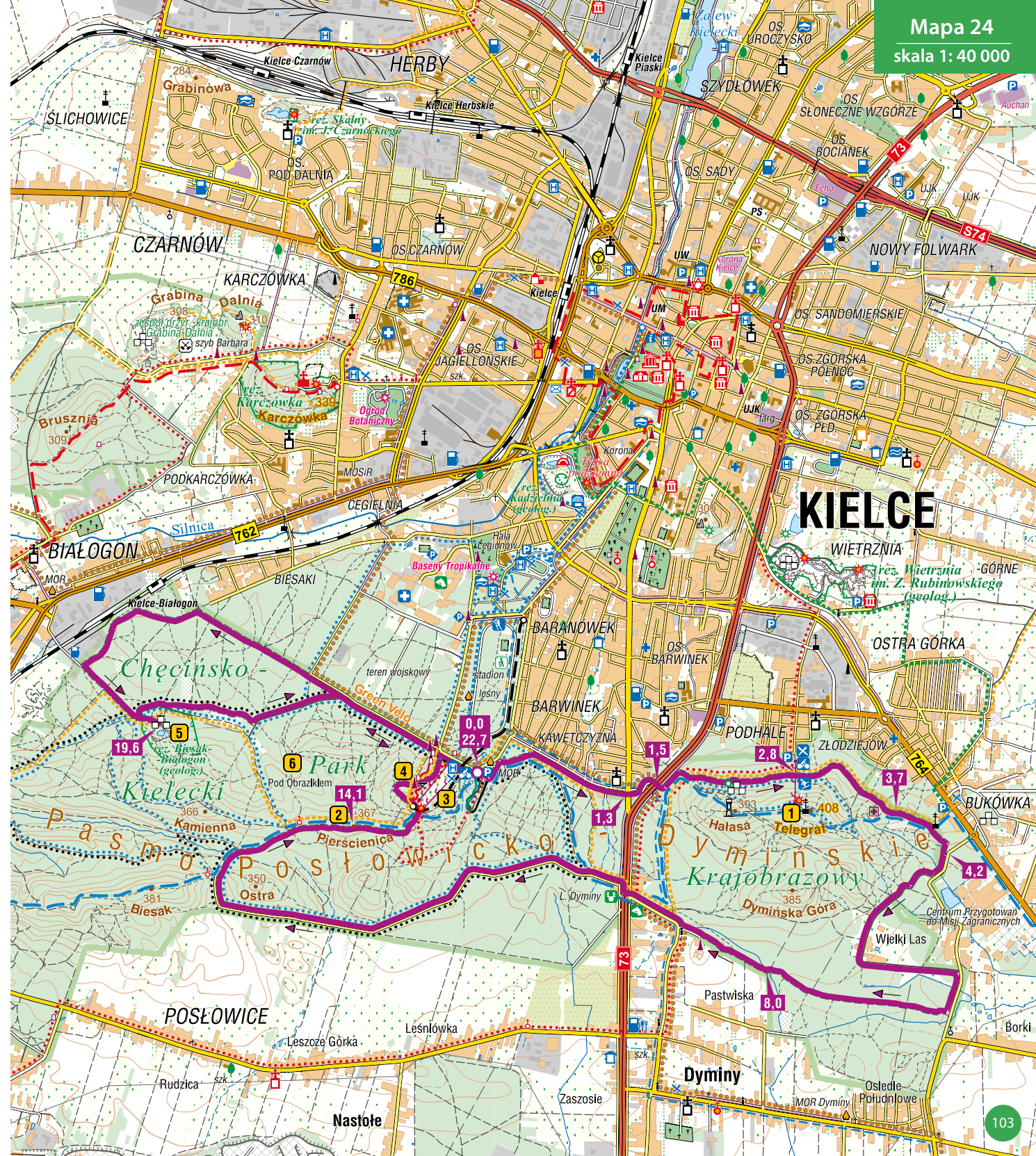
W rezerwacie Biesak-Białogon

Najczęściej warstwy te leżą na sobie zgodnie z wiekiem – a zatem młodsza warstwa skał spoczywa na starszej. Tutaj jest inaczej: skały kambryjskie leżą niezgodnie na tych, które powstały w ordowiku. Ta niezgodność to dowód na silne warwysyjskie ruchy tektoniczne. W rezerwacie znajdziemy też ciekawą warstewkę bentonitu. Obecność tej skały pokazuje, że przed milionami lat na terenie obecných Gór Świętokrzyskich czynne były wulkany.

6 Chęcińsko-Kielecki Park Krajobrazowy – park o powierzchni 20.505 ha to jedyne miejsce w Europie, gdzie na tak małej powierzchni występują skały wszystkich epok geologicznych, stanowiąc obraz dziejów ziemi w ciągu ostatnich 550 mln lat, od kambry po holocen.

Wypożyczalnia rowerów (rowery tradycyjne i elektryczne)
przy Hotelu 365 i restauracji Siedem Pokus
ul. Na Stadion 365, 25-127 Kielce, tel. 41 361 55 35
www.hotel-365.pl/atrakcje/e-bikepass-kielce/

Wypożyczalnia rowerów Nowy Telegraf s.c.
(rowery tradycyjne i elektryczne)
ul. Narciarska 6, 25-214 Kielce, tel. 570 556 600
<https://telegrafkielce.pl/rowery/>

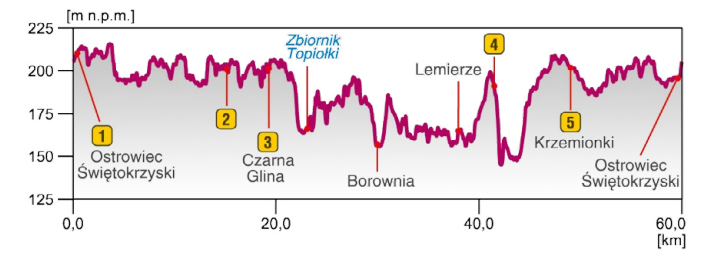

Trasa 25. W krainie krzemienia pasiastego – Lasy Ostrowieckie

Propozycja najdłuższej wycieczki rowerowej, poprowadzona w większości wygodnymi szutrami leśnymi. Zlokalizowana w północno-wschodniej części regionu świętokrzyskiego pozwala dotrzeć do jego najcenniejszych obszarów, takich jak rezerwat Krzemionki Opatowskie – obiekt wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, czy też ukrytych w leśnych ostępach miejsc związanych z bogatą historią powstańców styczniowych.

Ostrowiec Świętokrzyski (parking przy zalewie Gutwin) (0,0 km) – Sudół (12,6 km) – Czarna Głina (18,0 km) – zbiornik Topiołki (23,0 km) – Borownia (29,6 km) – Lemierze (38,0 km) – Rudka Bałtowska (41,5 km) – Krzemionki (49,0 km) – Gutwin (60,0 km)

– Dane techniczne

60 km	298 m		31,3 km (52,2%) drogi asfaltowe		zwały kompleks przylegający do północnych granic Ostrowca
	5 h		18,6 km (31%) drogi szutrowe		Świętokrzyskiego i Ośrodka Wypoczynkowego Gutwin oraz na wschód od drogi w kierunku Sienna
	trudna		6,9 km (11,5%) drogi gruntowe leśne		krótkie piaszczyste odcinki w okolicy zbiornika Topiołki
			3,2 km (5,3%) drogi dla rowerów		

Na trasie w okolicach Gutwina

Ośrodek Wypoczynkowy Gutwin

Dojazd i początek trasy

Początek i koniec wycieczki zlokalizowany jest na parkingu przy zalewie i ośrodku rekreacyjnym Gutwin w Ostrowcu Świętokrzyskim. Do Ostrowca Świętokrzyskiego można również dojechać koleją m.in. ze Starachowic, Skarżyska-Kamiennej, Końskich czy Opoczna.

🚲 Atrakcje na trasie:

1 Ośrodek Wypoczynkowy Gutwin – zlokalizowany na obrzeżach Puszczy Iłżeckiej to tzw. „zielone płuca” Ostrowca Świętokrzyskiego. Do dyspozycji wypoczywających są duży staw z kąpieliskiem, wypożyczalnia sprzętu wodnego, boiska do plażowej piłki siatkowej, siłownia zewnętrzna czy place zabaw. Funkcjonują tu punkty gastronomiczne, a wokół zbiornika biegnie ścieżka pieszo-rowerowa.

<https://mosir.ostrowiec.pl/info/gutwin>

2 Polana Dionizego Czachowskiego – znajduje się tu kamień upamiętniający 150. rocznicę bitwy pod Jeziorkiem. To jedna z niewielu zwycięskich bitew podczas powstania styczniowego i jedna z największych w rejonie Ostrowca Świętokrzyskiego. Bitwa miała miejsce 5 maja 1863 roku, a na czele wojsk powstańczych stał pułkownik Dionizy Czachowski, naczelnik wojenny województwa sandomierskiego, zaliczany do grona najwybitniejszych wodzów powstania. Nieopodal polany, na której stoi pamiątkowy obelisk, znajduje się około 270-letni dąb szypułkowy – pomnik przyrody nazwany na cześć wielkiego dowódcy „Dionizy Czachowski”.

Czarna Głina – kapliczka powstańcza

3 Czarna Głina – w miejscu spotkań ochotników idących do walki w powstaniu styczniowym znajduje się kapliczka domkowa. Według ustnych przekazów odbywały się tu msze święte. Na ścianie kapliczki widnieje tablica z napisem „Miejsce walk powstańczych 1863 r.”, ufundowana przez Stanisława Jeżewskiego, regionalistę i działacza PTTK z Ostrowca Świętokrzyskiego.

W niewielkiej odległości od kapliczki zlokalizowane są mogiły powstańcze: jedna bezimienna, a na drugiej widnieje nazwiska Juliana Olczyka i Henryka

Wójcickiego. To prawdopodobnie mogiły powstańców dopadniętych przez Moskali po przegranej bitwie pod Bodzechowem 16 grudnia 1863 roku.

4 Rezerwat Ulów – rezerwat leśny, który znajduje się w dwóch kompleksach leśnych: „Zamoście” i „Stróżniak”. Część położona w kompleksie „Zamoście” posiada faliste ukształtowanie terenu, w części północno-wschodniej wzniesione i pocięte jarami stromo opadającymi ku północy. Część rezerwatu znajdująca się w kompleksie „Stróżniak” obejmuje stromą, miejscami urwistą, wapienną krawędź doliny Kamiennej. Roślinność porastająca teren przybiera rozmaite formy: od świetlistej dąbrowy i muraw kserotermicznych przez kilka postaci grądu. W rezerwacie stwierdzono obecność kilkunastu gatunków objętych ścisłą ochroną oraz kilku podlegających ochronie częściowej. Niezwykle interesujące są gatunki wilgotnych lasów grądowych: tojad mołdawski, tojad dziobaty oraz zebrowiec górski.

5 Muzeum Archeologiczne i rezerwat Krzemionki – choć Świętokrzyskie obfituje w ciekawostki geologiczne, to śmiało można powiedzieć, że nie ma drugiego kamienia tak silnie kojarzonego z regionem, jak

Muzeum Archeologiczne i rezerwat Krzemionki

krzemień pasiasty. O krzemieniu stało się szczególnie głośno w 2019 roku, kiedy to Krzemionkowski Region Prehistorycznego Górnictwa Krzemienia Pasiastego jako pierwszy obiekt w regionie został wpisany na prestiżową Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Dzięki prowadzonym tu badaniom archeologicznym wiemy, że kamień ten ceniony był także w okresie neolitu, czyli nawet 5000 lat temu.

Największą atrakcją Muzeum jest trasa turystyczna o długości ok. 1,5 kilometra. Wędrówka nią jest jak podróż w czasie, podczas której zobaczyć można oryginalne wyrobiska kopalni, hałdy i zagłębienia poszybowe. Znaczną część trasy, bo aż 500 metrów pokonuje się pod ziemią. Wędrując korytarzami schodzącymi nawet 11 metrów pod powierzchnię, można poznać warunki pracy górników. Ale Krzemionki to także wykonana w oparciu o wyniki badań archeologicznych pradziejowa osada, która ożywa w czasie organizowanych tu w sezonie turystycznym imprez. Dziś krzemień pasiasty, chętnie używany przez jubilerów, nazywany jest świętokrzyskim diamentem. Wielu podkreśla jego magiczne właściwości, mówiąc, że jest to kamień, który ma moc przywracania optymizmu.

<https://muzeumostrowiec.pl/krzemionki/>

Informacje praktyczne

Baza noclegowa

Baza noclegowa w województwie świętokrzyskim jest bogata i bardzo zróżnicowana. Polecamy skorzystanie z wyszukiwarki noclegów i obiektów gastronomicznych na portalu: www.swietokrzyskie.travel

Wybrane dworce autobusowe

Dworzec Autobusowy w Kielcach
ul. Czarnowska 12, 25-504 Kielce

Dworzec Autobusowy w Ostrowcu Świętokrzyskim
ul. Żabia 40, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski

Dworzec Autobusowy w Starachowicach
ul. Nadrzeczna, 27-200 Starachowice

Dworzec Autobusowy w Skarżysku-Kamiennej
Aleja Niepodległości, 26-110 Skarżysko-Kamienna

Wybrane dworce kolejowe

Dworzec kolejowy w Kielcach (w przebudowie)
Plac Niepodległości 1, 25-560 Kielce

Dworzec kolejowy w Skarżysku-Kamiennej
Aleja Niepodległości 90A,
26-110 Skarżysko-Kamienna

Dworzec kolejowy w Starachowicach
ul. Kolejowa, 27-200 Starachowice

Dworzec kolejowy w Ostrowcu Świętokrzyskim
ul. Kolejowa 10, 27-400 Ostrowiec Świętokrzyski

Adresy stron internetowych z rozkładami jazdy

Komunikacja autobusowa

<https://www.e-podroznik.pl>
<https://dworzec.kielce.pl/rozkład-jazdy-dworzec--autobusowy.html>
<https://ztm.kielce.pl/rozkład-jazdy-sp-429094646.html>
<http://www.busy-kielce.pl/>
<https://pksostrowiec.pl/busstation.php>
<http://oparkapkskielce.pl/pl/rozklady.html>
https://opatow.pl/strona-150-powiatowy_zakład_transportu.html
<http://darjanstrefa.pl/rozklady.html>
<https://www.muszkieter.pl/rozklady-jazdy/>
<https://arizona-busy.pl/rozklady-jazdy/>
<https://majabusy.pl/pl/rozklady-jazdy.html>
<http://www.busy-sandomierz.pl/trasy-przejazdow.html>
https://konskie.travel/dojazd_i_komunikacja_w_rejonie

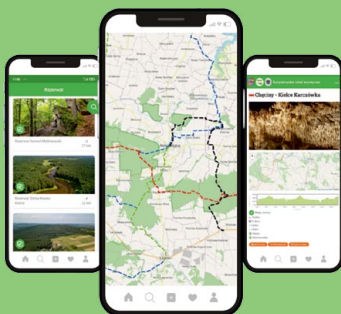
Komunikacja kolejowa

<https://pkp.pl/pl/home>
<https://bilety.polregio.pl>

Legenda

	las, park, sad (ogródki działkowe)		rezerwat przyrody
	obszar lasu objęty programem "Zanocuj w Lesie"		granica parku krajobrazowego granica parku narodowego
	teren: zabudowany, przemysłowy, płaszczyzny		pozłomlice, skarpa, szczyt
	droga krajowa, droga wojewódzka		jezioro, izobaty, głębokość jeziora, szuwary, strefa ciszy
	droga asfaltowa, przystanek autobusowy, dworzec autobusowy, most		bagno, źródło, rzeka, strumień
	drogi utwardzone, droga rowerowa, Inne drogi		atrakcja turystyczna, ciekawostka
	linie kolejowe, stacja kolejowa, linia kolejowa nieczynna, dawne torowisko		stadlon, boisko
	krzyż, figura przyrody, figura zabytkowa, mogiła, tablica pamiątkowa		Informacja turystyczna, szpital, służba zdrowia
	kapliczka, kapliczka zabytkowa		sklep spożywczy, supermarket, winnica
	kościół, kościół zabytkowy, klasztor, klasztor zabytkowy		restauracja, bar, kawiarnia
	cmentarz, cmentarz żydowski, cmentarz wojenny		hotel, inny obiekt noclegowy, ośrodek wypoczynkowy
	park zabytkowy, drzewo - pomnik przyrody, gład narzutowy		agroturystyka, kemping, pole namiotowe
	zamek, mały zamek/basza, pałac		basen odkryty, pływalnia, plaża
	dwór, Inny zabytek, Inny zabytek drewniany		wyciąg narciarski, kort tenisowy, wypożyczalnia (serwis) rowerowy
	młyn, ruina dworu, ruina innego zabytku		punkt widokowy, wieża: widokowa, przekaziłkowa, inna
	bunkier, pomnik, grodzisko		linia wysokiego napięcia
	muzeum, Izba regionalna (galeria), skansen		szlaki turystyczne piesze PTTK
	ratusz, zabytek architektury ludowej, kurhan		ścieżki dydaktyczne
	elektrownia wodna, wiatrak, zabytek techniki		szlaki rowerowe
	stacja benzynowa, LPG, parking		singletracki
	ośrodek jeździecki, leśniczówka		inne szlaki
	miejsce odpoczynku, wiaty turystycznej		trasy opisane w przewodniku
			kierunek trasy, kilometraż trasy
			numer atrakcji opisanej w przewodniku, miejsca na trasie wymagające ostrożności

zeskanuj kod

POBIERZ APLIKACJĘ

Download on the
App Store

GET IT ON
Google Play

lub wejdź na

www.swietokrzyskie.szlaki.pttk.pl

- ✓ Poznaj największe atrakcje turystyczne
- ✓ Sprawdź przebieg trasy
- ✓ Zaplanuj wycieczkę
- ✓ Nawiguj po szlaku

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

Las Państwowe